

T.C. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEDYA PRATİĞİNDE ÖZNE:
ALTHUSSERIAN FELSEFE BAĞLAMINDA BİR
İNCELEME

Sibel Damla TURGAY

2501190353

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğr. Üyesi Necla ODYAKMAZ ACAR

İSTANBUL – 2022

ÖZ

MEDYA PRATİĞİNDE ÖZNE: ALTHUSSERIAN FELSEFE BAĞLAMINDA BİR İNCELEME

SİBEL DAMLA TURGAY

Geleneksel kuram çerçevesince, kitle iletişim araçları dördüncü güç olarak kabul görmektedir. Geniş, kitleler arası iletişimi sağlamakla birlikte medya ve haberler aracılığıyla da topluma bilgi vermekte, yenilikleri ve gündemi aktarmaktadır. Bu faaliyeti gerçekleştirirken, medyanın tarafsız, bağımsız olduğu, doğru haber verdiği ve enformasyon akışını sağladığı, devletin toplum adına denetimini yaptığı söylenmektedir. Fakat eleştirel kuramın ve diyalektik düşüncenin de öne sürdüğü şekilde medya, sahiplik yapısından bağımsız değildir ve ideolojik bir araç olarak kullanılmaktadır. Ana akım medya içerikleri ve ürünleriyle statükonun devamını sağlamakta, hegemonyayı meşrulaştırmakta, egemen ideolojiyi yaymakta ve kapitalizm dolayısıyla oluşmuş eşitsiz ekonomik koşulları ve yaşam koşullarını normalleştirmektedir. Bu içeriklere devamlı olarak maruz bırakılan bireylerde yanlış bilinç oluşturulmakta, bireyler izleyici/okur olarak konumlandırılmakta, dolayısıyla pasifleştirilmektedirler. Bireylere neyin doğru, neyin yanlış olduğu empoze edilirken, toplumun ne hakkında düşünmesi gerektiği de gösterilmektedir. Medya ürünleri bireylere belirli roller atfetmekte ve bu atfedilmiş roller üzerinden de bireyleri ideolojik olarak konumlandırmaktadır. Bu da bireyleri özneler olarak çağırarak sağlanmaktadır. Louis Althusser'in bahsetmiş olduğu Çağırılma Kuramı için en elverişli kanallardan bir tanesi de haberlerdir. Bu bağlamda BirGün ve Yeni Akit gazetelerinde yer alan İstanbul Sözleşmesi'ne dair haberler söylem analizi yoluyla incelenmiş, haber metinlerindeki ideolojik mesajların bireylerde rıza üretimine sebep olduğu, hegemonya ve karşı hegemonyanın üretilmekte olduğu ve medyanın kapitalist sistem içerisindeki yeri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Louis Althusser, çağırılma kuramı, İstanbul Sözleşmesi, ideolojik özne.

ABSTRACT

SUBJECT IN MEDIA PRACTICE: AN ANALYSIS IN THE CONTEXT OF ALTHUSSERIAN PHILOSOPHY

SİBEL DAMLA TURGAY

In the framework of the traditional theory, mass media is accepted as the fourth force. In addition to ensuring communication between masses, it also informs the society through media and the news and also conveys the innovations and the social agenda. While carrying this out, it is said that media is unbiased, independent, forwards accurate and correct news, provides the flow of information and controls and checks the state on behalf of the society. However, as suggested by the critical theory and dialectical thinking, media is not detached from the ownership structure and is used as an ideological tool. With its' contents and products media, ensures the continuation of the status quo, legitimises hegemony, carries out the sovereign ideology and normalises the unequal economic and living conditions that were created by capitalism. False consciousness is created in individuals who were constantly exposed to the these contents, and they are being positioned as viewers/readers thus forming a pacified audience. While imposing what is right and wrong on individuals, it is also shown what the society should think about. Media products attribute certain roles to individuals and position them ideologically through these ascribed roles. This is achieved by calling individuals as subjects. One of the most convenient channels for the Interpellation Theory mentioned by Louis Althusser is the news. In this context, the news about the Istanbul Convention in the BirGün and Yeni Akit newspapers have been analyzed through discourse analysis, and it has been tried to reveal that the ideological messages in the news texts cause the production of consent in individuals, that individuals are placed politically and economically within the capitalist system, and where the media stands in the capitalist system.

Keywords: Louis Althusser, interpellation theory, İstanbul Convention, ideological subject.

ÖNSÖZ

“Medya Pratiğinde Özne: Althusserian Felsefe Bağlamında Bir İnceleme” adlı çalışma, ideolojik öznenin medya iletileri yoluyla üretimini konu almaktadır. Medya bir ideoloji taşıyıcısı olarak ele alınmış, buna göre, medyanın bireyleri çağırma, ideolojik özneyi kurma ve ideoloji aktarma işlevi gördüğü varsayılmış ve medyanın özneye yanlış bilinç ürettiği ve özneyi siyasi ve ekonomik yapılar içine koyduğunun gösterilmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda çalışmada özellikle Louis Althusser’in Çağırılma Kuramı, ideoloji ve özne kavramları üzerinde durulmuştur.

Louis Althusser ve Çağırılma Kuramı ile ilgili pek çok araştırma yapılmış olsa da çalışmanın, yeni medyanın dışında geleneksel medya gazete haber iletileri üzerinden bireylerin özne olarak çağrılmalarına ve ideolojik konumlandırmalarına ışık tutması umut edilmektedir.

Bu çalışmayı gerçekleştirebilmemi sağladığı için değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Necla Odyakmaz Acar’a teşekkürlerimi iletirim. Özellikle pandemi sürecinde de rahat ve güvenli bir çalışma ortamı sağlayıp, bana inanan aileme teşekkür ederim. Ayrıca, son olarak, tez çalışmasının her nüshasını okuyarak, önerilerde bulunup bana destek vermiş olan babam Kadir Murat Turgay’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Sibel Damla Turgay

İstanbul, 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....ii

ABSTRACT.....iv

ÖNSÖZ.....vi

KISALTMALAR LİSTESİ.....xi

RESİMLER LİSTESİ.....xii

GİRİŞ.....1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÖZNE KAVRAMI VE FELSEFEDE ÖZNE PROBLEMİ

1.1.	Özne Kavramı.....	4
1.2.	Felsefede Özne Problemi.....	5
1.2.1.	Öznenin Üretimi.....	5
1.2.2.	Özne Kuramları.....	6
1.2.2.1.	Descartes ve Özne.....	6
1.2.2.2.	Kant ve Özne.....	7
1.2.2.3.	Nietzsche ve Özne.....	7
1.2.2.4.	Foucault ve Özne.....	8
1.2.2.4.1.	Foucault'da İktidar ve Bilgi.....	9
1.2.2.4.2.	Nesneleştirilme ve Özne.....	10
1.2.2.4.3.	Foucault ve Öznenin Oluşumunda İktidarın Rolü.....	11
1.3.	Althusser Felsefesinde Özne ve Öznenin Üretimi.....	13

1.3.1. Althusser'in Felsefesinin Temeli.....	16
1.3.1.1. Toplumsal Oluşumun Yapıları.....	18
1.3.2. Althusser ve Felfesede Sosyalist Olmak.....	19
1.3.2.1. Lenin Felsefesinin Etkileri.....	21
1.3.2.2. Materyalist ve İdealist Felsefe Pratiği.....	23
1.3.2.3. Felsefe ve Din.....	23
1.3.2.4. Soyutlama.....	24
1.3.2.5. Doğal Yaşam Hali Miti.....	25
1.3.3. İdeolojik Pratik.....	26
1.3.3.1. İdealist Felsefenin Yapı-Sökümü.....	26
1.3.3.2. Sahte Gerçeklik Olarak İdeoloji.....	27
1.3.4. Marks İçin ve Kapital'i Okumak.....	28
1.3.5. Günümüzde Althusser.....	30
1.3.6. Louis Alhtusser'de Hukuki Özne ve Birey.....	32
1.3.7. İdeolojik Öznenin Kurulması.....	32
1.4. İdeolojinin Oluşumu ve Althusser'de İdeoloji.....	34
1.4.1. İdeolojinin Oluşumu.....	34
1.4.2. Egemen İdeoloji ve Felsefe.....	37
1.4.2.1. İdeolojik Anlam ve Fikir Üretimi.....	38
1.4.2.2. İdeolojinin Tarihi Yoktur.....	39
1.4.2.3. Bir Sistem Olarak İdeoloji.....	41
1.5 Althusser'de İdeolojinin Üretim Aracı Olarak “Devletin İdeolojik Aygıtları”.....	43
1.5.1. Okul.....	48
1.5.2. Aile.....	48

1.5.3. Din/Kilise.....	49
1.5.4. Siyasi Partiler.....	49
1.5.5. Sendikalar.....	50
1.5.6. Medya.....	51

İKİNCİ BÖLÜM

MEDYA PRATİĞİNDE ÜRETİLEN ÖZNE VE ÖZNENİN ÇAĞRILMASI

2.1. Kapitalist Sistem İçerisinde Medyanın Yeri.....	52
2.2. Medya ve Dezenformasyon.....	52
2.3. Medyanın İkna Gücü.....	53
2.4. Medya ve Propaganda.....	53
2.5. Medya ve Kitlelerin Manipülasyonu.....	56
2.5.1. Herbert Schiller'in Manipülasyon Kuramı.....	58
2.5.2. Schiller'in 5 Temel Miti.....	59
2.6. Medyanın Hegemonyayı Meşrulaştırma İşlevi.....	61
2.6.1. Antonio Gramsci'de Hegemonya.....	62
2.6.2. Gramsci'nin Organik Aydınları ve Günümüzün Eşik Bekçileri.....	63
2.7. Medya ve Gündem Kurma İşlevi.....	65
2.8. Stuart Hall, Kitle İletişimi ve Hegemonya.....	66
2.9. Pierre Bourdieu Üzerinden Medyayı Okumak.....	67

2.9.1. Amaçlanmış İçerikle Habitusu dönüştürülen Özne.....	68
2.10. Medya ve Söylem İlişkisi.....	69
2.11. Medyada Öznenin Çağrılması.....	70
2.12. Althusser ve Çağırılma Kuramı.....	73
2.12.1. İdeoloji Bireyleri Özne Olarak Çağırır.....	75
2.12.2. İdeolojik Pratik ve Çağırılma.....	77
2.12.3. Öznenin Çağrılması.....	78
2.12.3.1. Nesneleşmiş Özne.....	78

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YENİ AKİT VE BİRGÜN GAZETELERİNİN İSTANBUL SÖZLEŞMESİ'NE YAKLAŞIMLARI VE ÜRETİLEN İDEOLOJİK ÖZNE

3.1. Metodoloji.....	80
3.1.1. Araştırmanın Konusu.....	80
3.1.2. Amaç.....	80
3.1.3. Araştırmanın Önemi.....	80
3.1.4. Kapsam ve Sınırlılıklar.....	81
3.1.5. Yöntem.....	81
3.2. Haber Metinlerinin İncelenmesi.....	82
3.2.1. İstanbul Sözleşmesi'nin Yürürlükte Olduğu Dönemdeki Haber Metinlerinin İncelenmesi.....	82
3.2.2. İstanbul Sözleşmesi'nin Yürürlükten Kaldırıldığı Dönemdeki Haber Metinlerinin İncelenmesi.....	115
SONUÇ.....	146
KAYNAKÇA.....	158

KISALTMALAR LİSTESİ

DİA:	Devletin İdeolojik Aygıtları
DBA:	Devletin Baskı Aygıtları
v.b.:	Ve Benzeri
KADEM:	Kadın ve Demokrasi Derneği

RESİMLER LİSTESİ

Fotoğraf 3.2.1.1. 2 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.2. 2 Ağustos 2020, Yeni Akit Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.3. 2 Ağustos 2020, Yeni Akit Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.4. 2 Ağustos 2020, Yeni Akit Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.5. 3 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.6. 3 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.7. 3 Ağustos 2020, Yeni Akit Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.8. 3 Ağustos 2020, Yeni Akit Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.9. 4 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.10. 4 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.11. 4 Ağustos 2020, Yeni Akit Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.12. 4 Ağustos 2020, Yeni Akit Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.13. 4 Ağustos 2020, Yeni Akit Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.14. 5 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.15. 5 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.16. 5 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.17. 5 Ağustos 2020, Yeni Akit Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.18. 7 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.19. 7 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.20. 7 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.21. 7 Ağustos 2020, Yeni Akit Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.22. 8 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.23. 8 Ağustos 2020, Yeni Akit Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.24. 10 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.25. 10 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.26. 10 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.27. 10 Ağustos 2020, Yeni Akit Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.28. 10 Ağustos 2020, Yeni Akit Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.29. 12 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.30. 12 Ağustos 2020, Yeni Akit Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.1. 20 Mart 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.2. 20 Mart 2021, Yeni Akit Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.3. 27 Mart 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.4. 25 Mart 2021, Yeni Akit Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.5. 5 Nisan 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.6. 2 Nisan 2021, Yeni Akit Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.7. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.8. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.9. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.10. 1 Temmuz 2021, Yeni Akit Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.11. 1 Temmuz 2021, Yeni Akit Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.12. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.13. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.14. 1 Temmuz 2021, Yeni Akit Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.15. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.16. 1 Temmuz 2021, Yeni Akit Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.17. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.18. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.19. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.20. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.21. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.22. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.23. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.24. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.25. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.26. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.27. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.28 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.29. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.30. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.31. 1 Temmuz 2021, Yeni Akit Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.32. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.33. 1 Temmuz 2021, Yeni Akit Gazetesi

GİRİŞ

Medya, toplumsal hayat içinde kaçınılmaz bir yer edinmiş durumdadır. Gittikçe bireyselleşmekte olan bir alana sahip olmakla birlikte, toplumun gündelik olaylardan haberdar olma, bilgi edinme gibi temel ihtiyaçlarını karşılayabileceği en önemli mecradır. Bu anlamda, bireyler medyanın “doğru”, “tarafsız” bilgi verdiği inanarak medya ürünlerini tüketmektedirler. Fakat medya ve topluma sunulan medya ürünleri hiçbir zaman tarafsız değildir. Medya, ideoloji ile örtülü şekilde vardır ve bu anlamda, medya ürünleri de ideoloji taşıyıcısı durumundadır. Ana akım medya, statükoyu devam ettirmekte, siyasi ve ekonomik hegemonyayı ve egemen ideolojiyi meşrulaştırmaktadır. Medya aracılığıyla bireyler üzerinde hegemonya kurulmakta ve bireylere belirli ideolojiler aşılanmaktadır. Kitle iletişim araçlarıyla egemen ideolojinin tüm söylem ve faaliyetlerini meşrulaştırma işlemi, toplumu belirli bir perspektif doğrultusunda yapılandırma işlevini yerine getirirken; karşıt düşünce temsillerini ise gayri meşru olarak ilan etmektedir (Çaycı, 2017: 86). Medya, insanların zihinlerinde ortak anlamlar yaratmada ve kamuoyu oluşturmada bir iktidar kaynağıdır. Bu bağlamda Castells’in (2014: 20, akt. Çaycı, 2017: 87) ifade ettiği gibi; çoğu zaman bedenlere işkence etmekten etkili bir yöntemdir. İktidar mücadelesinin insanların zihinlerinde anlam yaratma savaşı olma nedeni de tam olarak bu noktadan kaynaklanmaktadır. Medya ve iktidar ilişkileri devreye girerken; medya temsilinin gerçeklik düzeyi, doğrudan anlam üretim biçimlerini, dolayısıyla da iktidar ilişkilerini düzenlemektedir. Daha açık bir ifadeyle, medya ve iktidar ilişkileri, gücün hangi yollarla medyada sunulan içerikleri eleyip sunulmaya uygun olanları seçtiği, marjinal düşüncelerin nasıl kenara itildiği ve egemen çıkar çevrelerine ise nasıl mesajlarını halka kolayca ulaştırma imkanı sağladığı ile ilintilidir. (Çaycı, 2017: 87-8) Bunu da bireylere seslenerek yapmaktadır. Bireyleri ideolojik özneler olarak konumlandırarak, yanlış bir bilinç oluşturmaktadır. Üretici aygıt ve ürünleri insanlara bir yaşam tarzı satmaktadır. Bu tutum ve alışkanlıklar, kitle iletişim araçları tarafından bireylere taşınmakta; barınma, yeme-içme ve giyim-kuşamla ilgili metalar ile eğlence sektörü

ürünleri pazarlanmaktadır. Ürünler öğreti gibi sunulmakta ve “yanlış bir bilinç” geliştirmektedir. (Osmanoğlu, 2016) Marks ve Althusser’e göre ideoloji, toplumun varlığını devam ettirmesinde, egemen ideolojinin kabul edilmesine sebep olmaktadır. Kapitalist toplumlarda öznelerle sunulan bilgilerle yanlış bilinç geliştirilmektedir. (Sucu, 2012) Bu noktada, Louis Althusser, bireylerin ideolojik olarak konumlandırılmasından bahsetmiş ve bunu “çağırılma” olarak adlandırmıştır.

Althusser diyalektiği açıklarken Hegel'in etkisinde kalmıştır. Aynı zamanda Gramsci'den de etkilendiği bilinmektedir. "Üst belirleme" kavramını Freud'dan, "çağırma" kavramını ise Lacan'dan almıştır. Spinoza'dan da etkilendiği bilinmektedir. (Kazancı, 2002.) Düşüncelerinde Gramsci'nin etkisi oldukça açıktır, o da Gramsci gibi ideoloji olgusu üzerine yoğunlaşmıştır. Althusser de aynı Gramsci gibi, üst yapısal öğeleri sistemlerin işleyişlerinde asıl belirleyiciler olarak kabul eder. (Güngör, 2018) İdeolojiler yoluyla bireyler özne olarak çağrılmaktadır. İnsanlar ideolojik çağırma yoluyla kendi yaşamlarının ve yaşam pratiklerinin öznesiymiş sanısına kapılmaktadırlar. Özne aslında her bireyin, toplumsal pratikleri gerçekleştirdiği her bir temsilcinin aldığı biçimi oluşturur. Ona göre, Özne kategorisi, “tüm ideolojinin işlevinin, bireyleri özneler şeklinde ‘oluşturmak’ olduğu ölçüde ideolojiden oluşur” (Resch, 2014: 223, akt. Bank, 2016).

Marksist yaklaşım medyayı egemenlerin elinde insanların ideolojik yapısını belirlemek için kullandığı bir aygıt olarak ele almaktadır. Medya bilgi ve haber kaynağı olarak görüldüğü sürece egemenlerin hegemonya sağlamak için çok fazla uğraşmaları gerekmemektedir. Medya egemen sınıfın düşüncelerini yayan bir araç olarak kapitalist devletin kontrolündedir. “Medyanın gücü, genel olarak paraya, yasal güçlere ve yönetsel güçlere dayanır. Bu güç, daha sonra, ürünü şekillendirme gücü haline gelir. Böylece bu ürün de ideoloji, değer ve fikirleri iletme gücüne sahip olur.” (Burton, 1995: 72, akt. Çoban, 201) Bu bağlamda medya bireyleri özneler olarak konumlandırmakta, bireyleri ideolojik olarak yapılandırmaktadır. Medya sunduklarıyla, haber içerikleriyle, okur ve izleyicilere

ilettikleriyle birlikte bireylerde yanlış bilinç oluşturmakta, ideolojik mesajlar iletmektedir. Özellikle gündem belirleme özelliğinden dolayı, bunu çok rahat şekilde yerine getirebilmektedir. Özneyi ideolojinin bir parçası haline getirmekte ve medya içerikleri karşısında konumlandırmaktadır. Bu anlamda, “4. Güç” olarak kabul gören ve objektif olduğuna inanılmakta olan medya, bir ideolojisi taşıyıcısı durumundadır.

Tez çalışmasında, medya bir ideoloji taşıyıcısı olarak ele alınacak ve medya iletileri yoluyla bireylerin ne şekilde konumlandırıldığı incelenecektir. Bu anlamda, literatür tarama yöntemiyle, ilk bölümde Louis Althusser’in felsefesi ve Çağırılma Kuramı, ikinci bölümde ise medyanın hegemonik bir araç olarak kullanımı, medya pratiğinde üretilen özne ve medya manipülasyonu üzerinde durulacaktır. Son bölümde ise, farklı ideolojilere ve yayın politikalarına sahip olan BirGün ve Yeni Akit gazetelerinden İstanbul Sözleşmesi haberleri söylem analizi yöntemi kullanılarak incelenecektir. Böylece, medya iletileri ve söylemleri üzerinden Çağırılma Kuramı’nın işleyişi ortaya konmaya çalışılacaktır.

Buna göre de, gazeteler ve gazetelerin haber metinleri ideolojik mesaj taşıyıcılığı yapan söylemler olarak ele alınmış, gazetelerin kendi ideolojileri doğrultusunda bireylerde rıza ürettiği ve bireyleri medya içerisinde öznelere haline getirdiği sorunsallaştırılmıştır. Medya 4. Güç olarak görev görmekle aksine, ideolojileri aktarma ve meşrulaştırma aracı olarak kullanılmakta, bireylerde yanlış bilince sebep olarak siyasi ve ekonomik yapılar içerisinde bireyi konumlandırmaktadır. Medya kanalları, gazeteler ve kurumlar kendi ideolojileri çerçevesinde hegemonya ve karşı hegemonya üretmekte, bu ideolojileri medya içerikleri ve haber metinleri üzerinden de bireylere aktarmaktadır. Bu anlamda, medya aracılığıyla oluşturulan ideolojik öznenin ne şekillerde oluşturulduğu, hangi söylemler ve stratejiler aracılığıyla özne haline getirildiği önemli bir inceleme alanıdır. Çalışma içerisinde de, desteklenen ideolojik yaklaşımlardan bağımsız olarak medyanın ve medya içerisinde yer alan kurumların bireylerde ne yöntemlerle ve nasıl etkiler yarattığı saptanmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÖZNE KAVRAMI VE FELSEFEDE ÖZNE PROBLEMİ

1.1. Özne Kavramı

İlkçağ düşüncesinde özne kavramının modern dönemdeki gibi bireye tekabül eden, kurucu ve inşa edici bir anlamı bulunmamaktaydı. İlkçağ düşüncesinde bugün “nesne” denilen şey “özne” kavramı ile karşılanıyordu. Bu dönemde birey kendisini, önüne çıkan gerçekliğin karşısında değil içinde olarak değerlendirmekteydi. Bu dönemde varlıkla aynı seviyede olma onların içinde bulunma bağlamında kullanılan kavram olan hypokaimenon, insan ile birlikte mevcut olan, var olan şey ve gerçeklik olarak tanımlanmakta idi. Bu anlamıyla özne, insanın karşısında ya da ondan ayrı bir gerçeklik değil, insanla birlikte mevcut olan anlamındadır. Modern felsefede özne farklı bir ontolojik ve epistemolojik karaktere bürünmüştür. Bu dönemde oluşturulan kurguya göre bütün anlam dünyasının temel hareket noktası öznenin kendisidir. Diyebiliriz ki modern dönem ile birlikte özne artık varlığın içerisinde varlıkla birlikte anlam kazanan konumundan varlığı anlamlandıran yegâne varlık konumuna evrilmiştir. (Kahraman, 2018) Özneyi ortaya koyan baskın düşünce biçimi, köklerini Descartes’ın “benlik” üzerine kurduğu düşüncelerden almaktadır. Descartes için benlik, bir tür olarak insanın, kendinin farkına varması ile ilgilidir. Bu farkındalık durumu, sadece “kopma” ile bağlantılı bir biçimde incelenebilir. Kopma ise doğadan kopuşu ifade eder. Modern dönem öncesi doğa, bugün anladığımızdan çok farklı bir şeyi işaret ediyor. Tam da bu farklılaşma ve ayrışma süreci, kendi içinde modern özneyi ortaya çıkaran sürecin ifadesi olarak düşünülmektedir. Öznenin özne olma lılığı üzerinde ısrarla durulması ve düşünen insan dışında tüm var olanların, birer nesne olarak görülüp; insan dünyasının dışına çıkarmak, beraberinde doğa içerisindeki insanın da konum noktasını belirler bir hal almıştır. (Kayacı, 2019)

1.2. Felsefede Özne Problemi

Felsefede özne ve öznellik problemi, salt Descartes'ın başlangıç olarak cogito'yu, eş deyişle düşünen özneyi başlangıç noktası olarak alması ile ortaya çıkmış değildir. Bu problem felsefi düşüncenin başlangıcından beri varolmuş, neredeyse bütün batı felsefe tarihinde varlığını sürdürmüştür. Deleuze, bu problemi ortaya çıkaran temel prensibe dogmatik düşünce imgesi der. Dogmatik düşünce imgesi, felsefe öncesi düzeyde gerçekleşen varsayımın adıdır ve bu varsayım “öznel veya örtük düzeyde” gerçekleşir. Felsefi düşünce, başlangıçtan itibaren bir erek olarak zorunlu düşünceye ulaşmaya çalışmış, düşünce ile zorunluluk arasındaki bağı kabul etmiştir. Zorunlu düşünceye nasıl varılacağı ise her zaman problem olmuştur. Bu ölçüde, zorunluluk ile vurgulanan esas mesele, seçimin bir özne olarak düşünürün istencinde olmamasıdır. Düşünür, düşünerek ulaşmak istediği şeyi kendi seçimlerine bırakmak istemez. Zorunlu olan şeyin düşünürün istencine bağlı olmamasıyla zihne içsel değil, aksine zihnin dışında olduğu vurgulanır. (Tatar, 2019)

1.2.1. Öznenin Üretimi

Byung-Chul Han, (2014) insanların kendilerini bir “özne” olmaktan ziyade, özgür, kendi kararlarını verebilen “projeler” olarak gördüklerini söylemektedir. Kendini özgür sanan bireyler aslında köle konumundadırlar, karşılarında onları çalışmaya zorlayan olmamasına rağmen, onlar gene de çalışırlar.

İktidarın birçok farklı biçimi vardır. “Özgürlüğün kısıtlanması” şeklinde ortaya çıkan iktidar kendi iradesini güç kullanarak kabul ettirme hakkı bulur. Fakat iktidar yalnızca zorlama ve baskı biçiminde işlememektedir. Baskı ve zorlama en son dayanağıdır, iktidarın olmadığı düşünülen yerlerde bile bulunmaktadır. İktidar, bulunduğu yerlerde kendisine dikkat çekirtmemeye çalışır. Her zaman dışlayıcı, yasaklayıcı ve sansürleyici olarak görünmemektedir. İktidarın giderek

daha ılımlı ve kapsayıcı görünmesi, iktidarın en tehlikeli biçimlerinden biridir: çünkü bu şekilde barındırdığı olumsuzluklardan sıyrılır ve kendisini “özgürlük” yansımasıyla sunar; “Güç kullanarak insanlara emir ve yasaklardan oluşan bir korse giydirmek için büyük çaba harcayan disiplinci iktidar verimsizdir. İnsanların kendiliğinden egemenlik ilişkilerine boyun eğmelerini sağlayan iktidar tekniğiye çok daha verimlidir. İnsanlara boyun eğdirmek yerine, onlarda bağımlılık yaratmayı amaçlar. Akıllı ve dost iktidar kendisine tabi öznelerin iradelerine karşı cepheden iş görmez, onların iradelerini onların çıkarları doğrultusunda yönlendirir. Olumlu duygular uyandırıp bunları sömürmeye çalışır.” (Han, 2014:24) Bireyin özerk kişiliğinin ortadan kaybolmasının en kapsamlı sonucuysa “birey ve bireyin kendi kültürü arasında yaşayan bağlar”ın zayıflamasıdır. Dolayısıyla burada hakim söylemin her alanda olduğu gibi kültürel alanda da bireyi yönlendirip sınırlandığı görülmektedir. Kültür endüstrisi görünüşte toplumsal anlamda eşitlikçi bir yapı oluşturuyor gibi görünse ve bireyselleşmeye destek veriyor olma iddiası taşısa da esasında bunun tam da karşıtı bir konumda bulunmakta, bireyi şeyleştirerek/ nesneleştirerek makinenin bir dişlisi konumuna indirgemektedir. (Kartal, 2012)

1.2.2. Özne Kuramları

1.2.2.1. Descartes ve Özne

Ayazdır (2018), modern felsefe ve özne tartışmalarının Descartes ile başladığını söyler. Descartes bireyin özünü düşünmek olarak ele alır, bu anlamda, birey düşündüğü sürece var olur. Nesneler düşünen tözlelere değil, maddi temellere aittirler. Descartes, beden ve ruhu iki ayrı şey olarak tanımlar. Eleştirel felsefe ile birlikte her şeyi kuşku nesnesi olarak ele almış, böylece kuşku duyulamayacak bir “ben” elde eder. Descartes, kendi kuşkulanmasının gerçek olduğunu, kuşkulanmanın da düşünüyor olmayı gösterdiğini söyler. Buna göre, düşünebilen ve kuşkulanabilen bir şey vardır. Fakat bu çıkarıma düşünebilen “şeyin” kendisi olduğunu söyleyerek, Tanrı üzerinden değil, kendisi üzerinden varmıştır.

Düşünebilen şey “özne”dir ve özne hizmet edilen konumundadır. Bu anlamda, merkeze “düşünebilen özne”yi yerleştirerek, geri kalan şeyleri de nesne konumuna koymuştur.

1.2.2.2. Kant ve Özne

18. yüzyılın en önemli filozoflarından olan Kant’ın ‘özne’ anlayışı dönemin felsefe yapma biçiminden etkilenmiştir. Descartes’la birlikte başlayan modern felsefe ve özne düşüncesi 18. yüzyılda da etkisini sürdürmüş ve Descartes’ın açtığı yolda Kant da yolu genişleterek devam etmiştir. Descartes, ‘özne’yi ele alırken onun bilen yönüne dikkat çekerek onu sadece bilgi felsefesinin bir öznesi olarak sunmuştur. Descartes’tan farklı olarak Kantçı özne hem bilen hem de pratik olması bakımından eyleyen bir öznedir. Kant’ın bilen öznesi, bilgisini nesneden almaz, aksine nesneyi bilme tarzına uyarlar. Özne Kant felsefesinde de tüm her şeyin anlamı ve her şeyi kuran bir figürdür. İnsan, deneyden bağımsız, saf akla ve onun idelerine sahipken kendisi de bir nesnedir. Aynı zamanda duyular dünyasına ait bir varlık olarak özgürlüğü olanaklı kılan bir konumdadır. İnsanın bu aradılığı anlama yetisi ile akıl arasındaki geçişi sağlayan yegâne özelliktir. Kant’ın öznesi bir yanıyla doğa nedenselliğine tabidir. (Ayazdır, 2018)

1.2.2.3. Nietzsche ve Özne

Nietzsche, felsefe tarihi boyunca kullanılmış olan; mutlaklık, töz, hakikat, özne, nesne, tanrı, ahlak gibi kavramların geçerliliklerini doğrudan kabul etmemektedir. Ona göre felsefe tarihini etkileyen şey, “decadance”dir. Eserlerinde de bahsettiği “decadance”yle, bunu en basit şekilde nihilizmle gelecek olan mecbur ve özgürleştirici yabancılaşma olarak tanımlayabiliriz, oluşmuş iki öğreti bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi, Sokrates’le birlikte doğmuş olan ve ruhun merkeze alındığı ahlak öğretisi, bir öteki ise Hristiyanlığın ortaya çıkarmış olduğu çile çekmeyi kutsallaştıran çileci ahlaktır. Ayazdır (2018), Nietzsche’ye göre her şeyin değişim ve dönüşüm içerisinde olduğunu söylemektedir. Nietzsche için değişmez olan, gerçek bilgi yoktur. O, her şeyin bir nedeni olduğuna ve her şeyin

birbiriyle bağlantılı olduğuna inanmaktadır. Bu da, düşüncesinde “özne”yi oluşturmaktadır. Nietzsche’ye göre gerçek olan şey, duyumsanılabilen, değişim ve dönüşüm halinde olan, sürekli tekrar eden dünyadır. Nietzsche, etki ve neden, nesne ve özne gibi ayrımları anlamsız bulmaktadır ve bunlar gerçek değillerdir. Onun için tüm değerler, gerçek görülen olgular sahtedir.

1.2.2.4. Foucault ve Özne

“Özne sözcüğünün iki anlamı vardır: Denetim ve bağımlılık yoluyla başkasına tabi olan özne ve vicdan ya da öz bilgi yoluyla kendi kimliğine bağlanmış olan özne. Sözcüğün her iki anlamı da boyun eğdiren ve tabi kılan bir iktidar biçimi telkin ediyor.” (Foucault, 2014:63)

Foucault temel meselesinin, evrensel, zorunlu, kurucu özne anlayışları yerine tarihsel, olumsal, kurulan öznel deneyimlerin öznesi olmanın incelenmesi gerekliliği olduğunu belirtmiştir. Bu tutum aynı zamanda öznenin sınırlarının bağlayıcı olup olmadığı hakkında başka bir problematik alanı açmıştır. Foucault için özne konumuna nasıl geçtiğimiz, öznel deneyimin nasıl kurulduğu böylelikle bir sorun haline gelmiştir. Foucault’da kurulan özne değil öznel deneyimdir. İnsanın bu deneyimin öznesi olmayı kabul etmesi, yani özneye dönüşmesi ya da dönüştürülmesi (özneleşme süreci), buna ilişkin bir kimliğin benimsemesi ile sonlanır. Böylelikle farklı öznel deneyimler, farklı öznellikler, farklı kimlikler oluşmaktadır. Foucault özetle, bir bilgi nesnesi olarak açıklanan kurucu özneye dair bir eleştirel yaklaşım sergilemektedir. O, özne ile nesnenin birbirleriyle ilişki içinde ve bir diğerine göre “oluştukları ve dönüştükleri” deneyim süreçlerine dair bir analizi gerçekleştirme çabasındadır. Bir bilgi alanının içkinliği içinde özneyi oluşturan somut pratiklerin incelemesini yapmaktadır. (Büke, 2020) Foucault, Cinselliğin Tarihi adlı çalışmasında, iktidarın özne üzerinde baskı uygulayan bir mekanizma olması dışında, özneyi inşa eden ve onu iktidar için verimli kılan bir aygıt olarak düşünmektedir. Foucault, öznenin üretilen boyutunu “kendilik kaygısı” olarak açıklar. Buna göre, özne ile iktidar arasında sanılan aksine antagonistik bir karşıtlık bulunmamaktadır. Özne, iktidara tabi olduğu ve iktidarın

söylem pratiklerine göre kendisini inşa ettiği sürece kendisini bir özne olarak var edebilir. (Baştürk, 2013)

1.2.2.4.1. Foucault'da İktidar ve Bilgi

Foucault'nun kullandığı temel kavramlardan biri iktidar kavramıdır. Foucault, bilginin başkaları üzerine yüklenen bir iktidar olduğunu, buna bağlı olarak da başkalarını tanımladığını öne sürer. Ona göre bilgi, özgürleşmenin önünü keserek gözetlemeye, düzene sokmaya, disipline etmeye yönelik bir kip halini alır.” Foucault'ya göre, özne tarihsel güçlerin ürünüdür. Foucault, öznelere iktidar tarafından oluşturulan toplumsal ilişkilerin içinde oluştuğunu söylemektedir. İktidar, bireyleri yaratan, merkezsiz bir olgudur. (Çelebi, 2013) Foucault'ya göre, gerçeklik hakkında sahip olduğumuz bilgi, kavramların bilgisidir, çünkü gerçeklik kendisi gerçek olmayana göre zıttı olmasının sonucu anlamında bir kavramdır. (Kaya, 2020) Foucault'nun felsefesine göre, bilgi politik bir yapıdadır. Bilgi ve iktidar arasındaki ilişki, bağlantılı olarak kurulmuş bir bilgi alanına dayanmaktadır. Bilgi her zaman iktidar ilişkilerini de kapsar ve oluşturur. Bilgiyi alacak olan özne, nesneyi ve “bilgi”yi iktidar-bilgi alanında bulabilir ve ifade edebilir. Bu anlamda, siyasal beden, iktidar-bilgi bağlantısıyla birlikte bilgi nesnesi durumuna getirilmiştir ve bu bilgi sayesinde, düzene sokulmakta, ehlileştirilmektedir.

Foucault'dan çok daha önce Nietzsche, dünyanın bize yüklediği kısıtlamalar hakkında aynı endişeleri taşımaktaydı. Bu kısıtlamaların, kendimizi ve dünyamızı kavramsallaştırdığımız kategorilerden doğduğunu düşünen Nietzsche söz konusu kısıtlamaların dilin yapısında mevcut olduğunu bulgular. Dil, bizi yalnızca susmaya değil, ısrarla aynı ezberi tekrarlamaya zorlamaktadır. Boyunduruğumuz her sözcüğün içindedir. Kavramsallaştırma edimiyle de, dış gerçekliği özneliğini, biricikliğini parçalama pahasına, şey benzeri bir kategori olarak bütünleştirerek şeyleşme süreci başlamış olur. (Kaya, 2020)

1.2.2.4.2. Nesneleştirilme ve Özne

Foucault'un toplumsal yapı içindeki insandır. Onu inşa eden ve baskı altında tutan ise iktidardır. Foucault'da özne toplumdan bağımsız bir konumda değildir. Özne söylemlerin üzerine inşa edilmekle birlikte, aynı zamanda onların taşıyıcılığını da yapmaktadır. Foucault, öznenin iktidar ilişkilerinin nesnesi olduğunu, bundan dolayı da özneyi çözebilmek için iktidarı çözümlemek gerektiğini söyler. Foucault modern öznenin tarihini sorunsallaştırmak üzerine çalışmaktadır. Özne, gözetim ve denetim ile birlikte bireyselleşmektedir. Foucault'nun tanımladığı iktidar “Modern dönemle birlikte insanın yaşamasına, çalışmasına ve konuşmasına ilişkin kurumların (hastane, hapisane, fabrika, okul) ve söylemlerin (tıp, hukuk, ekonomi, eğitim.) birlikte ortaya çıkardıkları bilginin benin bireyselleşmesini gerçekleştirmek amacıyla kullanılmasının doğurduğu bir dış iktidardır.” Bireylerin oluşturulmasında iktidar ana olgudur. (Çelebi, 2013) Foucault üç ayrı nesneleştirme kipi üzerinde durmaktadır. Ona göre, bu eylem kipleri insanları öznelerle dönüştürmektedir.

- 1) Dil, doğa ve ekonomi alanlarında çalışan insanları özneleştiren ve “bilim”, “bilimsel bilgi” olarak görünmekte olan araştırma kipleri. Foucault bunları; dilbilgisi, filoloji, iktisat politikaları, doğa tarihi ve biyoloji olarak ele almaktadır.
- 2) Öznelerin, ayrıştıran ve bölen adlandırmalar ile birlikte nesneleştirilmesi. Bunlar, deli-akıllı, suçlu-suçsuz, hasta-sağlıklı gibi ikilikler olarak ortaya çıkmaktadır. Bu ikilikler özneleri birbirinden ayırdığı gibi aynı adlandırma içerisinde de ayrıştırmalara sebep olmaktadır. Bu da kategorize edilmiş bireyi, özne; özneyi de nesneleştirmektedir.
- 3) Üçüncü ve son nesneleştirme kipi ise bireyin kendisini özneye dönüştürmesinden kaynaklı olan nesneleşmektir. Foucault, insanın kendini “cinsellik öznesi” olarak tanımlaması sonucu nesneleştiğini söylemektedir.

1.2.2.4.3. Foucault ve Öznenin Oluşumunda İktidarın Rolü

Foucault'a göre, "iktidar", devletin zor aygıtları ile kurduğu bir egemenlik değildir, hatta devlet de değildir. İktidar, günlük yaşamın farklı alanlarında hayatın hücrelerine kadar sinmiş olan bir gerçekliktir. Foucault çok açık olarak, devletin baskı araçları ile iktidar arasında bir ayrım yapmaktadır. İktidar özellikle siyasi iktidar ile hiçbir bağı olmayan kurumlar ile de varlık kazanmaktadır. Aile bu kurumlardan biridir. Üniversite ve eğitim kurumları da bunlardandır. Özellikle sınıfsal ilişkisi çok net görünmeyecek olan tıp kurumları da (özellikle psikiyatri) iktidarın cisimleştiği alanlardır. "Devlet", iktidar ilişkilerinin aldığı biçimler içinde en çok görünenidir. Ancak, devlet artık geçmişte olduğu gibi, sadece birleştirici ve bir arada tutucu uzmanlaşmış tekniklerle işleyen ve kendisi karşısındaki bireyi görmeyen bir aygıt değil; aynı şekilde, insanları deneyimlerinin "özne"leri haline getirerek denetim altına alan bir iktidar yapısıdır. Bu nedenle muhalefet, iktidarın görünür olan tahakküm çeşitlerine ve ekonomik sömürü yöntemlerine karşı verilen mücadeleye karşı; asıl olarak, bireyin, kendisinin farkında olmadan dayatılmış olan bir kimliğe bağlanarak yani "özneleştirilerek" denetim altına alınmasına karşı verilen mücadeleyi öne çıkarmalıdır. İktidarın işleyişinin "bireylerin özneleştirilmesi" ile gerçekleşmesi, artık özgürlük kavramının anlamını da değiştirmiştir. Bu noktada artık zorla kabul ettirilen bir "tahakküm" değil, "özneleştirme" sürecinden geçen bir egemenlik söz konusudur. Bireylerin kendilerini özgür hissettikleri bir yönetim ilişkisi değil de sadece tepeden tek yönlü bir egemenlik kurma şeklinin hayat bulması iktidar alanını bunaltacaktır. Bu durumda, artık çok yönlü iktidar ilişkilerinin yerini, tek yönlü tahakküm alacaktır. Bu durumda özgürlük de farklı değerlendirilmek durumundadır. Özgürlük, artık iktidarın var olabilmek için gereksinim hissettiği bir olguya dönüşmüştür. İnsanlar, "özne"si haline geldikleri deneyimlerin içerdiği normlara göre davranarak kendilerini sınırlarlar. Dolayısıyla, Foucault'un "birey" hakkındaki görüşleri devletin karşıtlığı

üzerinden temellenmez. “Bireyin yüceltilmesi” artık, iktidarın oluşumuna katılım anlamına gelir. İktidar, kurduğu “birey” üzerinde yükselir. (Şimşek, 2009:106-8) Günümüzde ise özellikle 1980 sonrası küreselleşme ve post-modernitenin ivme kazanmasıyla bilgiye ulaşma, şeffaflaşma, özgürlükler vb. temel konular hem birey, hem de toplumsal iktidar biçimleri için önemli kavramlar haline gelmektedir. Birey için söz konusu kavramların önemi artarken, toplumsal iktidar biçimlerinin de kendi tahakkümünün devamı bağlamında önemi artmaktadır. Bu durum karşılıklı bir bağımlılığı ve daha yatay bir zeminde kurulan bir ilişkiyi gerektirmektedir. Başka bir ifadeyle modern dönemde kurulan özne ve iktidar ilişkisindeki gibi zorlayıcı ve baskıcı değil, birbirinin içine giren ve birlikte var olan bir ilişki gerçekleşmektedir. Bu nedenle post-modern dönemde toplumsal iktidar biçimlerinin tahakküm ve hegemonya potansiyeli söz konusu bu ilişkiden beslenmektedir. Bu anlamda Foucault eyleme dayanan iktidar ilişkisinde özgürlüğü, iktidar ile karşıtlığı açısından değil, birbirlerini gerektirici ve birbirlerinden ayıramaz oluşları açısından ele almaktadır. (Babacan, 2016) Bu anlamda Foucault iktidarı yalnızca baskıcı olarak değil, üretici olarak tanımlamakta; direnç ve mücadeleyi de iktidarın merkezine yerleştirmektedir. Modernite ve moderniteyle gelen rasyonel ve bilimsel çerçevelerle birlikte yerleşmiş ilkelere, kurallara bir meşruluk atfedilmektedir. Bu anlamda, meşru kılınan normlara karşı olan herhangi bir karşı duruş, tahakkümü reddeden eylemler, daha önce bahsedilmiş olan, ikili adlandırmalar etrafında sorunsallaştırılmaktadır. Deliler, hastalar, suçlular gibi adlandırmalarla baskı ve denetim sağlanmakta, aynı zamanda, direnç de bu şekilde kontrol altında tutulmaktadır. Günümüzde yeni medya, bu şekilde gerçekleşmekte olan tahakküm ve denetimi kolaylaştırmakta ve meşrulaştırmaktadır. Bir araç olarak yeni medyayla birlikte, hegemonyanın ve tahakkümün sınırları genişlemiş; denetim, sorunsallaştırılmış olan insan yaşamlarını da rıza çerçevesince içine almış durumdadır. Bu tarz bir alan, bireylerde özgürlük yanılsamasına sebep olmakta ve iktidar denetim ve tahakkümünü görünmez kılmaktadır. Çünkü bireyler, tahakküm ve denetime kendi rızalarıyla girmekte, kişisel bilgilerini, fotoğraflarını medya

platformlarından paylaşmaktadırlar. Bununla birlikte, bireysel ve toplumsal olarak bir denetim/iktidar alanı oluşmaktadır.

Foucault, iktidar çözümlemesine yaklaşımını şu şekilde ifade etmektedir: “İktidar ilişkilerinin çözümlemesi, hükümlerliliğin hukuki modeli açısından değil, etkilediği öğeleri belirleme ilişkisi açısından incelenmelidir. Çünkü bu hukuki model irdelenirse, inceleme hükümlerliliğin hukuki yapısı veya devletin ideal oluşumu ile sınırlanır. Oysa asıl olan itaat ilişkilerinin öznelere nasıl ürettiğini ve iktidarı, güç ilişkileri içinde ele almaktır. İktidar, sadece bağımlılaştıran, kurallı uyruklaştıran veya bir zümre egemenliği değildir. Bunlar daha çok iktidarın son biçimleridir. İktidar her yerden doğduğu için her yerdedir.” (1993:94, akt. Bacan, 2016)

Bireyler, iktidarın tahakkümü ve denetimi altında yaşayan, iktidarı hayatta tutan öznelere haline gelmiş durumdadırlar fakat kendilerini hayatları, bedenleri, seçimleri ve davranışları hakkında özgür sanmaktadırlar. Foucault’ya göre “özne”, birilerine bağımlı veya birilerinin kontroölünde olan, bir bilinç ve benlik bilgisine sahip olan inşa edilmiş kimliklerdir. Buna göre iktidar, bireyin boyun eğmesini sağlamak ve bireyi kontrol altında tutmaktadır. Bu anlamda iktidar yalnızca kendi çıkar ve yararlarını gözetmek amacıyla sahip olunan bir şey değil, aynı zamanda kontrol, denetim ve tahakkümü sağlayan, bireyler arası bağlar kurabilen bir etkileşim şeklidir.

1.3. Althusser Felsefesinde Özne ve Öznenin Üretimi

Althusser, ideoloji ve özne kuramlarını oluştururken Lacan ve Freud’dan oldukça etkilenmiştir. Aynı zamanda, Roland Barthes, Roman Jacopson, Levi Strauss gibi yapısalci filozofların da etkisi görülebilmektedir.

Althusser'in ideoloji kuramı üç temel sav etrafında gelişmektedir. Bunlardan ilk ikisi, insanların kendilerini ve gerçeklikle imgesel ilişkilerini temsil edebilmek için ideolojiye duydukları ihtiyaçla ve ideolojinin toplumsal oluşum içindeki işleyişiyle ilgilidir. "İdeoloji bireyleri öznelere olarak çağırır" biçimindeki sonuncu sav ise özne kategorisi açısından önemlidir: Somut öznelere yönelmeyen ideoloji

yoktur, ideoloji için bu yönelim ancak özne tarafından, yani, özne kategorisi ve işlevi tarafından, olanaklı kılınabilir. Özne kategorisi bütün ideolojinin kurucusudur, ancak özne kategorisi, ideolojinin somut bireyleri özneler olarak "kurma" işlevine sahip olması ölçüsünde bütün ideolojinin kurucusudur. (Althusser, 1977) Althusser, ideolojinin somut bireyleri özneler olarak kurma işlevini bir çağırma süreci içinde gerçekleştirdiği düşüncesindedir. Bu çağırma süreci içinde ideolojinin ritüeller gibi pratikleri, somut, bireysel ve yeri doldurulamaz öznelerin varlığı için bir güvence olur. Çağrı, geçici bir düzen ve değişme içermez; tersine, insanlar her zaman her yerde ideoloji tarafından özneler olarak çağırılırlar," bunun sonucu, "bireylerin her zaman her yerde özne olmalarıdır" (Althusser, 1977). Althusser, öznenin kendisini içinde bulduğu sistematik yapısal ilişkiler tarafından kurulduğunu belirtir. İdeolojinin "maddi" varoluşu, Althusser'in "ideoloji kuramı" içerisinde oldukça önemli olan başka bir kavrama, "özne" kavramına bağlanır. Bahsi geçen maddi pratikler, eyleyen bir "özne"nin varlığını gerektirir. "Söz konusu pratikler kendi inancı uyarınca eylediğine gönülden inanan bir öznenin maddi edimlerinde var olurlar." Althusser'in kuramının merkezinde "özne" kavramı yer alır. İdeoloji, sadece somut "özne"lerin işleyişi ile var olabilir. Dolayısıyla "özne", "her tür ideolojinin kurucu kategorisidir." Bu karşılıklı bir işleyiştir. İdeoloji "özne"ler ile işlerken, diğer yandan da bireylere "özne" diye seslenerek onların "özne" olarak işlenmesini sağlar. "İşte, her tür ideolojinin işleyişi de ancak bu çifte kuruluş içinde var olabilir" Bireyler bu çifte ideolojik kuruluş içerisinde her zaman "özne" olarak pratikte bulunurlar. İnsanlar ideoloji içerisinde yaşadıklarına göre ve "insan doğası gereği ideolojik bir hayvandır" düşüncesi gereği, "bireyler hep öznedirler" denilebilir. Bireylerin kendilerini "özne" olarak hissetmesi ilksel bir "apaçıklık" olarak var olur. "Apaçıklık"ları hiçbir zorlama olmadan kabul ettirmek "ideolojik" etkinin sayesinde olur. "Her şey o kadar ortadadır ki apaçık ortada" hissi ile kendisini kabul ettirmek ideolojinin bir özelliğidir: "Sizin (özgür, ahlaklı, vb.) bir özne olmanız da benim bir özne olmam da apaçıktır. Herhangi bir sözcüğün "bir şey belirtmesi" ya da "anlamı olması" gibi apaçıklıklar da dahil olmak üzere (yani,

dilin “saydamlığına” ilişkin apaçıklıklar da dahil olmak üzere) tüm apaçıklıklar gibi bu “apaçıklık” da, özne olunması da ideolojik bir etkinin sonucudur.” Bu ideolojik etki, ideolojinin kendine özgü işlevleri olan “kabul etme/tanıma” işlevi ve “kabul etmeme/tanımama” işlevlerini etkinleştirir. Bireyler birbirleri ile olan ilişkilerinde bu “kabul etme/tanıma” ve “kabul etmeme/tanımama” işlevi ile “apaçıklık”lar sergilerler. Bu kendisini, kapı çaldığındaki “kim o?” sorusuna verilen “benim” cevabında kimin olduğunu her zaman “apaçık” olarak anlamamızda ya da birinin elini sıkarak onu “tanıdığımızı” bildirmemiz gibi “tanıma”larda kendisini her zaman gösterir. Bu sayede bireylerin başkalarıyla karıştırılamaz ve yeri doldurulamaz “özne”ler olması sağlanır. Bireylerin de zaten-hep “özne” olduğu düşünüldüğünde, bu ideolojik “kabul etme” kurallarının sürekli olarak işlediği görülür. Bu sayede kendimizi “tanınmış” bir “özne” olarak buluruz. Bunun gerçekleşmesi için ideolojinin bireylere “özne” olarak seslendiğine daha önce değinilmişti. Bu şekilde ideoloji, bireyler arasında “özne”ler oluşturur. Bu şekilde bütün bireyleri “özne”lere dönüştürür. Bunu da “seslenme” denen işlem ile gerçekleştirir. Birey bu “seslenme” ile “özne” olup çıkar. “Seslenme” içerisinde “özne” olarak dönuşen birey, “tabi olma”, “evrensel tanıma” ve “mutlak güvence” ile sarılarak koyuldukları yolda işlerler. Bu durumda, “ideolojinin varoluşuyla bireylere özne olarak seslenilmesi, tek ve aynı şeydir.” (Şimşek, 2009:150-151) Bu şekilde düşünüldüğünde, bireyler daha doğmadan önce “özne”leşirler. Doğacak olan çocuk, daha doğmadan çeşitli beklentiler, kimlikler ile belirlenir ve “kabul etme/tanıma” mekanizması ile kendisini bekleyen bir özgül aile ideolojisinin biçimlenişinin biricikliğindeki yerini alır. Bu onun yeri doldurulamaz şekilde bir “özne” olmasını sağlar. Bu durum bireylerin daha doğmadan önce başlayan pratiklerinden (ana rahmine düşmek) itibaren bir “özneleştirme” mekanizmasına tabi olduğuna işaret eder. Farklı ideolojilerin etkileri hayat içerisinde birbiri üzerine biner, zaman zaman kesişir zaman zaman ters düşerler. Ancak “özne”, “zaten-hep özne” olarak istihdam edilir. (Şimşek, 2009:152) Althusser, özne kavramının temellerini Lacan’dan almıştır ve Althusser’de özne kategorisi her çeşit ideolojinin kurucusudur. Althusser, özne’yi

ele alırken Spinoza'nın "insanlar kendi kölelikleri için sanki kurtuluşları için savaşıyormuş gibi mücadele eder (Tractatus Theologico Politicus-Önsöz)" sözü üzerinde durmaktadır. Öznenin var olmak için bir ideolojiye gerek duyması Lacan'ın kavramıyla büyük Öteki (Özne) ve onun yasalarına olan bağımlılığına işaret etmektedir (Althusser 2008: 170). İdeoloji kuramının açık bir şekilde anlaşılabilmesi için de büyük Öteki ve özne ilişkisinin çözümlenmesi gerekmektedir. Özne, büyük Öteki'nin aynasında kendi varlığını bulabilmesi için çağrılmayı bekler. Özne'nin aynada kendini tanınması bir yanılsama, hayali tanımadır. Ancak bu hayali tanıma özneyi "yaşayan" hale getirmektedir. İktidar ilişkilerinde bireyin "özne" haline getirilmesi ise, öznenin "itaat altına" alınması anlamına gelmektedir. Bu nedenle ideolojik birer özne olarak bireyler içinde yaşadıkları sistemin kendilerini pasif hale getirdiğini anlarırsa, muhtemelen artık ona tahammül edemezler. (Zengin, 2018)

1.3.1. Althusser'in Felsefesinin Temeli

Althusser'in ideoloji kuramının çıkış noktası Marksist ideoloji kuramı olmakla birlikte görüşlerini Gramsci tarafından geliştirilen egemen ideoloji ve hegemonya kavramlarının etkisinde geliştirmiştir. Gramsci'nin egemenlik ve hegemonya ayrımıyla, bunlarla bağlantılı olarak geliştirdiği rıza kavramı Althusser'in "devletin baskı aygıtları" ve "devletin ideolojik aygıtları" ayrımının temelini oluşturur. Althusser'e göre, ideolojinin yeniden üretim alanı kapitalizm için çok önemli bir güç pekiştirme alanıdır. Althusser ideolojiyi, insanların beyinlerine hükmeden düşünceler ve temsiller sistemi olarak tanımlar. Bu temsil alanında yalnızca yönetici sınıfların değil, alt sınıfların da temsili söz konusudur. Ancak bu göstermelik bir temsildir. Böylece ideolojinin temsil alanına heterojen bir görünüm verilmiş gibi yapılmaktadır. İdeolojinin temsil alanı sanki çatışmalar ve mücadelelerden oluşan bir alanmış gibi sunulur. Bağımlı konumdaki insanlar bu alanda temsil edildikleri, hatta mücadele ettikleri sanısına kapılırlar. Egemen kesimler ise toplumdaki bu tür çatışma ve mücadeleleri, demokrasinin gereği olduğu savunuyla meşrulaştırmaya çalışırken, aslında kendi iktidar konumlarını

güçlendirme çabası içerisindeyler. Althusser için, ideoloji bir yapıdır. Bu anlamda içeriği değişse bile, özü hep aynı kalmaktadır. İdeoloji, gerçek dünyayı temsil etmemekte fakat, insanların gerçek dünyayla kurdukları hayali ilişkiyi temsil etmektedir. Althusser, ideolojiler aracılığıyla bireylerin özne olarak çağrıldığını söylemektedir. İnsanlar ideolojik çağırma ile birlikte yaşamlarının ve yaşam pratiklerinin öznesiymiş yanılgısına kapılmaktadırlar. Althusser, Gramsci'nin rıza kavramına da burada değinmektedir. (Güngör, 2018) Althusser, Marksizm'e yapısalcı bir çerçeveden bakmaktadır. Marksizm çözümlemeleri yaparken ve devleti incelerken, tarihi dışlamıştır ve insanın zihinsel tarihini ve devletin tarihini görmezden gelmiştir. Bu anlamda, Freud'dan da oldukça etkilenmiştir. Freud'un insan zihninin işleyişinin tarihin her döneminde aynı olduğuna, değişmezliğine yönelik görüşü Althusser'in kuramlarında da etkili olmuştur. Althusser'e göre ideoloji de insan zihninin ürünü olduğuna göre, tarihsel süreç içerisinde ele alınmasına gerek yoktur. Tarih öznesiz ve ereksiz bir süreçtir ve yapıya göre şekillenmektedir. Althusser, Platon'un Mağara Alegorisi'ndeki mağaranın bir kapısı olmadığını, herkesin içinde bulunduğu duruma ve konuma göre bireysel bir gerçekliğin var olduğunu söyler. Nesnel, bilimsel Marksizm'e yönelmiş ve hümanist ve genç Marks'ı reddetmiştir. Ona göre tarihi insan iradesi belirlemez, hümanizm ve bireycilik ise burjuva ideolojisidir. Bilimsel Marksizm ile birlikte kültürü ele almaktadır, fakat Ortodoks Marksistler gibi kültürü ekonominin belirlediği bir üst yapı kurulu olarak görmemektedir. Ona göre, kültür ve ekonomi birbirini eş şekilde etkilemektedir. Althusser'e göre, sistem bir bütündür ve parçaların bunu göz önünde bulundurarak incelenmesi gerektiğini iddia etmektedir. Althusser ideoloji ve özne kuramlarında Freud'un ve Lacan'ın kavramlarından yararlanmışır. Althusser ayrıca döneminin moda olan yapısalcılık akımının Levi Strauss, Roland Barthes, Roman Jakobson gibi önemli düşünürlerinin de etkisini taşımaktadır. Althusser, Marks'ın önceki felsefesinin sorunsalını reddedip, yeni bir sorunsal benimsediğini düşünür. Önceki idealist felsefe, bilgi teorisi, tarih anlayışı, siyasal iktisat, ahlak, estetik, insan özü sorunsalına dayanmaktaydı. Bu yeni kuramsal devrim, eski kavramların yerine

yenilerini geçirdiği için eskileri reddetme anlamına gelmektedir. Ona göre, Marks, yeni bir toplum tarihi kuramı kurmakla kalmaz, aynı zamanda felsefe de oluşturur. Marks, yeni ilkeler temelinde yeni bir yöntem kurar. Böylece, birey-insan özü kavram çifti yerini üretim ilişkileri ve üretici güçler vb. kavramları almaktadır (2002: 278-9). Buna göre tarih, belirli bir insan özü etrafında oluşmamaktadır. Marksizm, insandan değil, sınıftan; insani sömürden değil, sınıfsal sömürden yola çıkar. (Bank, 2016:4)

Althusser'in çalışmaları Gramsci, Sartre ve Lukâcs'a karşı bir polemik olarak tasarlanmıştır. Ancak, kurduğu kuramsal sistemin ana temalarının çoğunu üç ayrı idealist düşünür borçludur: Epistemolojik kopuş ve sorunsal kavramları Bachelard ile Canilhem'den; belirtsel (symptom) okuma ve merkezsiz yapı Lacan'dan; üstbelirlenim Freud'dan (Anderson, 2004: 96-7, akt. Bank, 2016:4) alınmıştır.

1.3.1.1. Toplumsal Oluşumun Yapıları

Althusser'e göre toplumsal oluşumun yapıları üç pratik çerçevesinde değerlendirilmektedir.

1) Ekonomik Yapı: Bu, ekonomik faaliyetlerin gerçekleştiği alandır. Bir maddeyi farklı bir maddeye dönüştürmek ekonomik bir eylemdir. Ekonomik yapı üretimin gerçekleşmekte olduğu bir alandır. Örneğin, buğday ekmek ve biçmek, buğdayı un yaparak ekmek haline getirmek ve sonrasında bunu fırınlarda satmak ekonomik bir eylemdir. Ekonomik eylem, maddeleri toplumun ihtiyaçlarını giderecek yeni bir madde haline dönüştürmek ve oluşturulan ürünü de topluma sunmaktır. Kısaca maddi bir olaya verilen isimdir. Ekonomik yapı tüm toplumsal sistemlerde görülmektedir çünkü yaşamak için üretmek zorunludur.

2) Siyasal Pratik: Siyasal pratik, ekonomik üretim sonucu ortaya çıkmış ürünün ne şekilde paylaşılacağını belirler. Bunu gözetken de siyasal sistemdir. Koyulan hukuki kurallar aracılığıyla paylaşımın nasıl olacağı belirlenmektedir. İşçi ücretlerinin, hukuki yasalara uymama cezalarının ne olacağı bu pratik

tarafından koyulur ve toplum içinde meşru kabul edilen kurumlarla gözetilir. Hukuk sistemi, kolluk güçleri ve mahkemeler siyasi pratik içerisinde gözetim kurumları olarak bulunmaktadır. Aynı zamanda, siyasi sistem, parlamento, sendikalar ve siyasi partiler de siyasi pratikle yükümlüdür.

3) İdeolojik Düzey: Toplumsal oluşumun üçüncü yapısı ideolojik düzeydir. Ekonomik yapı içerisinde sistemin maddi oluşumları ve toplumsal ihtiyaçlar karşılanmakta, bunlara yönelik üretim yapılmaktadır. Siyasi pratik ise, statükoyu korumaktadır. Fakat statükonun, dolayısıyla da sistemin, devamını sağlamak için ayrı bir düzeye ve oluşuma ihtiyaç duyulmaktadır. Bunu yapabilecek olan toplumsal katman ise ideolojik yapıdır. İdeolojik düzey, statükonun korunmasını ve aktarılmasını sağlamaktadır. Dönemler ve sistemler arasındaki bağlantıyı sağlayan unsur, ideolojidir.

1.3.2. Althusser ve Felsefede Sosyalist Olmak

Althusser'e göre her şeyi belirleyen politikadır. Fakat burada genel anlamda "politikadan" değil, Marksist-Leninist politikadan bahsetmektedir. Marksist-Leninist politikayla birlikte, Marks'ın, Lenin'in ve Gramsci'nin büyük tezini anlamıştır ve felsefenin temelde politik olduğu görüşünü benimsemiştir. Althusser, felsefede sosyalist olmanın, "Marksist-Leninist felsefenin, yani diyalektik maddeciliğin partizanı, zanaatkarı olmak" olduğunu söyler. Burada Lenin'in aydınlar hakkında söylediklerine değinmektedir. Belli aydınların politik yönden devrimci olmasına rağmen, kolektif bir perspektifte küçük burjuva ideolojisinden kurtulamadıklarından bahsetmektedir. Althusser'e göre, "İşçi sınıfının ideologları, proletaryaya organik olarak bağlı aydınlar olabilmek için kendi düşüncelerinde köklü bir devrim gerçekleştirmek zorundadırlar." Proleterlerin sınıf içgüdüleri dolayısıyla sınıf tavrına varabileceklerini fakat aydınlarda sınıf tavrına geçmelerine engel olabilecek bir küçük burjuva sınıf içgüdüğü olduğunu söylemektedir. Althusser bunu şu şekilde açıklamaktadır: "Proletaryanın sınıf kavgasıyla nesnel gerçeklik arasındaki uyumu sağlayan bilinç

ve pratiktir. Sınıf içgüdüğü özneldir, kendiliğinden uyanır. Sınıf tavrı ise nesnel ve akılcıdır. Proleterin sınıf tavrına varabilmesi ancak sınıf içgüdüğüne eğitilmesiyle sağlanır. Öte yandan küçük burjuvanın, bu arada aydınların sınıf içgüdüğüne devrimci niteliğe kavuşturulması gereken içgüdüğüdür.” (Althusser, 1997) Ona göre, Marksist-Leninist teori tarihi materyalizmi ve diyalektik materyalizmi içermektedir. Bu açıdan, Marksist-Leninist felsefe, “proletaryanın sınıf kavgasında elinde bulundurması gereken iki silahtan biridir.” Bu anlamda Marksist teoriye, bilim-felsefe ayrımı getirmektedir. (Fakat bilindiği üzere Marksist teorinin yalnızca bir bilim veya yalnızca bir felsefi akım olmadığını savunanlar vardır.) Althusser bu konuda, “Marks’la Engels’ten bugüne kadar Marksizmin büyük işçi önderleri her zaman, bu sapmaların, burjuva ideolojisinin Marksizm üzerindeki etkisi ve baskısının bir sonucu olduğunu söylemişlerdir. Bu önderler, söz konusu ayrımı (yani bilim ve felsefe ayrımını) yalnızca teorik nedenlerle değil, aynı zamanda büyük önem taşıyan politik nedenlerle de kendi açılarından savunmuşlardır.” demektedir. (Althusser, 1997) Althusser, insanlık tarihinin en önemli olayının Marksist teori ve işçi hareketinin birliği ve bununla birlikte doğan sosyalist devrimler olduğunu söyler. Althusser, Marks’ın yeni bir bilimin -tarih biliminin- temellerini attığını söylemektedir, Felsefenin bilimle bağlı olduğuna inanmakta ve “felsefenin dönüşümlerinin hep büyük bilimsel keşiflerden sonra gerçekleştiğini” söylemektedir. Diyalektik materyalizm, Marks’ın tarih bilimini bulmasıyla devrimci kimliğini kazanmıştır. (Althusser, 1997) Althusser tarih bilimini de incelemek ve anlamak adına, bilimleri teorik kıtalarda toplar: matematik kıtası, fizik kıtası, tarih kıtası. “Örneğin fizik, astronomi, kimya, biyoloji, fizik kıtasının bölgeleri oluyor. Aynı şekilde, iktisat, sosyoloji, vb. toplumsal bilimler de teorik tarih kıtasının bölgesel formasyonları oluyor. Marksistlerin, Marks’ın teorik tarih kıtasını açarken tespit ettiği teorik ilkelerle, bu toplumsal bilimlerde burjuva ideolojilerine karşı üstünlük kurmaları gereğini savunuyor.” (Yapısalcılığı buradan gelmektedir.) (Althusser, 1997) Felsefenin temelde politik olmasıyla, felsefenin bilimleri bağlı olduğu ilişkisini şu şekilde açıklamaktadır:

“Dünya görüşleri teori alanında felsefe yoluyla yansır. Felsefe, teori alanındaki sınıf kavgasını temsil eder. Felsefenin bir kavga, politik bir kavga, bir sınıf kavgası olması bundandır. Felsefe, teoriye bir yer açılır açılmaz, bir bilim oluşur oluşmaz ortaya çıkar. Bilimler olmadan felsefe de olmaz. Kavramlarla yürütülen felsefe savaşı politik savaşın bir parçasıdır. Marksist-Leninist felsefe soyut, kuralcı, sistemli, teorik eserini ancak, hem bilimsel kavramlar (teori, diyalektik, yabancılaşma vb.), hem de yalın anlamlı kelimeler (insan, kitleler, halk, sınıf çatışması) kullanarak savaşmakla tamamlayabilir.” (Althusser, 1997)

1.3.2.1. Lenin Felsefesinin Etkileri

Daha önce belirtildiği gibi, Althusser’e göre büyük teorik kıtalar vardır ve Marksizm de tarih kıtasını açan bilimdir. Fakat, o, bu kıtanın açmış olduğu diyalektik felsefeyi tamamlamaya Marks’ın ömrünün yetmediğini söylemektedir. “Çünkü Marks’ta görülen felsefi metinler, gençlik döneminin, yani Hegel ve Feuerbach sorunsallarının felsefesidir.” (Althusser, 1997) Ona göre, Marks, hakiki Marksist felsefeyi sadece Kapital’i bitirdikten sonra yazabilirdi. Bu anlamda, Lenin’in bir filozof olmadığını ve bilinen anlamda felsefe yapmadığını söylemektedir. Lenin mesleki olarak bir filozof olmadığı için, felsefeye objektif ve doğru bir açıdan bakabilmiştir. Ona göre, Lenin’de felsefe yoktur fakat Lenin, Marksizm’in politikasını yaratmıştır. Althusser, Lenin’in felsefe konusunda ortaya koyduğu ana tezleri şöyle sıralamaktadır:

“1) ‘Felsefe bir bilim değildir. Felsefe bilimlerden ayrıdır. Felsefi kategoriler bilimsel kavramlardan ayrıdır.’ 2) ‘Felsefe bilimlerden ayrı olsa da, felsefe ile bilimler arasında ayrıcalıklı bir bağlantı vardır. Bu bağlantıyı, maddeci nesnellik tezi temsil eder.’ 3) Felsefe tarihi, idealizmle maddecilik arasındaki bitmez tükenmez mücadeleden oluşur.” (Althusser, 1997)

Althusser, filozofların, kendi beyanlarının değer kazanması için, bilimin başarısızlığa uğramasını ve bilim insanlarının da bilimde çıkmaza girildiğinde felsefeye yöneldiklerini söylemektedir. Fakat ona göre, felsefe ve bilim birbirinden bağımsız ve ayrı değildir, Marksizm biliminin ortaya çıkardığı diyalektik materyalizm de bilim ve felsefenin birlikteliğini vurgulamaktadır. Ona göre, bilim, kanıtlanabilirliği açısından birleştiricidir. Fakat felsefe öznel ve kanıtlanabilir nesnel gerçekler içermemektedir, bu sebepten dolayı da doğrulanma imkanı yoktur. “Felsefi bildiri yoktur, felsefi tartışma yoktur.” (Althusser, 1997)

Akademik Fransız felsefesinin, politika ve devrim gibi kavramları dışladığını ve bundan dolayı da Marks, Lenin gibi düşünürleri evcilleştirmeye çalıştığını veya yok saydığını söylemektedir. Akademik felsefeyi, “liberal” ve “kişici” olarak görmektedir:

“Akademik burjuva filozofları, kendi felsefe geleneklerinin kalıpları, kavramları, biçimleri içerisinde kalarak Marksist felsefeyi felsefe olmamak, olamamakla suçlarlar. Oysa Marksist felsefe, apayrı bir felsefe pratiğidir ve bu pratiği uygulamak, zaten, bütün akademik burjuva felsefesinin geçersizliğini ilan etmek demektir.” (Althusser, 1997)

Althusser’e göre, geleneksel felsefe kendisini, kendi ideolojik alanı içinde tanımlamaktadır. Bu açıdan da felsefenin ne olduğunu bir bilgi haline getirememektedir. Fakat Marksizm, ortaya bir felsefe teorisi koymaktadır. Felsefenin, ideolojik alanı dışında çıkmamak için belirli kalıplara sığdırılmış bir politikadan başka bir şey olmadığını söylemekte ve filozofların da bunu anlaması gerektiğini öne sürmektedir. Bu açıdan, Althusser’in, felsefesinin özünü oluşturan “tarihin öznesiz olduğu tezi” Lenin’den gelmektedir. Lenin, bilimin bir madde kavramı olduğunu ve böylece, üstünde çalışılabilecek ve geliştirilebilecek bir şey olduğunu söylemiştir (Materyalizm ve Ampirio-kritisizm). Fakat bu felsefe olmayan bir şeydir çünkü felsefenin madde kategorisi mutlak ve mutlak olan şey de değişmez ve geliştirilemezdir. Bu açıdan bakıldığında felsefe, bir tarihe sahip olmama özelliğine sahiptir ve bir ideolojidir. Felsefe, bilimden farklı olarak bir nesneye sahip değildir. Felsefenin nesnesi yoktur. Felsefenin kanıtlanabilirliğini engelleyen unsur da, tekrar, nesneden yoksun oluşudur. Bilimin kanıtlanabilirliğini sağlayan şey nesnedir, nesne bu şekilde bilime bir tarih ve somutluk katmaktadır. Fakat felsefenin nesnesi olmadığından, felsefenin ilerleyen bir tarihi yoktur. Çünkü felsefe tarihi tekrardan ibarettir.

Althusser bunu, “Tarihin hiçliği, nesnesinin hiçliğini tekrarlamaktadır sadece.” olarak belirtmektedir. (Althusser, 1997:78) “Öyleyse, bir felsefe tarihinden çok felsefe içinde bir tarih vardır.” (Althusser, 1997:86)

1.3.2.2. Materyalist ve İdealist Felsefe Pratiği

Althusser, felsefe dünyasını, “Dışı olmayan bu dünya aynı zamanda tarihi de olmayan bir dünyadır. Tarihin resmileştirildiği, adeta kutsallaştırıldığı büyük eserlerden oluşmakla birlikte, kendi tarihi olmayan bir dünya...” (Althusser, 2016:35) olarak tanımlamaktadır. Althusser felsefede; materyalist yaklaşımı, materyalistleri; idealist yaklaşımı ve idealistleri ayırarak bu ikisinin farklı biçimde felsefe yaptıklarını söyler. İdealist felsefe içe dönük felsefedir, teoriktir. Materyalist felsefe dışa dönüktür ve dış dünyayla ilişki kurmaya çalışır ve pratiktir. Materyalist görüşe göre, her şey gerçek dünyadan gelmektedir ve gerçek dünyada somut etkiler yaratır.

Ona göre, “*Felsefe bir olsa da son kertede iki karşıt felsefe yapma tarzı, birbiriyle çelişen iki ayrı felsefe uygulaması vardır: idealist felsefe pratiği ve materyalist felsefe pratiği.*” (Althusser, 2016:38)

1.3.2.3. Felsefe ve Din

“Felsefe tarih boyunca her zaman var olmamışsa da, dinin şu veya bu biçim altında “ilkel” denen ilk insan toplumlarında bile her zaman var olduğu kanıtlanmış bir olgudur.” (Althusser, 2016:44)

Althusser felsefi idealizmin, dine bağlı olduğunu ve felsefenin uzun süre idealizmin egemenliği altında olduğunu söyler. Felsefenin dinden ayrılışının çok zor olduğunu, bunun da tam olmadığını, ancak, dindeki cevaplanamayan bir takım soruyu felsefe konusu ederek ayrılabilmesini öne sürer. İdealist felsefenin, Tanrı anlayışından ve “cevabı olmayan, bir anlam ifade etmeyen sorulardan” kaçamadığını ve bunu felsefeye dönüştürerek yanıt aradığını söyler. İdealist düşüncenin, tarihsel gerçekliğe uymadığını belirtir. Althusser, materyalist geleneğin, dinin dışında olmakla beraber; felsefe görüntüsü altında sorulan dinsel sorulardan da arınmış olduğunu söylemektedir. Materyalist geleneği, idealist düşünceden tamamen zıt ayrı bir alan olarak ele alır. Althusser, egemen idealist felsefenin göz ardı ettiği tarihi incelemek gerektiğini belirtir. Çünkü bu tarih

idealizm tarafından reddedilmiş ve sansürlenmiş bir tarihtir. Bu “tarih”ten kesin sözlerle bahsetmektedir:

“Her şeyden önce madde, onun ağırlığı ve gücü; her şeyden önce emek, onun koşulları, sömürülmesi, köle, serf, proleter, fabrika cehennemindeki kadın ve çocuklar, sefil kulübeler, hastalık, yıpranma, tefecilik; her şeyden önce beden ve onun cinsiyetten gelen arzuları, sayısız otoritenin hala devamlı olarak gözetiminde tuttuğu insan doğasının o şüpheli parçası; her şeyden önce erkeğin ezeli özel mülkü kadın ve doğumundan itibaren koskoca bir kontrol sistemiyle sarılıp sarmalanan çocuk; her şeyden önce tımarhanenin “hayır işi” hapishanesine adanmış delilik; her şeyden önce yasa ve Hukuk’un peşlerini bırakmadığı mahpuslar ve bütün kovulma, mahkumiyet ve işkence kurbanları; her şeyden önce Antik Yunanlara göre Barbar, bize göreyse “pis”, “yabancı” veya “yerli” sayılan insanlar; her şeyden önce, devlet iktidarı ve onun görünüşte aile, okul, sağlık, idare, siyasal yapı gibi “tarafsız” kurumlar içinde gizlenmiş bütün ve “ikna” aygıtları; her şeyden önce sınıf mücadelesi, her şeyden önce savaş. Hepsi bu kadarcık.” (Althusser, 2016:72)

1.3.2.4. Soyutlama

“Soyutlama her zaman “bütün gerçekliği” kapsamaz; gerçekliğin yalnız bir parçası soyutlanır (çıkarılıp kenara konur), ki dikkat geri kalanına yoğunlaştırılsın.” (Althusser, 2016:75)

Althusser, soyutlamanın bir şeyi bütününden ayırıp, kenara koymak olduğunu söylemektedir. Fakat, ayrılmış olan parçanın soyut bir anlama ve özelliğe sahip olmadığını, hala gerçek olduğunu, savunur. Bu anlamda, bu parçaya olumsuzluk yüklemek veya gerçek-dışı saymak yanlıştır. Soyutlama yalnızca, gerçekliği kesip-biçme işidir. Soyutlama işlemini mümkün kılan en önemli etmen dildir. Dil aracılığıyla soyutlamalar yapılırken, bu “doğal olarak” ve doğaya “ekleme” yapılarak meydana gelir. Althusser, somutu kavrayabilmek için yalnızca dilsel soyutlamaya ihtiyaç duyulmadığını, bedensel eylemin de bir kavrama yolu olabileceğini söyler. Fakat bedensel eylem kavrama/sahiplenme eylemidir de ve mülkiyet hakkı gerekçesinde bu mutlaka özel bir “dil” olan hukuki dilin pekiştirmesine ihtiyaç duymaktadır. Bu açıdan, Althusser, herhangi bir soyut sahiplenme veya kavramanın, gene, soyut bir sisteme, soyut bir dil sistemine ihtiyacı olduğunu söylemektedir. Bu sebepten dolayı, ona göre, her ne kadar somut unsurlara bağlı olsa dahi, dil soyuttur ve aynı şekilde hukuk da soyut bir yapıdır.

Soyutlama, somuta bağlıdır bu yüzden dil de, hukuk da soyut olmalarına rağmen, somut pratiklere hizmet etmektedirler: *“İnsanlar dilleriyle ve pratikleriyle, o pratiklerden çıkan bilgiyle, sonra da ondan çıkan bilimsel pratikle, hiçbir zaman soyutlamadan çıkamıyorlar.”* (Althusser, 2016:98)

Althusser, soyutlamadan yola çıkarak, ideolojik bilgi hakkında şunları söylemiştir:

“İdeolojik ‘bilgi’ de, tüm bilimlerin, tüm bilginin, sonlu karakteri ‘soyutlanır’ zira ideolojinin kendisi de ‘tümelleştiricidir’, dünyadaki her şeyi açıklayacağını, her şeyin Hakikat’ini ve Anlam’ını verebileceğini, her şeyin yerini, işlevini ve nihai hedefini (dinde olduğu gibi) saptayabileceğini iddia eder.” (Althusser, 2016:103)

1.3.2.5. Doğal Yaşam Hali Miti

“Filozoflarca insanların Toplumsal Yaşam Hali’ne geçmeden önce yaşamış oldukları hayal edilen Doğal Yaşam Hali bir mittir: bildiğimiz toplumun ‘olumsuzluklar’ını taşımayan bir topluluk gibi. Bu ‘Doğal Hal’ birçok dinde cennet olarak adlandırılır.” (Althusser, 2016:105)

Althusser, bu mit ile “insanın bilmek ve yaşamak için çalışmaya ihtiyacı olmadığı” fikrinin ortaya konduğunu öne sürer. Çünkü Doğa ve Doğa’da bulunan nesneler her şeye yetmektedir, insanlar ihtiyaçlarını karşılayabilmek için bu nesneleri dönüştürmeye ihtiyaç duymazlar çünkü bu nesneler var oluşsal olarak ihtiyaçları gidermek adına yaratılmışlardır. Althusser bu durumun, hem bilme hem de üretme pratiğini “sırf görme”ye indirgediğini ve bunun çarpıtılmış bir soyutlama olduğunu savunmaktadır. Althusser, bütün ürünlerin ve bilimin insanlara açık olduğu bu durum tasvirinde, Tanrı’nın insanlara -iyilik-kötülük ağacının meyvelerini- bilgiyi yasakladığı Hristiyan mitinden bahseder. Bu mitin, yasağın sebebi hakkında herhangi bir yanıt getirmediğini ve tek olası cevabın da; “İnsanlar iyi ile kötüyü ayırt edebilirlerse bundan türlü türlü anlaşmazlıklar ve felaketler doğabilirdi, bu yüzden bu bilgi onlara yasaklanmıştı.” (Althusser, 2016:108) olabileceğini söyler.

1.3.3. İdeolojik Pratik

“Bir ideoloji oluşturan fikirler insanların özgür “bilinçlerine” kendilerini zorla kabul ettirirler, hem de öyle biçimler altında ki, insanlar o fikirlerin doğruluğunu özgürce tanımaya/kabul etmeye mecbur kalırlar; dolayısıyla, doğruluğu bulunduğu yerde, yani ideolojiyi oluşturan fikirlerde, görüp tanımaya yetenekli özgür öznelere konumuna geçmek zorunda kalırlar. İdeolojik pratikte işleyen mekanizma işte böyle bir şeydir: bireyleri özneye dönüştüren ideolojik sesleniş veya çağrı mekanizması. Bireyler zaten öteden beri daima özne, yani bir ideolojiye tabi olduklarından (insan doğası itibarıyla ideolojik bir varlıktır), tutarlı olmak isteniyorsa, ideolojinin, öznelere özne olarak seslenmek, yani (zaten özne olan) somut bireyleri egemen ideolojiden -insanları kullanarak eskisine hakim olmak için mücadele eden- yeni bir ideolojiye aktarmak suretiyle, bilinçlerin içeriğini (fikirleri) dönüştürdüğünü söylemek gerekir.” (Althusser, 2016:157-58) Althusser, sınıflı toplumlarda ideolojilerin ya “egemenin” ya da “egemen olmayanın” izlerini taşıdığını söylemektedir. Bu anlamda, ideoloji içinde “egemen olan” ve “egemen olmayandan” bahseder: “Birinci eğilim (egemen olan), egemen sınıfın çıkarlarını temsil ederken, ikinci eğilim (egemen olmayan) bunun altında egemen olunmuş sınıfın çıkarlarını temsil etmeye çalışmaktadır.” (Althusser, 2016:159) Althusser, bu anlamda, pratik ideolojiler ve bilim arasında bir sorunsal olduğunu dile getirmektedir:

“Pratik ideolojiler, davranışlarda-yönelimlerde-tutumlarda-jestlerde birbirine eklenen mefhumların-temsillerin-imgelerin meydana getirdiği karmaşık oluşumlardır. Bunların hepsi, insanların gerçek nesneler açısından ve toplumsal, bireysel varoluşlarının, tarihlerinin gerçek sorunları açısından somut konumlanışlarını ve tutumlarını yöneten pratik normlar olarak işler.” (Althusser, 2006:38)

1.3.3.1. İdealist Felsefenin Yapı-Sökümü

Althusser, Felsefede Marksist Olmak’ta (1975), Marksist ideoloji üzerinden idealist felsefenin yapı-sökümünü yapmaktadır. Daha önce de belirtildiği üzere, Althusser felsefenin tarihi yoktur der çünkü sahip olduğu tarih sürekli tekrardan

ibarettir. Ona göre, felsefede soru(n)lar ve yanıtlar, bilimde ise problemler ve çözümler vardır. Felsefe, problemlere yanıtlar bulmaktan ziyade sorulara cevaplar getirmektedir fakat bu cevaplar bilimsel bilgi niteliğinde değildir ve bununla da karıştırılmamalıdır. Althusser bunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Felsefi soru zaten her zaman (teleolojik başlangıç-bitiş süreci uyarınca) kendi kendisinin yanıtıdır. Bu da felsefenin sonlu, sınırlı olduğu, her zaman aynı soruyu sormakla ve aynı soruya karşılık hep aynı yanıtı tekrarlamakla yetindiği anlamına gelir.” (Althusser, 1975:77)

Althusser, Hakikat ile “Doğru” arasında bir ayrım yapmaktadır. “Doğru”yu insanlara, matematiğin verdiğini söyler; matematik ise doğaldan insanlarda var olduğu varsayılan bir olgudur. Burada Spinoza’dan alıntı yaparak, onun; “Doğru kendi kendisini doğru olarak tanımlarken aynı zamanda yanlış da yanlış olarak tanımlamış olur.” (Sf.98) söylemini destekler. Althusser, idealist felsefede bulunan doğruların “hakikat”mış gibi gösterildiğini, bu yüzden de bir yanılsamaya yol açtığını söyler. Çünkü idealist felsefede; “özne ile nesnenin uygunluğu veya denkliğinin bir hakikat ürettiği gerçekten bir hakikattir.” (Althusser,1975:102) Hakikat ile doğruluk arasındaki bu ikili ilişki; egemen sınıfın, egemenliği altındaki sınıf üzerindeki hegemonyasını devam ettirebilmesi için gereklidir.

1.3.3.2. Sahte Gerçeklik Olarak İdeoloji

Althusser, ideolojinin tarihsel yaşamın temel bir yapısı olduğunu söyler. İdeolojiler, yapılar olarak bütünleşmiş haldedirler ve bunlar genellikle, insanların algılayabildiği, maruz kaldığı ve kabul ettiği/ insanlar tarafından kabul gören kültürel nesnelerdir. Bu nesneler insanlar üzerinde etkide bulunurlar. Bu anlamda ideoloji, insanların kendi dünyalarıyla yaşadıkları ilişkidir: “Çok şematik olarak, bir ideolojinin, verili bir toplumun bağrında tarihsel bir varoluşla ve rolle donanmış, (kendine özgü mantığı ve kesinliği olan) bir temsil sistemi (imgeler, mitler, duruma göre idealar ya da kavramlar) olduğunu bilmek yeter. Bir bilimin kendi (ideolojik) geçmişiyle ilişkileri sorununa girmeden, temsil sistemi olarak ideolojinin, pratik-toplumsal işlevinin teorik işleve (ya da bilgi işlevi) baskın

çıkmasıyla bilimden farklılaştığını söyleyelim. Dolayısıyla, ideoloji, mevcut haliyle, her toplumsal bütünlüğün organik anlamda parçasıdır. Sanki insan toplumları, bu özgül oluşumlar olmadan, ideolojilerden oluşan (değişik düzeylerdeki) bu temsil sistemleri olmadan varlığını sürdüremezmiş gibi cereyan eder her şey. İnsan toplumları, sanki soluk almaları için, tarihsel yaşamları için kaçınılmaz element ve atmosfermiş gibi ideoloji salgılarlar. Yalnızca ideolojik bir dünya kavrayışı, ideolojisiz toplumlar hayal edebilir ve ideolojinin (yoksa tarihsel biçimlerinden birinin değil) hiç iz bırakmadan yok olduğu, yerini bilimin aldığı bir dünyaya dair olan ütöpik düşüncüyü öne sürebilir.” (Althusser, 1986:283-84) Althusser, ideolojilerin hayali (temsili) ilişkiler barındırdığını fakat bu ilişkilerin içinde gerçek ilişkilerin de var olduğunu söylemektedir. Bu anlamda, egemen sınıfın ideolojisi olan, egemen ideolojiye “burjuvazi”nin de kendisini inandırması gerekmektedir. Ancak bu şekilde ideolojilerine evrensel bir görünüm verebilirler ve sömürülen sınıfı, “özgürlük”, “eşitlik” gibi ideallerin var olduğuna inandırabilirler. Burjuvazinin de, egemen sınıf olarak hakimiyetini koruyabilmesi için önce, kendi mitine kendisinin inanması gerekmektedir. Bu anlamda, egemen sınıfın “sahte” özgürlüğe dayalı ideolojisi, hayali ilişkiler ile gerçek ilişkileri içinde barındırır. Burjuva kendi somut koşullarıyla -liberal kapitalist ekonomik sistem-, temsili olarak sunduğu hayali temsil -özgürlük, eşitlik ve adalet sistemi- içerisinde varlığını sürdürür.

1.3.4. Marks İçin ve Kapital’i Okumak

İlk olarak 1965’te yayınlanan Marks İçin ve Kapital’i Okumak, 1990’lı yıllara kadar dünya ölçeğinde şiddetli tartışmalara yol açmış ve bazı çevrelerce ‘Marksizmin yeni başlangıcı’ olarak kabul edilmiştir. Bu iki kitap, Marks’ın eserinde ‘epistemolojik kopuş’ olduğunu ve tarihsel materyalizm ile ‘kuramsal hümanizm’in bağdaşmazlığını ileri sürerek Marksizm içinde yeni tartışmalar başlatmış, aynı zamanda, ‘yapısalcı Marksizm’in kurucu metinleri haline gelmiştir. (foralthusser.blogspot.com) Althusser ‘epistemolojik kopma’yı ‘mutasyon’ kavramıyla düşünürken biyolojiye bir örtük gönderme yapar. Bununla

Althusser, epistemolojik kopmanın, teorik bir oluşumun teorik sorunsalında meydana gelen yapısal bir devrime dayandığını anlatmak istemektedir. Bir yapıyı meydana getiren şey, sadece öğeleri değil, öğelerinin birbirleri arasındaki ilişkidir. Althusser'e göre, genç Marks ile olgun Marks arasındaki epistemolojik kopmayı açıklamak açısından böyle bir 'yapı' kavramı anlamlıdır. Buna göre, emek, sermaye, diyalektik, yabancılaşma gibi kavramların hem genç hem de olgun Marks'ta ortak olarak bulunması önemli değildir. Önemli olan, bunların nasıl bir yapısal ilişki içinde bulunduğudır. Çünkü sorunsalda meydana gelen değişiklik bütün bu ortak kavramların anlamını değiştirmiştir. Althusser'e göre, genç Marks'ın kullandığı kavramlar tamamen 'Hegelci-Feuerbachçı' bir teorik sorunsalda anlam kazanır. Oysa olgun Marks'ın teorik sorunsalı farklıdır; Marks, Hegelci-Feuerbachçı sorunsalı terk ederek genç Marks'tan epistemolojik olarak kopmuştur. Dolayısıyla Althusser, epistemolojik kopma kavramını Marks'ın Hegel'den ayrılması için kullanmaktadır. (Saygın, 2009) Althusser'in kuramsal yaklaşımının temel amacı Marks'ın yeniden okunmasıdır, Althusser Marks'ın çalışmalarındaki düşünüş sürecinin ve temel yönteminin, dilbilimsel, edebi ve felsefi disiplinlerin kaynaklarını kullanarak yoğun ve ayrıntılı bir eleştirel okumasını yapmayı amaçlamaktadır. Marks'ın eleştirel okuması Freud'un, Spinoza'nın ve temel olarak yapısalcı felsefenin bakış açısından yapılmaktadır. Spinoza felsefesi Althusser üzerinde oldukça etkili olmuştur, Marks'ı Spinoza dolayısıyla kavramaya çalışmıştır; "Althusser'e göre, gerçekte, "Spinoza'nın felsefesi, felsefe tarihinde daha önce bir örneğine rastlanmayan bir teorik devrim, belki de bütün zamanların en büyük felsefi devrimiydi". Bunun yanında "Althusser Marksizminin çağdaş bilimlerden alınanlar dışındaki hemen bütün yeni kavramları ve vurguları, aslında, olduğu gibi Spinoza'dan alınmıştır." Aynı zamanda, özellikle Marks İçin adlı kitabında Gramsci'nin ve "hegemonya" kavramının rolü çok önemlidir. Bu süreçte bir diğer hedefi de Sartre'ın Marksizm yorumudur. Althusser, Marksizmi epistemolojik bir bakışla yeniden okur. "Althusser, yabancılaşma kavramının kuramsal bir eleştirisine girilerek, bu kavramın Marksizm öncesi" yani epistemolojik kopma öncesine, bir başka deyişle

Marks'ın gençlik dönemi eserlerine ait olduğunu vurgular ve “özgürlüğü, sınırlar arası ilişkilerin, toplumsal ilişkilerin bir sorunu değil de bir bilinç sorunu yapan hümanist toplum anlayışına bağlı yönünün de bulunduğunu göstermek ister.” Bu bağlamda da Marksist hümanizm anlayışının geçersizliğini gösteren, anti-hümanist eleştirel tezlerini geliştirir. Althusser'e göre Lacan Freud'daki özgürleştirici kopmayı bulmuştur, kendisi de Marks'taki özgürleştirici kopmayı arama çabası içerisine girer. Althusser Marks'ı temel olarak iki döneme ayırır: “Genç Marks” ve “Olgun Marks”. Marks'ın olgunlaşma sürecinin miladı ise 1845'te yaptığı çalışmalardır. Alman İdeolojisi ve Feurbach Üzerine Tezler bu dönemin başlıca eserleridir. Bu yapıtlarla beraber Althusser'e göre bir ‘epistemolojik kopma -kesinti-’ yaşanır. Yani “Marks önceki antropolojik yaklaşımını ve kavramlarını –yabancılaşma, cinsil-varlık, praksis vb. değerleri- terk eder ve toplumların tarihine tamamen yeni bir kavramla –üretim biçimi, üretim ilişkileri yöneten/yönetilen sınıflar, ideoloji vb.- sistemiyle yaklaşır. (Çoban, 2007)

1.3.5. Günümüzde Althusser

Toplumdaki güç ilişkileri, insanların rızası alınarak, hegemonik işleyiş biçiminde devam ettirilmektedir. Diğer yandan demokratik yönetim iddiasında olan devletler de günümüzde doğrudan baskı araçlarına başvurmak yerine ideolojik araçları tercih etmek durumundadırlar. Aksi halde kendi yönetim biçimleriyle, yani demokrasiyle çelişirler. (Güngör, 2018) Liberal demokrasi şeklinde yönetildiği iddia edilen devletlerde medyaya bakış açısı klasik liberal yaklaşımın fikir babası olarak kabul edilen Adam Smith'in liberal ekonomi politik anlayışı çerçevesindedir. Bu yaklaşıma göre; medya kamu yararı gütmektedir, tarafsızdır, çoğulcudur, özgür bir basına sahiptir ve 4. güç görevini üstlenmektedir. Medya kamu yararı için vardır, medya profesyonelleri ise toplumsal sorumluluk için yayın yapmaktadırlar. Fakat günümüzde, Althusser'in yaklaşımına uygun olarak; medya egemen ideolojinin taşıyıcısıdır ve bunu yeniden üretmek için bir araç olarak kullanılmaktadır. Çeşitli yollarla medya

aracılığıyla fikirler, davranış kalıpları ve doğrular gösterilmekte ve bunlar izleyiciye ideolojik mesajlar halinde aktarılmaktadır. Liberal demokrasi adı altındaki yönetsel bir devlette kaynaklara sahip olan egemen, sivil toplum kuruluşlarına da sahiptir. Kültür ve toplumsal yapı da bu egemenlerin ideolojilerine göre düzenlenmiş durumdadır. İktidar bunu başta medya olmak üzere; sivil toplum kuruluşlarını da kullanarak gerçekleştirir. İnsanlara sahte bir özgürlük, bireycilik ve seçim hakkı yapıyormuş yanılsaması verilmektedir. Bununla birlikte bireylerin de rızaları üretilmekte ve sistemin devamı sağlanmaktadır. Günümüzde, "ideoloji" bir şeylerin değiştirilemeyeceği yanılsamasını oluşturur ve topluma sahte bir gerçeklik dayatır. Althusser'in bahsettiği şekilde, ideoloji ile birlikte bireylerin zihinlerinde gerçeklikler oluşturulur. Bu anlamda, devletin ideolojik aygıtları günümüzde çok daha güçlü ve görünmez bir şekilde işlemeye devam etmektedir.

Althusser'in temsil ve çağırma kavramları medya metnlerinin içeriksel çözümlemesinde sıkça kullanılmaktadır. Özellikle reklamlarda insanların, özne olarak konumlandırılma sanısına kapılmaları, haberlerin kendilerinin gerçek yaşamlarına ilişkin bilgilere dayandığını düşünmeleri vb. İnsanlara, tükettikçe daha güçlü özneler olacakları önerisini yapan reklamlar, insanların, para-sosyal ilişki kurarak özdeşleştikleri dizi film oyuncularını, aileden biri gibi gördükleri, kendileriyle özdeşleştirdikleri haber sunucuları medyanın temsil dünyasını oluşturan metnlerin tümü insanlara, kendilerine ait olduğunu sandıkları ideolojik bir dünya sunmaktadırlar. (Güngör, 2018) Günümüzde insanlar toplumsal kurallara uymak durumundadırlar. Bunlara uyulmadığı takdirde devlet yaptırım ve baskı uygular. Devletin denetimi yalnızca fiziki güce dayalı değildir. Devletin bütün aygıtları ideoloji ve baskı kullanarak işlemektedir. Devlet dışı ideolojik aygıtlar da mevcuttur ve bunlar aile, toplumsal çevre, gelenek ve görenekler, din kuralları ve kitle iletişim araçları olarak sıralandırılabilir. (Kazancı, 2002)

1.3.6. Louis Althusser'de Hukuki Özne ve Birey

Althusser, birey kavramının parçalara bölünemeyecek kadar kuvvetli olduğunu söyler. “Özne”yi “birey”den daha soyut bir kavram olarak ele alır ve Aristoteles’in Varlık kategorileri üzerinden geliştirmiş olduğu özne kavramını örnek alarak, öznenin bir tekillığe sahip olduğunu fakat yine de “bireyin bilimine sahip olmadığını” (Çelik, 2010:165) öne sürmektedir. Kapitalizmle birlikte, özne; hukuki özneye evrilmiştir. Burjuva hukuku, hukuki özneyi yaratmıştır. Althusser, bu kavramın felsefeye hukuki ideolojinin bir yedek kavramı olarak girdiğini söyler. Bu anlamda, “özne olarak insan” anlamı taşımaktadır. Fakat insanın özne olarak düşünülebilmesi için de hukuki özneyi anlamak gerektiğini söylemektedir. “”Hukuken özne”, belli ve tanımlanmış hukuki yetkilere sahip olmak anlamına gelir: her şeyden önce, mülk sahibi olmak ve malik olduğu şeyleri ticari değiş-tokuşta başkasına devredebilmek yetkisine. Demek ki hukuki özne kendi “mal”larının (varlıklarının) sahibidir, ama onların maliki olabilmek için önce kendisinin ve iradesinin sahibi olması gerekir ki, bu da iradesinin özgür olması demektir. Varlıklarına tam bir özgürlük içinde malik olur ve onları üçüncü kişilerle özgürce bir sözleşme yaparak devreder.” (Çelik, 2010:181) Egemen sınıfın, egemen ideolojiye ihtiyaç duymasının sebebi, sömürülen sınıfa egemen olmakla birlikte, daha çok, kendi ideolojik birliğini sağlayabilmektir. Egemen sınıfın, birleşik bir hale gelebilmesi için egemen ideoloji gereklidir. İdeolojiler, sınıf çelişkilerini çözmek için de egemen ideoloji şeklinde birleşmişlerdir. Althusser, idealist felsefeden farklı olarak, materyalist felsefede öznenin, “başkası değil, kendisi”, “şu özne, başkası değil” biçimlerinde tekillığe sahip olduğunu belirtir.

1.3.7. İdeolojik Öznenin Kurulması

Althusser, ampirist düşünceden farklı olarak, gerçeğin deneyimine sahip verili özneler olmadığını kabul eder. Çünkü özneler gerçek değildir, oluşturulurlar. Üzerinde çalışılabilecek, deneye hazır bir sosyal gerçeklik yoktur.

İnsanların varoluş koşulları onlara açık değildir ve onlar olmayan koşullarla olan ilişkilerini hayali bir biçimde yaşarlar. İdeoloji, insanların varlık koşullarının (olmayan) bütünlük ile olan ilişkilerini yaşadıkları bu hayali biçimliliğin bir tasarımıdır (Hirst, 2014: 229-30, akt. Bank, 2016). Kişilerin bu hayali ilişkileri öznelerin bilinçliliğini ifade etmez, bireyin özne olarak olduğu hayali bir ilişkidir. Her insan, yani toplumsal birey, özne olarak inşa edilmezse bir pratiğin temsilcisi olamaz. Dolayısıyla, tüm ideolojiler ideolojik söylemler, Onun, somut birey üzerinde gerçekleştirilen Özne kategorisi işlemi aracılığıyla, (toplumsal özneye dönüşecek olan) somut bireyden önce var olduğunu ısrarla vurguladığı özne kategorisi temelinde gelişir. Öznelik ve toplumsal düzen ilişkisini kuramlaştırırken Althusser, Lacan'ın Freud okumasını temel almaktadır. Lacan'ın "simgesel düzen" kavramıyla kendisinin "Kültürün Yasası", "Düzenin Yasası" ve ideoloji kavramları arasında bir eşdeğerlik kuran Althusser, öznenin kuruluşunu simgesel düzenin bir ürünü olarak değerlendirmektedir. Burada ideoloji simgeselle, ideolojinin öznesi ise simgeseldeki "özne" ile özdeşleştirilmektedir. Lacan'ın Simgesel kavramının bu özdeşleştirmeler içinde belli bir biçimde yanlış kullanımından söz edilebilir. Lacan, muhtemelen simgeselin ideoloji içinde hiçbir zaman bütünüyle tüketilmeyeceğini söyleyecektir. Oysa Althusser, ideolojinin bireylerin kendi gerçek varoluş koşullarıyla olan imgesel ilişkiyi temsil ettiğini savunurken (1977: 162) imgeseli gerçeğin bir ürünü olarak, onu karşıtı gibi görür. Bu şekilde ifade edilen gerçek/ imgesel karşıtlığı, gerçeklik/ düşünce karşıtlığında olduğu gibi, öznenin kuruluşunda belli bir rasyonalizm arayışını görünür kılar. Bu tür bir rasyonalizm içinde Althusser'in, ideolojinin maddiliğini, kalıcılığını ve üst belirlenmiş niteliğini vurgulamış olmasına rağmen, ideolojinin "gerçekliğin çarpıtılmış ve imgesel bir yansıması olarak" ya da "yanlış bilinçlilik" olarak anlaşıldığı kuramsal çabaların ötesine geçmesi mümkün görünmemektedir. (Çelik, 199:125)

1.4. İdeolojinin Oluşumu ve Althusser’de İdeoloji

İdeoloji terimi ilk kez Fransız Devrimi’nden sonra Fransız Aydınlanmacıları tarafından kullanılmıştır. Bu terim, “düşünce bilimi” anlamını karşılamak için ortaya çıkmıştır. Fransız Devrimi ile birlikte gelen yeniliklerin, değişimlerin ve bu reformlarla birlikte doğmuş olan tartışmaların yükselmesiyle, Fransız materyalist filozofları kendi ideallerini betimlemek amacıyla ideoloji terimini kullanmaya başlamışlardır. İdeoloji terimi ilk defa Fransa’da kullanılmıştır. Fransız filozoflarına göre ideoloji teriminin kullanılmasının amacı, düşüncelerin merkezlerine inebilmek, yanılsamaları ve yanılgıları topluma göstererek, dönemin önemli toplumsal reformlarına hizmet edebilmektir. (Abdulahakimoğulları, 2019)

"İdeoloji daha çok mevcut gerçekliğin devamı ve meşrulaştırılmasıyla ilgilenir. Bir başka ifadeyle ideoloji statükonun korunmasını arzu eder. Bu açıdan ideoloji, toplumdaki egemen güçlerin menfaatlerini dile getiren düşünceler olarak zikredilebilir. Bir başka ifade ile metindeki ideolojik anlam, mevcut bilgi örgüsünü, zihinsel kodları yeniden üreterek pekiştirebilir. Fantastik yapımlar sırf bu özellikleri dolayısıyla ideolojik olmaktan uzak oldukları yanılgısına sevk etme potansiyeline sahiptirler. Zira gerçekte var olmayan kurgusal dünyaların gerçek toplumsal durumlarla ilişkisi olmadığı ve belli bir ideolojik veya ütöpik anlam taşımasının mümkün olmadığını düşünmek oldukça kolaydır. Ne var ki, tam da kurgulanmış olan bu steril dünyalar sebebiyle ideolojik ve ütöpik anlamlar çizgi filmlerde barınmaktadır. Hatta gerçek toplumsal hayat içerisinde kurgulanmış olan bir anlatıda ifade edilmesi zor olabilecek pek çok anlam fantastik kurguların bu steril yapıları sebebiyle kolayca ifade edilebilir hale gelmektedir." (Anık, Güven, 2018)

1.4.1. İdeolojinin Oluşumu

Alemdar ve Erdoğan’a (2002, akt. Gürçınar, 2015) göre, ideoloji toplumda denetimi sağlamak amacıyla, hakim değerleri ve kavramları meşrulaştırmakta, toplum içerisindeki baskın yapıların işleyişini hatırlatmakta ve statükonun devamının sağlanması için fikirler empoze etmektedir. Bu fikirler de semboller ve kültürler aracılığıyla iletilmekte, birbirine bağlanmış durumdadırlar. Bununla birlikte Hall (2005, akt. Gürçınar, 2015), ideolojinin insan topluluklarının yaşam pratiklerini deneyimledikleri, deneyimlerini anlamlandırdıkları, bu

anlamlandırmalara da açıklıklar getirerek düşünceleri kullandıkları ve gerçeği gizleyen düşünce yapıları olduğunu belirtmektedir.

İdeolojinin oluşumu maddidir. İdeolojiyi oluşturan sistemler bütünü maddi unsurlara dayanmaktadır. Althusser'e göre, nesnenin "bilgisi" nesnenin yerine geçememektedir. İdeolojik düzeyle, bilgi üreticisi olan bilim farklıdır. İdeoloji, maddi sistemleri etkilerken aynı zamanda da ondan etkilenmektedir. Bu da, ideolojiye maddi bir özellik katmaktadır çünkü maddi pratiklerden, ayinlerden, törenlerden, ritüellerden de etkilenen ideolojik kip, kendini hem aygıtın pratiğinde hem de aygıtın kendisinde göstermektedir. İdeolojinin maddi eylemleri etkileyebilme sebebi, maddi pratiklerin de ideolojiyi etkilemesinden kaynaklıdır. Buna göre, ideoloji maddi sonuçlar da doğurmaktadır. Althusser'e göre, devletin ideolojik araçlarının hepsi, önceki ideolojilerin gerçekleşmiş biçimleridir. İdeolojilerin maddi pratiklerle örtüşmesi, ideolojiyi hem aygıtı hem de aygıtın pratiğine yerleştirmiştir. Bundan dolayı da, var oluşu maddidir.

İdeoloji, bireylerin gerçek varoluş koşullarıyla kurdukları hayali ilişkinin bir "temsildir."

Althusser, ideolojinin Engels'in dediği gibi yanlış bilinç olmadığını söyler. Ona göre, insanların ideolojide temsil ettikleri şey, gerçek varoluş koşulları, gerçek dünyaları değil, her şeyden önce orada kendileri için temsil edilen bu varoluş koşullarıyla kurdukları ilişkidir. Gerçek dünyaya ilişkin her türlü ideolojik, hayali temsilin merkezinde de bu ilişki yatar. İdeolojide temsil edilen, bireylerin varoluşunu yöneten gerçek ilişkiler sistemi değil, bireylerin içinde yaşadıkları gerçek ilişkilerle kurdukları hayali ilişkidir. Aynı zamanda Althusser'e göre ideoloji maddi bir varoluşa sahiptir. Bir ideoloji, bir aygıtta ve bu aygıtın pratiğinde ya da pratiklerinde hep var olur. Bu da maddi bir varoluştur. Althusser, söz ettiği hayali ilişkinin de maddi bir varoluşa sebep olduğunu söyler ve bunu birey üzerinden inceler. (Kazancı, 2002)

Althusser ideoloji ile ilgili üç önemli kurucu tez vermektedir:

1) İdeoloji gerçeğin bir temsili değil, bireylerin kendi var oluş koşullarıyla girdikleri hayali ilişkinin bir temsilidir. Bu hem gerçek hem de hayali bir ilişkiyi göstermektedir. Bu anlamda, ideoloj, birey ile bireyin dünyası arasındaki etkileşimdir. İdeoloji yanılsama düşüncelere değil gerçek ilişkilere işaret etmektedir. Yani yanılsama ve manipüle edilen şey, gerçeğin kendisi değil fakat insanın gerçek var oluş koşullarıyla olan ilişkisi ve bağlantısıdır. Fakat Althusser'e göre bu ilişki hem gerçektir hem de imgeseldir. Althusser, bütün olayları ekonomik temellere bağlamayı, kısaca tek bir öze indirgemeyi yanlış bulmaktadır. Ona göre hiçbir unsur kendinden önce gerçekleşmiş olan bir olguya indirgenemez. Her eylem ve pratik, daha önce de bahsedildiği gibi, kendisinden önce gelmiş olan pratiklerin bir sonucudur. Pratikler sadece altyapısal gelişmelerle ilişkilendirilemezler.

2) İdeolojinin tarihi yoktur. İdeoloji ve toplumsal formasyonlar sınıf mücadelesi tarihine bağlıdır. Bu anlamda, tarih ve kuram sınıf mücadelelerinin bir parçası olarak ortaya çıkmaktadırlar, yani gerçektirler. Althusser, ideoloji ve ideolojiler arasında bir ayrım yapmaktadır. Genel nitelikte olan ideolojiler, tarihte belirli bir dönem içerisinde belirli bir toplumsal formasyonla ilişkilidirler. Tekil nitelikte olan ideolojiler ise tarihsel olarak belirlenmişlerdir. Bunlar ayinler, törenler, ritüeller gibi eylemlerdir. İdeolojinin tarihi kendi dışındadır, ideoloji de tarihin dışındadır. Bu anlamda, Althusser'in kuramsal felsefesinin oluştururken etkilenmiş olduğu düşünürlerden Sigmund Freud da, bilinçaltının ebedi olduğunu ve tarihinin olmadığını söylemiştir.

3) İdeoloji, bireyleri özneler olarak adlandırır ve çağırır. Özne ideolojinin asıl bölümüdür. İdeolojiler özneler sayesinde ortaya çıkmakta ve özneler için var olmaktadır. Pratik de ideoloji aracılığıyla, ideolojilerin içerisinde yer almaktadır. Althusser'in ideoloji kavramsallaştırması konusundaki ana tezi bu önerme üzerinde kuruludur. İdeoloji bireyleri çağırma yoluyla, birer özne haline

getirmektedir. Bu önermeyi basitçe açıklamak gerekirse; Althusser, ailede doğacak bir çocuğun kimliğinin çoktan belirlenmiş olduğunu örnek olarak göstermektedir. Çocuk, henüz doğmadan ideolojik bir yapı olarak “aile”nin içindedir. Yeri bellidir, aile çocuğa bir “ad” vererek onu çağırmaktadır ve dolayısıyla çocuk özne konumuna getirilmiştir. Çocuk içine doğduğu, adlandırıldığı ideolojik yapıdan dolayı her zaman öznedir ve özne olacaktır.

Kısaca, Althusser’in ideolojiye atfettiği özellikleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- 1) İdeolojinin tarihi yoktur.
- 2) Baskı ve ideoloji birbiriyle bağlantılıdır.
- 3) İdeoloji bireylerin kendi var oluş koşullarıyla girdikleri hayali ilişkinin temsilidir.
- 4) İdeolojinin var oluşu maddidir.
- 5) İdeoloji bireyleri özne olarak çağırır.

1.4.2. Egemen İdeoloji ve Felsefe

"Egemen ideoloji, “kendini bizim öznelliğimizde yeniden üretmeye çalışır, dolayısıyla maddi toplumsal koşullarımızdan bağımsız olarak kapitalizmin özneleri olan bizler, az ya da çok beyaz ataerkil burjuva ideolojisinin çizdiği özneliği taşırız” (İrvan, 2002:33 akt. Gökçearsan, 2010).

Egemen ideoloji, egemen sınıfın ideolojisidir. Althusser, egemen ideolojinin ne olduğunu şu şekilde açıklamaktadır: “Bu egemen ideolojinin işlevinin, devlet iktidarını ele geçirmiş ve diktatörlüğünü icra etmekte olan sosyal sınıfın “yönetici” olmasını, yani egemen olduğu ve sömürdüğü insanlara ayaklanmalarını önleyecek ve onları gönüllü olarak kendisine tabi kılacak bir ideoloji sunmak suretiyle, özgür rızalarını kazanmasını sağlamak olduğunu biliyoruz. Fakat aynı zamanda bu egemen ideolojinin biricik işlevinin sömürülenleri itaat altına almak ve toplumun iktidardaki sınıfın egemenliği altında birleşmesini sağlamak olmadığını da biliyoruz. İlk önce egemen sınıfın kendisinde birliği sağlamak, belli bir tarihsel dönemde bu sınıfı oluşturmak üzere bir araya gelmiş farklı sosyal katmanları bir irade halinde kaynaştırmak ve en büyük başarı olarak, kendi üretim

ilişkilerinin, üretiminin, kısacası tarihinin gelişmesini sağlamak gibi bir işlevi de vardır. Demek ki egemen ideoloji sadece “başkaları”, egemen sınıfın sömürdükleri için kullanılan bir şey değildir; önce sınıfın kendisi için ve sırasında, yan etkileriyle, o başkaları için kullanılan bir alettir.” (Althusser, 2016:229) İktidara gelmiş olan sosyal sınıf, kendi egemenliğini dayatabilmek için, bir önceki egemen sınıftan kalmış olan her türlü sosyal ve siyasal düzeneği dönüştürmek, incelemek zorundadır. Bir sınıf altında birleşmesi, müttefik edinmesi, devlet aygıtlarını kendi lehine çekmesi ve devlet birliğini güçlendirmesi gerekmektedir. Bu yüzden, Althusser egemen sınıfın, kendi ideolojisini egemen ideoloji haline getirmek zorunda olduğunu söylemektedir:

“Her insanın bir “ideolojik hayvan” olduğu kolayca kabul edilecektir, çünkü insan ancak “ide”lerin “altında”, kendi pratiğinin ideleri ya da kendininkine egemen olan başka pratiklerin ideleri altında, yaşayabilir ve davranabilir.” (Althusser, 2016:267)

1.4.2.1. İdeolojik Anlam ve Fikir Üretimi

İdeoloji, anlam ve fikir üretimi sürecidir. Bu anlamda ideoloji, devamlı statükoyu korur, çünkü egemen sınıf fikir ve anlam üretimiyle dağıtımını da ellerinde bulundurmaktadır. Marks’a göre ideolojik yapılar; doğal görünürler (doğallaştırma), bir tarihsel gelişmeye mantıksal sonuç olarak görünürler (tarihselleştirme). Böylece, doğal durum olduğu veya doğal duruma erişildiği için, ideolojiye göre, şeyler böyle kalacaklardır (ebedileştirme). Bu şekilde ideoloji; doğallaştırır, tarihselleştirir ve sonsuzlaştırır. Marks’ın, ideolojinin toplumsal sınıfla ilişkisi bağlamında, toplumdaki egemen güç olan sınıfın, aynı zamanda toplumun egemen entelektüel gücü olduğu ve bu yüzden de egemen sınıfın fikirlerinin, tarihin her döneminde egemen fikirler olduğu şeklindeki düşüncesi, Althusser ve Gramsci’deki egemen ideoloji tezinin dayanak noktasıdır. (Çelik,2008)

1.4.2.2. İdeolojinin Tarihi Yoktur

Althusser, kendi ideoloji kuramını, Marks'ın Alman İdeolojisi'nde belirttiği "ideolojinin tarihi yoktur" önermesine tümüyle olumlu bir içerik yükleyerek oluşturur. Marks'ın önermesi, ideolojinin ahlak, din, metafizik gibi özgül biçimleriyle bütün bilinç biçimlerinin tarihi olmadığı savını içermektedir. Althusser'in olumlu önermesi ise, özellikle bu ideoloji biçimlerinin, Althusser'in deyişiyle "ideolojilerin," kendi tarihleri olduğu, buna karşılık "genel olarak ideolojinin tarihi olmadığı" biçimindedir (Althusser,1977 akt. Çelik, 2010). İdeoloji, böylece her toplumsal bütünlüğün organik bir parçası olmaktadır. Öyle ki, sanki insan toplumları bu özgül oluşumların, bu (farklı düzeylerdeki) temsil sistemlerinin, ideolojilerinin yokluğunda var olmayı sürdüremeyeceklerdir. İnsan toplumları ideolojiyi, tarihsel yaşamlarının ve soluk alışlarının zorunlu ögesi ve ortamı olarak ortaya çıkartırlar. Dolayısıyla ideoloji, Tarih'in bir sapması ya da toplumsal bir fazlalığı değildir, toplumların tarihsel yaşamları için temel bir yapıdır. İdeolojinin bu şekilde tarihsizleştirilmesi, ideolojinin olmadığı bir toplum tasarlamayı olanaksız hale getirmektedir. Burada Althusser'in ideolojinin sonu tezlerinin ideolojik içeriklerine yaptığı vurgu önemlidir. Buna göre "ancak ideolojik bir dünya görüşü, ideolojisiz bir toplum tasarlayabilir ve ideolojinin (yalnızca tarihsel biçimlerinden birinin değil tamamının) yerini bilime bırakmak suretiyle iz bırakmaksızın ortadan kalkacağı bir ütöpik dünya düşüncesini benimseyebilir" (Althusser, 1990: 232, akt. Çelik, 2010). Althusser, ideolojinin tarihi yoktur der fakat bu ideolojinin kendine ait bir tarihi yok anlamına gelmektedir. Çünkü ideolojiler, her ne kadar, sınıf mücadelelerinin tarihiyle belirleniyor olsa da, kendi tarihlerine sahiptirler. Althusser, olumlu bir anlamda ideolojilerin tarihi olmadığından bahsetmektedir. İdeolojiler, egemen sınıfın elindeki düşünceleri ve fikirleri yaymak için kullanılan araçlardır, tarihsel olarak gelişme göstermektedirler ve pratikler de ideolojilerden etkilenmektedir. Bu anlamda, ideolojiler pratiklerin de varlığını sağlayabilmektedir.

İdeoloji, toplumsal bütünlüğün içinde ekonomik ve siyasal düzeylerle birlikte var olan bir düzeydir. Bu düzeyler birleşerek toplumsal bütünlüğü oluştururlar ve bu süreçte, öznel metinleri değil, metinler özneli oluşturur. “İdeoloji, bireylerin gerçek varoluş koşullarıyla kurdukları imgesel ilişkinin, imgesel bir ‘tasarımlanmasıdır’” diyen Althusser’e göre, her ideoloji, yarattığı ve imgesel olması zorunlu çarpıtmasında, bireylerin üretim ilişkileri ve bu ilişkilerden türeyen ilişkilerle kurdukları (imgesel) ilişkiyi tasarımlar. Bu noktada, “ideolojinin dolayımı” (mediation) sistemin kendini yeniden üretebilmesine yarar. Bunu doğuran gereksinim, sistemin sürebilmesi için lazım olan, yeniden üretim fonksiyonunun otomatik mekanizmasının üretim sürecinde bulunmamasıdır. Böylece ideoloji, üretim ilişkilerinin ve işgücünün mevcut kurallara boyun eğmesini sağlayarak, onları sistemle uyumlulaştırır ve üretim etkinliğinin gerektirdiği konuma getirerek üretim koşullarını yeniden üretir. Louis Althusser, ideolojinin oluşum sürecini, “çağırma” mekanizması ile açıklar. Bu mekanizmada ideoloji bireylere “özne” olarak seslenir. İdeolojinin var oluşuyla bireylere “özne” olarak seslenmesi tek ve aynı şeydir. Böylece öznenin “eyletildiği ölçüde eylediğini” belirtmektedir. Bu durum söyle bir sistemin sonucudur: “İdeoloji, maddi bir kurallar bütünü tarafından düzenlenen, maddi pratikler gerektiren, maddi bir ideolojik aygıtın bağrında var olur; söz konusu pratikler, kendi inancı uğruna eylediğine gönülden inanan öznenin, maddi edimlerinde var olurlar.” Bu durumda öznel, “koyuldukları yolda” yürümüş olurlar. Devletin (Baskı) Aygıtının müdahalesine yol açan “kötü öznel” dışında, “iyi öznelin” çoğunluğu, “kendiliklerinden” koyuldukları yolda yürürler. (Çaycı, 2016) Sürekli değişen koşullar kuram ve pratik arasında sürekli yeni bir değerlendirmeyi gerektirir. Marks ve Engels’e (2018) göre “burjuva çağını ötekilerden ayıran en önemli özellik; bütün toplumsal ilişkilerin sürekli alt üst olması, güvensizlik ve kaynaşmadır”. Bu bağlamda ideoloji kavramı kapsamında olgular değerlendirilirken tikel koşullar değerlendirme dahilindedir. (Ocak, 2018:60)

1.4.2.3. Bir Sistem Olarak İdeoloji

İdeolojiler arasında algısal ve materyal şeklinde de ayrım yapmak mümkündür. İdeolojiye algısal anlamda yaklaşanlara göre ideolojiler algısal dilbilim bağlamında grup şemalarıdır. Algısal parçalar grupların zihinlerine yerleştirilmiştir ve bu parçalar bu grup üyelerinin düşünme, konuşma ve eylemde bulunma biçimlerini etkilemektedir. (Devran, 2010).

İdeolojiler dünyanın nasıl anlamlandırılması gerektiğini de belirlemektedirler. Althusser'in pratiklerin ideolojileri, ideolojilerin de pratikleri etkilediğini söylediği gibi bireylerin düşünceleri eylemlerini, eylemleri de düşünceleri etkileyebilmektedir. İdeolojiler en başta, dil ile oluşturulmakta, iletilmekte ve statükonun devamını sağlamaktadırlar. Statüko ve hegemonya bireylerin düşünceleriyle kurulup, meşrulaşmaktadır ve bu anlamda da, dil iktidarın güç merkezi durumuna gelmektedir. Söylemlerle birlikte düşünceler kontrol edilebilmekte, hegemonya güçlendirilmektedir. Bireyler, “organik aydınlar” olarak adlandırılan, akademisyenler, uzmanlar, profesyoneller gibi konu üzerine uzman kişilerden veya güvenilir medya kuruluşları, haber ve yayın organları aracılığıyla edindikleri bilgileri, düşünceleri kabul etme eğilimindedirler. Buna göre, mesajı aktaran kanal bir otorite simgesi olarak algılanmaktadır. Bu anlamda, egemen ideoloji söylemler aracılığıyla çoğalmakta ve iletilmektedir.

Althusser ideolojideki yabancılaşmayı da inceler; ideolojide insanların kendi gerçek varlık koşullarındaki ilişkileri değil, yaşanan ancak hayali olan ilişkileri yaşadığı için ideolojinin bilince değil bilinçdışına dair bir kavram olduğunu ileri sürer: “İdeoloji, derinden bilinçdışıdır... İdeoloji elbette bir temsil sistemidir: ama bu temsiller, çoğu zaman ‘bilinç’le alakasızdır. Bunlar çoğu zaman imgelerdir, kimi zaman kavramlardır, ama öncelikle insanların büyük çoğunluğuna, onların ‘bilincinden’ geçmeden, kendilerini yapılar olarak dayatırlar. Bunlar, algılanan-kabul edilen-maruz kalınan kültürel nesnelerdir ve insanların hâkim olamadığı bir süreçle işlevsel olarak insanlar üzerinde etkide

bulunurlar. İnsanlar kendi ideolojilerini... Asla bir bilinç biçimi olarak değil, kendi 'dünya'larının bir nesnesi olarak- kendi 'dünya'ları olarak yaşarlar... Demek ki, ideoloji insanların kendi dünyalarıyla yaşanan ilişkilerini içerir. Ancak bilinçsiz / bilinçdışı olma koşuluyla 'bilinçli' gözüken bu ilişki, aynı şekilde, karmaşık olma koşuluyla da basit olabilir; basit bir ilişki değil, ilişkilerin ilişkisi, ikinci dereceden bir ilişki olma koşuluyla basit olabilir. İdeolojide, insanlar, gerçekten de, kendi varlık koşullarıyla ilişkilerini değil, kendi varlık koşullarını yaşama tarzlarını ifade ederler: bu hem gerçek ilişkiyi, hem de 'yaşanan', 'hayali' ilişkiyi içerir." (Althusser, 2003:283, akt.Çoban, 2011) İdeoloji, üretim ve mülkiyet ilişkileri temelinde incelenmesi gereken bir sorunsaldır. Üretim biçimi yani ekonomik altyapı üzerinde yükseleceği üstyapıyı da belirler. Çünkü maddi üretim gücüne sahip olan egemen güç düşünsel gücü de belirler. Althusser'in görüşlerinin izinden giden önemli ideologlardan Poulantzas' a göre ideolojik aygıtlar devletin şiddet dışında toplumsal alanda kendisini maddileştirebilmesini ve yeniden-üretebilmesini sağlar;

"Devlet, siyasi hakimiyeti, öncelikle yalnızca baskı, güç ya da 'çıplak' şiddet aracılığıyla kutsayıp yeniden-üretmez; aynı zamanda şiddeti meşrulaştıran ve hakimiyet altına alınmış bazı sınıf ve fraksiyonların siyasi iktidar karşısındaki konsensüsünü örgütlemeye katkıda bulunan ideolojiye de doğrudan çağrıda bulunur. İdeoloji toplum içinde yansız bir şey değildir: İdeoloji ancak sınıfsal olur. Özellikle de egemen ideoloji, egemen sınıfın başat bir erkinden ibarettir. Egemen ideoloji böylece devlet aygıtlarında cisimleşir, bu aygıtların rolü aynı zamanda da bu ideolojiyi geliştirmek aşulamak ve yeniden üretmektedir; bu da toplumsal iş bölümünün, toplumsal sınıfların ve sınıf egemenliğinin oluşumu ve yeniden-üretimi içinde önem taşıyan bir olgudur. Bu en başta devletin küresinde yer alan ve devletin ideolojik araçları olarak gösterilen bazı aygıtların üstlendiği roldür; bunlar biçimsel olarak devlete ait olabildikleri gibi, 'özel' bir hukuki karaktere de sahip olabilirler: Kilise (dinsel aygıt), okul aygıtı, resmi enformasyon aygıtı (radyo, televizyon), kültürel aygıt vs. egemen ideoloji, şüphe yok ki, meşru fizik şiddet uygulama işini öncelikle üstlenmiş olan aygıtların (ordu, polis, adalet-hapishane, idare) örgütlenmesinde de müdahalede bulunmaktadır." (Poulantzas, 2004:31-2, akt. Çoban, 2011)

1.5. Althusser’de İdeolojinin Üretim Aracı Olarak “Devletin İdeolojik Aygıtları”

Althusser, Karl Marks'tan çıkarılabilecek olan teorinin aslının devlet aygıtı ve işleyişi karşısında sınıf mücadelesinin önceliğini kabul etmek olduğunu söyler. Egemen ideolojinin, sınıf mücadelesinin sonunda ortaya çıkmış, bu yüzden de sınıf mücadelesinden ayrılabilir bir olgu olmadığını söyler. Egemen sınıf kendi varoluşunun maddi, siyasal ve ideolojik koşullarını yeniden üretmesi gerekmektedir. Egemen ideolojinin yeniden-üretimi tamamlanmış bir olgu değildir ve sürekli yeniden başlatılması gereken bir durumdur. Sınıf mücadelesi asla son bulmaz bu yüzden egemen ideoloji de kendi çelişkilerini tümüyle çözemez çünkü bu çelişkiler, sınıf mücadelesinin bir yansımasıdır. Bu yüzden de devletin ideolojik aygıtları (DİA) sınıf mücadelesinin verildiği yer olmakla birlikte, aynı zamanda onun konusudur. Althusser'in bahsettiği mücadele ise, toplumsal oluşuma hakim olan sınıf mücadelesinin egemen ideolojinin aygıtlarında sürdürülebilmesidir. Eğer, DİA'ları varsa ve işlevleri egemen ideolojiyi aşılacaksa, bu, direnişin varlığını gösterir. Yani mücadele vardır.

“DBA, devletin bütün ideolojik aygıtlarının birliğinden karıştırılamayacak kadar güçlüdür. DBA, devlet başkanlığını, hükümeti ve yürütme erkinin aracı olan idareyi, silahlı kuvvetleri, adaleti, mahkemeleri ve onlara bağlı düzenekleri (hapishaneler vb.) kapsar.” (Althusser, 1970:16)

Devlet başkanı, hükümet, idare gibi kurumlar devletin siyasal aygıtlarıdır. Devletin siyasal ideolojik aygıtı ise, bir toplumsal oluşuma ait siyasal sistem veya anayasadır. Bunların DİA'lar içine girmesinin sebebi gerçekliğe denk düşen bir kurguya sahip olmalarıdır. Yaratılmış gerçekliğe göre söz konusu sistemin parçaları ve işleyiş biçimi bireyin eşit ve özgür olduğuna dair bir ideolojiye ve özgür seçim fikrine dayanır. Althusser, Marks'a katılarak toplumun bireylerden değil sınıf mücadelesinde karşılıklı olan sınıflardan oluştuğunu söylemektedir. Siyasal ideoloji egemen ideolojinin bir parçasıdır ve egemen ideolojiyle türdeşdir. Çünkü egemen ideoloji her yerdedir. Hukuki, siyasal, felsefi ideoloji içerisinde ve bu ideolojiler burjuva ideolojisinin de devamıdır. Proletarya ideolojisi denilen

şey, proletaryanın saf ideolojisi değildir. Bu ideoloji içerisinde proleter unsurlar burjuva unsurlarıyla birleşmiştir. Proletaryanın kendi birliğinin bilincinde ve mücadelesini örgütlerken etkin bir sınıf olarak varolabilmesi için ilkeleri Marksist teori tarafından sağlanan nesnel bilgilere ihtiyacı vardır. Althusser'e göre, gerçekte, Marksist teori çok geniş kültüre sahip entelektüeller tarafından, işçi hareketinin içinde ve bu hareketin içinden tasarlanmıştır.

Üretim Koşullarının Yeniden Üretimi Üzerine

Althusser, üretimin nihai koşulunun üretim koşullarının yeniden-üretimi olduğunu söyler. Toplumsal oluşumlar egemen üretim tarzlarından kaynaklanmaktadır, üretim süreci de belirli üretim ilişkileri altında ve bunların içinde var olan üretici güçleri harekete geçirmektedir. Her toplumsal oluşum kendi üretim koşullarını yeniden-üretebilmesi için; üretici güçleri ve var olan üretim ilişkilerini yeniden üretmesi gerekir.

Üretim Araçlarının Yeniden Üretimi

Althusser, Marks'ın Kapital II'de bahsettiğine katılarak, üretimin maddi koşullarının yeniden-üretimi sağlanmadan üretimin mümkün olmadığını söyler. Üretim araçlarının yeniden üretimi zorunludur.

Emek Gücünün Yeniden Üretimi

Üretici güçler, emek gücünün yeniden üretimiyle üretim araçlarından ayrılır. Emek gücünün yeniden-üretimi, ona gerekli maddi aracı vererek sağlanır. Bu asgari değer, tarihseldir. Sadece kapitalist sınıfın kabul ettiği işçi sınıfının tarihsel ihtiyaçlarıyla değil, proletarya sınıf mücadelesinin dayattığı tarihsel ihtiyaçlarla tanımlanır. (Marks'ın örneklediği şekilde; Fransız proleterlerine şarap, İngiliz proleterlerine bira gerekir.) Kullanılabilir emek gücü, yeniden-üretilebilmesi için yetkin olmalıdır. Üretici güçlerin gelişmesini sağlayacak bir niteliğe sahip olmalıdır. Emek gücünün yeniden-üretimi üretim dışında, kapitalist

okul sistemi içerisinde kurumlarda ve kurtelerde sağlanır. Okullarda, üretim alanının çeşitli mevkilerinde doğrudan doğruya kullanılabilircek edebi ya da bilimsel kültür unsurları öğrenilir. Kısaca, üretimde emek gücün sağlayabilecek belirli beceriler öğrenilir. Terbiye kuralları öğretilir; yurttaş olma bilinci, mesleki vicdan ve ahlak kuralları, toplumsal-teknik iş bölümüne ve sınıf egemenliğinin getirdiğı düzene saygılı davranma kuralları. “Emek gücünün yeniden üretimi yalnızca niteliklerinin yeniden üretimini değil, aynı zamanda kurulu düzenin kurallarına boyun eğmesinin de yeniden üretimini gerektirir.” (Althusser, 1970:40) İşçiler için, egemen ideolojiye boyun eğmelerinin yeniden-üretimini, sömürü ve baskı görevlileri için ise egemen ideolojiyi düzgün kullanma yeteneğinin yeniden üretimini gerektirir. Böylece yönetici sınıfın egemenliği ile söz sağlayabilirler. Okul beceri öğretir ama bunu egemen ideolojinin pratiğini elde tutmayı sağlayan şekillerde yapar.

Altyapı ve Üstyapı

“Toplumun yapısı iki merciden oluşur: Altyapı ya da ekonomik temel ve üstyapı. Üstyapının da kendi mercileri vardır; hukuki-siyasal merci ve ideoloji.” (Althusser, 1970:42) Ekonomik yapı son kerte de belirleyicidir. (Bina metaforundan yola çıkarak: Marksist teoride, altyapı ve üstyapı iki katlı bir binaya benzetilmektedir. Bu binanın temelini altyapı, yani ekonomik temel, oluştururken üst katları ise üstyapı oluşturmaktadır. Fakat üst katların binanın temeli olmadan ayakta duramayacağı bu yüzden de ekonomik yapının belirleyici olduğu söylenmektedir.) (Althusser, 1970:43) Üstyapı, kültürel-toplumsal yaşam, ekonomi tarafından belirlenir. Üstyapının da altyapı kadar önemli olduğunu ikisinin de birbirini etkilediğini söylese de, sonuç olarak altyapının son aşamada belirleyici olduğunu da söyler.

Althusser, Marksist teoriden farklı olarak, hükümet, idare, ordu, polis, mahkemeler ve hapishanelere baskıcı devlet aygıtı der. Bu devlet aygıtları şiddet kullanarak işler.

Devletin ideolojik aygıtları ise:

Dinsel DİA (kiliselerin oluşturduğu sistem), okul DİA'sı (özel ve devlet okullarının oluşturduğu sistem), aile DİA'sı, hukuki DİA (aynı zamanda DBA'dır da), siyasal DİA (parti sistemi), sendika DİA'sı, haberleşme DİA'sı (basın, radyo-televizyon vb.) ve kültürel DİA'dır (edebiyat, güzel sanatlar vb.).

DİA'ları bütünleştiren bir birlik vardır. DBA'lar kamu görünürlüğüne sahipken, DİA'lar daha çok özel alanlarda faaliyet gösterirler. Kiliseler, partiler, sendikalar, aileler, okullar, gazeteler, kültürel kurumların çoğu özel alanın içindedir. Ama, kamu ve özel ayrımı burjuva hukukunda yer alan ve burjuva hukukunun iktidarını uyguladığı bağımlı alanlarda geçerli olan bir ayrımdır. Devletin alanı bu ayrımın dışında kalır çünkü devlet alanı hukuk ötesidir. Egemen sınıfın devleti olan devlet ne kamusal ne de özeldir, aksine bu ayrımın ön koşulu durumundadır. DİA da bu şekilde işler. Önemli olan işleyişleridir çünkü herhangi özel bir kurum da DİA'lar gibi işleyebilir. DBA'lar ideolojinin yanında öncelikli olarak şiddet kullanarak işlerken, DİA'lar ideoloji kullanarak işler. Sadece şiddet kullanarak ve baskıya dayanarak işleyen bir devlet aygıtı olamaz. Bundan dolayı DİA'lar da öncelikli olarak ideoloji kullanıyor olsalar da çok uç durumlarda; hafifletilmiş, gizlenmiş ve sembolik şiddet de kullanırlar. Devlet aygıtları sadece baskıyla ilerleyemeyecekleri gibi, salt ideolojiyle de ilerleyemezler. DİA'ların çeşitliliğini birleştiren şey ise egemen ideolojidir. Egemen sınıf, devlet iktidarıyla birlikte, DBA'ları ve doğal olarak DİA'ları da elinde bulundurur. Tüm DİA'lar kapitalist sömürü ilişkilerinin yeniden üretimine yönelirler.

Althusser devleti, ideolojik işlevleri de dolayısıyla, sınıf egemenliği aygıtı olarak betimler. “Devletin ideolojik aygıtları”nı incelemesinin sebebinin ise, devlet ile bu aygıtların bir ilişki içinde olması olduğunu belirtir. Althusser, hiçbir egemenin yalnızca salt baskı ve şiddet ile statüsünü koruyamayacağını ve bunun için de, bireylerde inandırma, rıza üretme ve egemen sınıf fikirlerini empoze etme amacıyla ideolojik aygıtlardan faydalandığını söylemektedir. Bu aygıtlar, bireyleri

“ikna ve razı etme ve bir duygudaşlık sağlama” (Althusser, 1970:163) amacıyla kullanılmaktadır. Althusser, ideolojileri bilinmezliğe bürünmüş yanılsamalar olarak ele alır. Yanılsatıcılardır fakat aynı zamanda, gerçek sorun ve problemlerin de göstergeleridirler. Althusser bu durumu açıklar: “İdeoloji böyle ikili bir biçim altında -bilgi olarak ama yanılgılı bilgi olarak- karşımıza çıkıyorsa her türlü bilgi imkanından, dolayısıyla bilimsel bilgidен de, önceden ve radikal şekilde kopuk olmadığı anlaşılabilir.” (Althusser, 1970:181) Althusser, ideoloji hakkında dediklerini on bir maddede toplamıştır: “**1)** Ancak bir ideoloji altında bir pratik mümkündür, **2)** Yerel ve bölgesel ideolojiler vardır, **3)** Egemen sınıfın yönetici ve hegemonik sınıf statüsüne çıkmak için verdiği sınıf mücadelesinin etkisiyle ideoloji eğilimsel olarak “egemen ideoloji” şeklinde birleşir, **4)** Egemen ideoloji, kendine tabi ideolojinin öğelerini kendi sistemine entegre etme eğilimindedir; tabi ideoloji böylece sindirilmiş duruma düşer, **5)** İdeoloji bireylere özne olarak seslenmek suretiyle işini görür, **6)** İdeoloji çift yönlüdür; bilmek-doğru bilmemek, kinaye-yanılsamak, **7)** İdeolojinin dışı yoktur ve ideoloji sadece dıştan ibarettir, **8)** İdeoloji, mücadelesinin aldığı biçimlerde felsefeye dışarıdan kumanda eder, **9)** İdeoloji, her türlü bilimin kurucusu olan teorik üretim ilişkilerinin bir parçasıdır, **10)** Bir bilim ideoloji gibi “icra edilebilir” ve ideoloji düzeyine inebilir, **11)** Proletarya ideolojisi, proletaryanın kendiliğinden ideolojisiyle sınıf mücadelesi yasalarına dair Marksist teorinin kaynaşmasından doğmuş özel bir ideolojidir.” (Althusser, 1970:182)

Althusser, sosyal üretim ve ilişkiler hakkında analizlerde bulunmuştur:

“İnsanlar soyutlamalar içinde, tüm pratiklerine kumanda eden soyut ilişkiler altında yaşarlar. Genel soyutlamalar, sosyal ilişkilerdir: üretim, dolaşım, dağılım ilişkileri; siyasal ve ideolojik ilişkiler, yani sınıf ve sınıf mücadelesi ilişkilerine endeksli bütün ilişkiler. Bütün bu soyut ilişkiler ancak sosyal pratiklerin maddeselliğine kök salmış kaldıkları kadar soyutturlar; ve son ürün olarak somutun üretimini sağladıkları ölçüde somutturlar: İster tüketim mallarının üretimi, ister çeşitli ilişkilerin -siyasal, ideolojik, fantazmatik- dönüşümü veya sanat eserleri üretimi, vs. söz konusu olsun...” (Althusser, 1970:217)

1.5.1. Okul

Althusser (1970), egemen kılınan ideolojik devlet aygıtının, okul olduğunu söyler. Burjuvazinin siyasal DİA'sının arkasındaki en önemli etmen okuldur. Althusser, Okul'un, eski egemen DİA olan Kiliselerin işlevlerini aldığını söyler. Toplumsal sınıfsal, çocukları etkiye en açık dönemlerinde, anaokullarından başlayarak okula göndererek; devletin aile aygıtı ile devletin okul aygıtı arasında sıkıştırır. Bu yıllarda çocuklar egemen ideolojiyle kaplanmış becerileri ve saf egemen ideolojiyi öğrenirler. Bu çocuklardan bir bölümü, düşük ve orta düzey kadroları, beyaz yakalı işçileri vb. küçük burjuvaları oluştururken, bir bölümü ise sömürü ve baskı görevlilerini, profesyonel ideologları oluştururlar. Her insan sınıflı toplumda yerine getirilmesi gereken role uygun ideolojiyle pratik olarak donatılmıştır. Egemen burjuva ideolojisi okulu tarafsız, ideolojiden arınmış bir ortam olarak gösterir. Halbuki okul, kapitalist ideolojiyle örtülmüş ve gizlenmiştir.

1.5.2. Aile

Alan Swingewood (1996), modern kapitalizmin yükselmesiyle birey için en eğitici kurum olan “aile”nin de bağımsız birçok işlevini yitireceğini söyler. Horkheimer, ailenin yapısındaki değişimleri toplumdaki krizlere bağlar ve ailenin eski otoritesini kaybettiğini söyler. Bununla birlikte, ailede “reis” rolündeki babanın üretici bir güç olarak öne çıkarak, “eve para getirme” vasfına sahip olmasından doğacak olan ev içinde eşitsiz otorite dağılımıdır. Bu şekilde de birey, toplumda yerleşmiş davranış biçimlerini doğal karşılamayı öğrenmekte, toplumsal düzenin değişmezliğini kabul etmekte ve aile için otoriteye boyun eğerek, ekonomik ve siyasal yapılara da boyun eğmektedir. Althusser (1970), aile kurumunun kapitalist yeniden-üretim ve emek gücünün yeniden üretimin yapıldığı, aynı zamanda tüketim alışkanlıklarının da edildiği özel bir yapı olarak görmektedir. Aynı zamanda, “özel” alanları devletin gücünün en temelinde geçtiği alanlar olarak ele alır ve aynı okulların, devlet kurumlarının öğretiyor olduğu gibi

ailenin de kapitalist sistemin değerlerini içeren ve öğreten bir kurum olduğundan bahsetmektedir.

1.5.3. Din/Kilise

“Gle iktidar arasındaki ayrım oldukça farklı bir başka alanda, bir dine çeşitli düzeylerde tabi olmakta görülebilir. Tanrı’ya inanan herkes sürekli O’nun iktidarı altında olduğuna inanır ve bu iktidarla kendi tarzında uzlaşmıştır. Ancak bunu yeterli bulmayan insanlar vardır. Bu insanlar, Tanrı’nın kesin bir müdahalesini; tanrısal gücün tanrısallığını fark edip hissedecekleri doğrudan bir edimini beklerler. Tanrı’nın vereceği emirlerin beklentisi içinde yaşarlar; onlara göre Tanrı, yöneticinin özelliklerinin daha açık bir türüne sahiptir. Her zel vakada, O’nun etkin iradesi ve bu insanların etkin ve bariz tabiyeti dinin özü haline gelir. Bu türden dinler kadercilik öğretisine yatkındır; bu dine inananlar başlarına gelen her şeyin Tanrı’nın iradesinin doğrudan bir ifadesi olduğunu her zaman hissedebilirler.” (Canetti, 1998)

Althusser (1970), farklı kiliselerden oluşan dinsel DA’ların da aynı aile gibi özel alanda bulunduğunu söyler. Kiliseler, fiziksel baskı kurmadan baskıyla işleyen kurumlardır. İdeolojiye ağırlık vererek işleyen bir alan olan din, egemen ideolojiyi “kutsallık” ve “Tanrı” üzerinden pekiştirmektedir. Bu anlamda da din, öğretileri egemen sınıfın yaptırımlarının ve toplum düzeninin meşrulaştırılmasını sağlamaktadır. Bireyleri, düşünsel olarak korku ve baskı altında tutarak, kaderciliğe iten bir şekilde sistem değerleri yerleştirilmektedir.

Kiliseler modern öncesi feodal sistemlerde en gcl halini edinmiştir. Althusser, basın ve yayının da başlangıçta Kilise DA’sının elinde bulunduğunu söyler. Reform harektine kadar, kiliseler, yalnızca dinsel işlevleri değil, günümüzdeki okul, kültür ve haberleşme DA’larını da kendi bünyesinde toplayan egemen ideolojik devlet aygıtı olmuştur.

1.5.4. Siyasi Partiler

Siyasi partiler, devlet iktidarının devamını sağlamakla birlikte ideolojik baskının meşruiyeti açısından da önemli bir devlet aygıtıdır. Reform hareketiyle birlikte kiliselerin aldığı zarardan sonra, Althusser, siyasi partilerin ve parlamentonun Kilise DA’sının restore edilmiş hali olarak ortaya çıktığını söyler. Althusser’e göre, siyasal aygıt bireyleri devletin egemen ideolojisine uydurmaktadır. Devlet yapısı içinde çeşitli siyasal parti sistemleri olarak da

karışlabilmektedir. Althusser, sınıf mücadelesinin de Siyasal DİA'lar içinde gerçekteştğini söyler. Siyaset ve siyasi partiler şeklinde görülen oluşumlar, sınıf mücadelesinin siyasal sistemdeki görüntüleri olabilmektedir. Althusser'e göre sınıf mücadelesi DİA'ların ideolojik biçimlerinde dile gelebilmekte ve gerçekteşebilmektedir. Siyasal DİA aracılığıyla da, sınıf mücadelesi, silah olarak kullanılan ideolojiyi iktidar olan egemen sınıfa döndürebilir. Aynı zamanda Althusser, Siyasal DİA'ların yalnızca modern devlet yapısında değil, feodal sistemde de görüldüğünü söylemektedir. Bu siyasal ideolojik aygıt; Genelkurmay, Parlamento, modern siyasal partilerin ilk formasyonları olan hizipler, serbest komünler ve kentlerden oluşmaktadır.

1.5.5. Sendikalar

Sınıf mücadelesi sendikalarda da devam etmektedir. Louis Althusser, sendikaların, sınıf mücadelesinin ekonomik formasyonu olabileceğini söylemektedir. Sendikalar, kiliseler gibi, DİA'lar içerisinde özel alanda bulunmaktadır. Fakat Althusser, DİA'ların işleyişinde kamu veya özel ayrımının önemli bir fark yaratmadığını, devlet alanının “hukuk ötesi” olmasından dolayı kamu-özel ayrımının burjuva hukukunda yer aldığını söyler. Siyasal DİA gibi feodal sistemde de görülebilen sendikalar da, Althusser bu dönemdeki oluşumlara pre-sendikal ideolojik devlet aygıtı demektedir, bankacıların, tüccarların güçlü loncaları, ustabaşıların, kalfaların oluşturduğu derneklerden oluşmaktadır. Siyasal DİA bireyleri devlet ideolojisine uyumlarken, sendikal DİA'lar ise bireyleri ekonomik olarak devlet yapısına yerleştirmektedir. Althusser kapitalist devletlerin, sendikaları yönetimin içine alarak ideolojik aygıtlar haline getirdiğini, faşist burjuva rejimlerinde ise sendikaların “devlet sendikası” adı altında kurularak, ideolojik aygıt haline getirildiğini söyler. Bu anlamda, kapitalist devletler için İngiltere, Almanya gibi ülkelerdeki sosyal demokrat partileri örnek vermekte, devlet sendikaları için ise, Faşist Almanya'daki ve İtalya'daki devlet örgütlenmelerini örnek göstermektedir.

1.5.6. Medya

Althusser, medyadan Haberleşme DİA'sı olarak bahsetmektedir. Haberleşme DİA'sı, içinde basın, radyo, televizyon vb. gibi kitlesel iletişim aygıtlarını bulundurur. Daha önce de bahsedildiği üzere, Althusser basın ve yayının, başlangıçta Kilise DİA'sının elinde bulunduğunu fakat gittikçe bağımsızlaştığını söylemektedir. Ona göre haberleşme DİA'sı, dolayısıyla da medya; *“Tüm ‘yurttaşları’ günlük milliyetçilik, şovenizm, liberalizm, ahlakçılık vb. dozlarıyla besler.”* (Althusser, 1970:61)

Medya ve kitle iletişim aygıtları, kapitalist devletlerde ideoloji ve anlam üretim aracı olarak kullanılmaktadır. Her DİA'da olduğu gibi medya da üretimin, yeniden üretimin ve ideolojinin dağılımının çok açık şekilde yapıldığı bir alan halini almıştır. Althusser bir DİA olarak medyanın, kendi içindeki ideolojik oluşumları haber niteliğiyle sunduğunu söylemektedir. Medya bireyleri birbirinden ve devletten, devleti de bireylerden haberdar etme özelliği dolayısıyla hem toplum kontrolünü ve denetimini sağlamada, hem de güç-iktidar ilişkilerinde önemli bir yer edinmektedir. Toplumsal pratiğin medya tarafından değiştirilebilme ve dönüştürülebilmesi, medyayı DİA'ları elinde bulunduran egemen sınıf için hegemonik bir araç haline getirmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

MEDYA PRATİĞİNDE ÜRETİLEN ÖZNE VE ÖZNENİN ÇAĞRILMASI

2.1. Kapitalist Sistem İçerisinde Medyanın Yeri

Eleştirel yaklaşım, ideoloji konusundaki temel sorunu “medyanın ideolojik bir güç olduğu” söyleminden kurmaktadır. Bireylere ve topluma belli fikirleri ileten, yayan, aşıl原因 ve bu fikirlerin devamını sağlayan bir araç olarak medya ele alınmaktadır. Bu anlamda, medya kapitalist sistem içerisinde çıkar gruplarının, iktidarın mülkiyetindedir ve egemen ideolojiyi yayma görevi görmekte, statükoyu korumakta ve devam ettirmekte, iktidarın çıkarları adına hizmet etmektedir. Tarafsız ve objektif değildir, sahiplik olgusunun dışında yer almamaktadır.

2.2. Medya Dezenformasyonu

Enformasyon kavramı günümüzde; haber, bildiri, duyuru, ileti anlamlarına gelmektedir. Enformasyondaki bozulmalar ve olumsuzluklar anlamına gelen dezenformasyon kavramı ise; bir bilginin yanlış sunulması anlamına gelmektedir. Dezenformasyon manipüle amacı taşımasından dolayı kara propaganda olarak da kabul edilmektedir. (Çakmak, 2019). Dezenformasyon bilinçli şekilde oluşturulur, amacı toplumda kamuoyu oluşturmak ve sunulan hatalı fikirlerin kabul görmesini sağlamaktır. Bu anlamda, dezenformasyon, bilinçsizce veya kasıtsız şekilde yayılan yanlış bilgilerden daha zararlıdır, zarar verme amacı gütmektedir.

Aşkın (2014, akt. Çakmak, 2019), buna göre dezenformasyon kavramının propaganda veya yalan haberden daha farklı bir yapıya sahip olduğunu belirtir. Herman ve Chomsky (2002), medyanın birçok ideolojik işleve sahip olduğundan ve bu ideolojik işlevlerin etkin kullanılabilmesi için de propaganda ve dezenformasyon ihtiyacının olduğundan bahsederler. Herman ve Chomsky’nin üzerinde durduğu medyanın beş haber süzgeci ve bununla birlikte oluşturdukları propaganda modeli de; medyanın, toplumdaki çıkar eşitsizliğini ve ekonomik eşitsizliği koruyarak iktidarın gücünü nasıl sağlamakta olduğunu göstermektedir.

2.3. Medyanın İkna Gücü

İktidar için, kitlelerin iknasını sağlamasının en kolay yolunu medya aracılığıylaadır. Medya yaydığı enformasyonu, topluma farklı şekillerde kabul ettirebilmektedir. Mesajlar bireylere, kültürel kodlar, bilimsel, gerçek ve tarafsız bilgi, yazısız kurallar şeklinde iletilmektedir.

Öte yandan, kitle iletişminde, kitle iletişim araçlarının etkili bir biçimde kullanımı, ikna sürecinin işleyişinde önemli bir rol oynar. Egemen güçlerin, kitle iletişim araçlarını kontrol altında tutmasıyla basın-yayın politikaları belirlenir. İnsanların neler üzerinde düşünmesi, neler üzerinde tartışması gerektiğinin sınırları çizilir. Bununla birlikte, insanların duygu ve düşünceleri, ideolojileri, kültürel kodları doğrultusunda sunulan bilgilerle bağılılıkları oluşturulur. Böylece, insanların ikna edilme süreci hazırlanmaya başlanır. Özellikle, haber ve tartışma programları bu zeminin hazırlanılmasında en etkili araçlardır. Bu nedene, program içeriklerinin çoğunluğa göre hazırlanılmasına dikkat edilmektedir. (Demirkol, 2015: 11)

2.4. Medya ve Propaganda

Günümüz toplumlarında kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, kitle iletişim araçlarının iletişim gücünü arttırmıştır. Politik ve kültürel açıdan kitlelerin denetim altına alınmasında ve yönlendirilmesinde iletişim gücü, propaganda örgüsüyle kullanılmaya başlanmıştır. Diğer deyişle, toplum üzerindeki etkiyi belirleyen egemen güçler, kitle iletişim araçlarını içerik ve uygulama bakımından edilgen konumda olan kitleleri çıkarları yönünde kullanmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle, propaganda en etkili silah olarak kullanılmaya başlanmıştır. Böylece, ekonomik, kültürel, siyasi ve toplumsal değişim süreçlerinde propaganda temelli faaliyetler öne çıkmıştır. Goebbels'e göre ise; devletin mutlak haklarından biri, kamuoyunun denetimi olgusudur. Ona göre, propagandanın rolü ise, yoldan çevirmek değil, aksine taraftar toplama ve onlara yön vermek diye belirtmektedir. Bununla birlikte, fikirleri daha anlaşılır şekilde basit hale getirmesiyle siyasal ve

ekonomik karmaşanın uzağında sıradan insanlara bunları, zorla kabul ettirilmesi diye görmektedir. Bu noktada Goebbels, kişinin algı dünyasını değiştirme amacı doğrultusunda etkinlik alanına girilmesidir şeklinde ifade etmektedir. (Demirkol, 2015: 12-3) Medya, egemen ideoloji taşıyıcı olmasının yanında aynı zamanda, Marks'ın alt yapı ve üst yapı kuramında, bir üst yapı aktörüdür ve daha önce de bahsedildiği üzere Althusser'in ideolojik aygıtlarından en önemli olanlardan bir tanesi durumundadır. Althusser'e göre hakim düşünce sistemini, statükoyu, egemen ideoloji belirler ve egemen ideolojiyi en etkin şekilde yayan ve çoğaltan araç da medyadır. Bu anlamda, medya yalnızca hakim ideolojiyi yaymakla kalmamakta, aynı zamanda üretimini de yapmaktadır. Egemen ideoloji medyayı kontrol etmekte, medya da egemen ideolojiyi üretmektedir. Medya hem iktidarı, eşitsiz güç dağılımını, mülkiyeti ve statükoyu meşrulaştırmakta hem de topluma egemen ideolojinin değerlerini aşılama, böylece de sürekli ideolojik yeniden üretim yapmaktadır.

Kitlelere bilgi taşıyan bir kanal ve ideolojik üretimi sağlayan bir olgu olmasının yanı sıra medya, istenildiğinde herhangi bir siyasal oluşumun yayın organı gibi faaliyet gösterebilmektedir. Medya, siyasi odakların çıkarları doğrultusunda toplumsal gerçekliklerden kısmen ya da tamamen arındırılmış bilgiler üreterek başka bir deyişle toplumu manipüle ederek kitlelerde rıza üretme işine koyulur. (Çiçek, Uysal, 2019: 1184) Bu doğrultuda medya, günümüzde mevcut gerçeklikleri çarpıtarak kamuoyuna siyasi, kültürel ve ideolojik penceresinden bilgiler sunarak kitleleri manipüle etmeye yarayan en uygun araç haline gelmiştir. Nitekim medya egemen bir grubun hedeflerini, çıkarlarını vs. tüm toplumun ortak çıkarıymış gibi kabul ederek toplumun söz konusu egemen grubun tüm faaliyetlerini sahiplenmesini sağlamaktadır. Toplum, medyanın manipüle ettiği değerleri benimsedikçe gerçekten de egemen grubun çıkarları ile kendi çıkarları arasında bir fark görmeyerek kendi çıkarları için mücadele ettiği gibi egemen ideolojinin çıkarları için de mücadele etmektedir. (Özer, 2011: 6, akt. Çiçek, Uysal, 2019: 1190).

“Medyanın ve özelde reklam endüstrisinin endoktrinasyonu ve manipölasyonları bize düşünmenin altını oyan bir dil ve Matrixvari bir gerçeklik dünyasının içine iter. Medyanın dili, göze hitap edenin, imajların dilidir.” (Ellul, 2004)

Basın kuruluşlarının amacı; kamuoyunu ülkede ya da yaşanılan yerde olan bitenlerden haberdar etmektir. Bu anlamda gazete, radyo, televizyon ve dergi gibi kitle iletişim araçları sorumluluk sahibidir. Haberleşme, insanların varoluşlarından bu yana duydukları merak etme, haber verme ve bilgilendirme ihtiyaçlarına bağlı olarak ortaya çıkmış bir kavramdır. İnsanoğlunun gelişimi doğrultusunda iletişim ve haberleşme olgusu da gelişmiş ve günümüzdeki çağdaş basın sektörüne dönüşmüştür. (Ç. Komlu, 2019: 38)

Basın, teoride, demokratik yönetimlere sahip devletlerde, dördüncü güç görevini görmekte, hükümeti halk adına denetlemekte, gerekirse toplum ve devlet arasındaki iletişimi sağlamakta, kamu görevi görmekte ve toplumda “özgürlükleri” ve “eşitliği” korumaktadır. Bu anlamda yasama, yürütme ve yargı organlarının destekçisi ve yardımcısıdır. Günümüz modern basınının da en başta görevi, toplumu bilgilendirmek, gelişmelerden ve olaylardan haberdar etmek, dolayısıyla tarafsız ve doğru bilgi iletme. Bu anlamda, medyanın bu derece önemli olmasının sebebi, toplumsal düzeni ve düşünce sistematüğini kurması ve yönlendirebilmesidir. Medya her zaman ne düşünüleceğini söyleyemese de, ne hakkında düşünülmesi gerektiğini söyleyebilmektedir.

Basın, bütün kitle iletişim araçlarıyla birlikte toplumun her kesimine hitap ederek hem insanları bilgilendirip haberdar eder, hem de kamuoyu oluşmasına katkıda bulunarak toplum içerisinde belli bir takım kanaatleri dolaşıma sokar. Bunu yaparken kullandığı dil, sahip olduğu yayın politikası bağlamında çizdiği çerçeve ve oluşturduğu sınırlar bu kanaatlerin toplum üzerinde bırakacağı etkinin nasıl olacağını da belirler. Yasama, yürütme ve yargının ardından dördüncü güç olarak medyanın görülmesinin sebebi de işte bu etkidir. Dünyada neler olup bittiğinden, yarın havanın nasıl olacağına kadar hemen her konu medyanın bir aracından öğrenilmektedir. Buna karşılık insanlar onlarca farklı enformasyona

maruz kalmalarına rağmen hangilerinin tamamen doğru olduğunu bilememektedir. (Ç. Komlu, 2019: 61)

2.5. Medya ve Kitlelerin Manipülasyonu

Fiske bir durumun, sunuluş biçimine göre ne kadar farklı anlamlar kazanabileceğine örnek olarak “Bir sokak manzarası fotoğrafı belirli bir sokağı gösterir. ‘Sokak’ sözcüğü, binalar arasında uzanan bir şehir yolunu anlatır. Ama ben aynı sokağı önemli derecede farklı biçimlerde fotoğraflayabilirim. Renkli bir film kullanabilir, donuk bir gün ışığı seçebilir, yumuşak bir odak ayarı yapabilir ve sokağı çocuklar için mutlu, sıcak, şefkat dolu bir oyun alanı haline getirebilirim. Ya da siyah-beyaz bir film, sert odak ayarı, güçlü kontrastlar kullanabilir ve aynı sokağı oyun oynayan çocuklar için soğuk, zalim, barınılamaz bir mekan haline getirebilirim” demektedir. Medyanın manipülatif enformasyonla yüklenmesinin temelinde, kitleleri yönlendirme amacı yatmaktadır. Genel anlamda insan zihninin manipülasyonu, “bir çeşit fetih aracı” ve toplumun hakimiyetini elinde bulunduran seçkinlerin, kitleleri kendi amaçları doğrultusunda biçimlendirmelerinin araçlarından biridir. (Çelik, 2008)

Eleştirel yaklaşım içerisinde, medyanın söylemi “ideoloji inşası” olarak adlandırılmaktadır. Kitle iletişim araçları, bireylere bilmedikleri bir dünya resmi çizebilmektedir. Bu anlamda kitle iletişim araçları, başta medya olmak üzere, bireyleri ve grupları birbirleriyle karşı karşıya getirebilmekte, kapitalizmi ve hakim sistemi meşrulaştırmakta, ekonomik ve toplumsal eşitsizlikleri doğal göstermekte ve egemen ideolojinin doğurduğu birçok gerici düşüncüyü, yaşam tarzlarını, çıkar gruplarının düşüncelerini topluma aşılarmaktadır.

Gramsci’nin hegemonya kuramına göre kitle iletişim araçları yönetici seçkinlerin zenginliklerini, güçlerini ve konumlarını sürdürmekte kullandıkları araçlardır. Bu araçlar gerekli öğeleri bireylerin bilincine, başka türlü orada asla yer almayacak şekilde öylesine yerleştirirler ki bilinç, onları asla reddetmez. Medya endüstrisinin sahipleri ve yöneticileri kendilerine yakın gelen fikirleri,

tonlamaları ve içeriği diğer toplumsal gruplardan çok daha kolay üretmekte ve yeniden üretebilmektedir. (Sine, 2012)

Eleştirel çalışmalar dahilinde, medya ve ideoloji ilişkisinde haber üretimi sırasında ideolojinin yeniden inşa edilmesi büyük bir sorunsaldır. Haberler, ideoloji taşıyıcılığı yapmaktadır, fakat, oluşturulan haber metinlerinin objektif, doğru ve bağımsız olduğu iddia edilmektedir. Bu şekilde topluma sürekli, medyanın ve haberlerin tek doğru bilgi olduğu, haberlerde duyulan her olayın gerçeği yansıttığı fikri empoze edilmektedir. Önceden de bahsedildiği gibi Herman ve Chomsky (2002), rızanın imalatı üzerine çalışmışlar ve toplumda rızanın medya aracılığıyla nasıl yaratıldığını incelemişlerdir. Buna göre bireyleri ve, genel anlamda, toplumu yönlendirme amaçlı yapılan uygulamalar şiddet içerikli ve baskıcı uygulamalar değildir. Topluma aşılmanması istenen fikir güç veya zor kullanılarak değil, fark ettirmeden, yumuşak geçişlerle aşılansaktadır. Bu anlamda, Chomsky (2002:71), demokratik sistemlerde gerekli yanılsamaların zorla dayatılmayacağını söyler. Bu yanılsamalar, güç ve baskı kullanımından ziyade daha farklı yöntemlerle topluma empoze edilmektedir. Hükümet için toplumdaki “özgür” düşüncelerin her zaman toplumsal eylemlere, daha da ötesi, hükümete ve sisteme karşı eylemlere dönme riski vardır. Rızanın imalatında toplumun ne düşündüğüne çok yer verilmemekte fakat, görünürde, “özgür” düşüncenin ve tartışmanın önüne herhangi bir engel konulmamaktadır. Medyanın sahipliğini elinde bulunduranlar toplum”da bir tartışma ortamının olmasını istemektedirler. Çünkü toplumun tartışabilme gücünün olması, bireyleri özgür ve demokratik ortamda oldukları konusunda yanılsamaya itmekte, böylece sistemi de pekiştirmektedir. Tartışmaların konusu ve esnekliği de sahipliği elinde bulunduran ve gündemi kuranların elindedir. Rızanın imalatında, tartışma da doğaldan ortaya çıkan bir unsur değil, yaratılmış bir durumdur. Bu tartışmaların ana noktası, günceldeki olaylardan “haberdar olma”ya dayanmaktadır.

Kamunun üzerinde konuşacağı, tartışacağı gündemin belirlenmesi yalnız haberdar olma ya da medya açısından haberdar etme eylemiyle gerçekleşen basit bir süreçten fazlasını içermektedir. Haberlerin sunuş biçimlerinden, sunuş

sırasına, haber içerisinde öne çıkarılan bilgilerden, saklananlarına kadar daha rafine ve incelikli bir uygulamadan bahsedilebilir. İnsanlar belirli konularda düşüncelerini oluştururken kendi kişisel özelliklerinden, içinde bulundukları gruptaki etkin kişilerden, toplumun siyasal ve kültürel yapısından, kırsal veya kentsel yerleşim birimlerinde yaşamak gibi çevresel unsurlardan etkilenmektedir (Atabek, 2002:225, akt. Narmanlıoğlu, 2016: 156).

Toplumu ve kamuoyunu etkileyebilen tek etmen medya olmasa da; aile, din, eğitim, kültür gibi unsurların arasında önemli bir yere sahiptir. Bahsedildiği üzere, medya gündemi kurarak ne hakkında düşünüleceğinin sınırını belirlemektedir fakat medyanın rıza üretimi ve kamuoyu manipülasyonunda bu derece önemli olmasının bir sebebi de, her zaman başarılı olamasa dahi, bir konu üzerine ne düşünülmesi gerektiğini de belirleyebilmektedir.

2.5.1. Herbert Schiller’in Manipülasyon Kuramı

Schiller, manipülasyon kuramına göre, “paketlenmiş bilinç” yaratmada beş temel mitin olduğundan bahseder. Toplumun manipüle edilmesini sağlayan beş temel mit şunlardır: a) “Bireysellik ve kişisel tercih” miti, b) “Yansızlık” miti, c) “Değişmeyen insan tabiatı” miti, d) “Sosyal çatışmanın mevcut olmadığı” miti, e) “Medya plüralizmi” miti.

Schiller (1993), baskı ve zor kullanılarak yönetilen toplumlarda manipülasyona gerek olmadığını söylemektedir. Manipülasyon, bireysel özgürlüklerin de olduğu, demokrasilerle yönetilen toplumlarda gereklidir. Liberal demokrasi ile yönetilen toplumlarda manipülasyon için en önemli ve ön planda bulunan unsur kitle iletişim araçlarıdır. Schiller, ikna yöntemi olarak manipülasyonun yeni ortaya çıkan bir kavram olmadığından bahseder ve “Bireysellik ve Kişisel Tercih Miti”nde “özgürlük” anlayışının çok sık kullanıldığından fakat bunun manipülasyonun karşısında gibi görünüyor olduğundan bahseder.

2.5.2. Schiller'in 5 Temel Miti

Schiller manipölasyonu açıklarken, 5 mitten bahsetmektedir: Bunlardan ilki “Bireyselcilik ve Kişisel Tercih Miti”dir. Manipölasyon esas olarak bu temel mit üzerine inşa olmaktadır. Manipölasyon kavramıyla çok tezat olmasına rağmen manipölatörlerin en çok kullandıkları kavram “özgürlüktür”. Manipölatörler yaptıkları özgürlük tanımında bireyselliğin önemine değinirler. Onlara göre bireysellik insanın özgürlüğünü sağlayan ve özgürlüğe hizmet eden en önemli şeydir. Bu sayede üretim araçlarının özel mülkiyette olmasını meşrulaştırırlar, tabii bu da kişinin vazgeçemeyeceği, onun uğrunda savaşması gereken bir hakmış gibi yansıtılır. Bu da beraberinde kişinin mülk edinme hakkı olmadan kişiliğini koruyamayacağı mesajını kitlelere ulaştırır. Bu yolla eğer mülkün ve paran yoksa kişisel isteklerinin de var olamayacağı hatta kişiliğinin bile var olamayacağı anlatılır. Eğer kişi bu dünyada var olmak istiyorsa mülk ve para sahibi olmalıdır bunları elde etmek içinde her yollu denemesi mubahtır. Bu şekilde kişi varlığını kanıtlayabilir ve yaşama hakkı kazanabilmektedir. Bu mit özgürlüğü tamamen kişisel bir olgu haline getirir. Buradan yola çıkarak kişi haklarının grup haklarından önce geldiği ve sosyal organizasyonun temeli olduğu gibi birtakım düşünceler hayat bulmuştur. Bu görüşler boş zamanın ve maddi ödüllerin arttırılması ile saygınlık kazanmıştır. Kapitalizmde en çok savunduğu kavram bireyselciliktir çünkü toplumları kamplara ve bireylere ayırmak, bireylerin çok daha kolay manipüle edilmesine ve istenilen doğrultuda yönlendirilebilmesine olanak sağlamaktadır. (P. Özer, 2011)

Schiller'in (1993) ikinci miti olan “Yansızlık Miti” ise, manipölasyonun etkili halinin, manipölasyon yokmuş düşüncesinden gelmesidir. Bu anlamda, manipölasyonun varlığının fark edilmemesi gerekmektedir. Manipölasyon varlığını devamlı inkar etmekte, kitle iletişim araçlarının objektif, doğru, bağımsız ve demokratik olduğunu söylemektedir. Medya ve kitle iletişim araçlarının tarafsız ve güvenilir olduğu sürekli tekrar edilmekte ve bu görüş topluma empoze

edilmektedir. Çünkü eşitliğin, tarafsızlığın ve doğruluğun iknası, bireyleri ve toplumları manipüle etmenin en iyi yoludur.

Schiller'in üçüncü miti "Değişmeyen İnsan Tabiatı Miti"dir. Bu mite göre, insan doğası da dünya da değişmez. Modernite, teknolojik gelişmeler, sistem değişiklikleri, ne olursa olsun insanların davranışları ve özleri aynı kalacaktır. İnsan doğası sabittir, değişmez niteliktedir. Toplumsal, siyasal, ekonomik gelişmelerin ışığında dahi insanlar değişmez. Bu anlamda, "Değişmeyen İnsan Tabiatı Miti" bireyleri, bir bakımdan da, karamsarlığa itmekte ve içinde bulunulan sistemin de değişmezliğine işaret etmektedir. Kapitalizmin sunduğu önerme olarak, "kapitalizmin doğal olduğu çünkü insan doğasının var oluştan itibaren bencil, rekabetçi ve eşitsiz" olduğu görüşünü destekler niteliktedir.

Schiller'in başka bir öteki miti ise "Sosyal Çatışmanın Var Olmadığı Miti"dir. Zihin manipölatörleri sosyal bir çatışmanın varlığını reddederler. Onlara göre sosyal çatışmanın kökenleri diye bir şey yoktur. Onlar için "iyi" ve "kötü" vardır. İyiliğin ve kötülüğün ait bulundukları sosyal kategorilerle olan rol dağılımı gerçeklerden uzaklaşması için yeterli bir sebeptir. Medyaya göre herkes eşittir, kimsenin kanunlar önünde veya kamuoyu nezdinde bir diğerine üstünlüğü mevcut değildir. Bu yolla insanların eşit olduğu kadar aynı zamanda özgürde olabilecekleri aktarılmaktadır. Sosyal çatışma egemen sınıfın en korktuğu kavramlardan biridir. Herkesin eşit olması kendi düzenlerinin yıkılması demektir, bu yüzden var güçleriyle medya aracılığıyla topluma herkesin eşit olduğu dikta edilir. Medya aracılığıyla bakın herkes eşit, başkasının hakkına tecavüz etmedikçe isteyen istediğini yapabilir ve ifade edebilir denir. Fakat gerçekte statüko karşıtı kişiler medyada yer almayı başaramamakta ve söylemlerini geniş halk kitlelerine aktaramamaktadır. Medya sosyal olayları anlamada, algılamada ve doğal olarak değerlendirmede son derece yetersizdir. Medya "Sosyal meselelerin incelenmesi halkı huzursuz eder" önermesinden yola çıktığı için, sosyal çatışmanın özünü kavramada son derece uzaktır. Medya patronları ve iktidar için yapılacak en akıllı iş, bu tür konuların gündeme getirilmesini engellemektedir. Medya kuruluşları, Sosyal sınıfların ve çatışmanın var olmadığını öne sürerek bir şekilde bu

gerçekliğin üstünü örtmektedirler. Medya bu yolla ezilen sınıfın bu durumu fark etmesini engelleyerek onu manipüle eder. Medyaya göre toplumda herkes kanunlar önünde, devletin nezdinde ve medyanın mesaj aktarımında eşittir. Ama bu sadece hegemonyanın ve sömürünün çirkin yüzünü gizlemek için yapılan simülasyondur. (P. Özer, 2011:8)

Schiller’in son miti “Medya Pluralizmi Miti”dir. Bu mit çeşitlilik ve seçim kavramları üzerine kurulmuştur. Bu noktada bu iki kavramın birbiriyle ne kadar ilişkide olduğu görülmektedir. Seçmek ancak çeşitliliğin var olduğu durumlarda mümkündür. Gerçek seçenekler yoksa seçmek anlamsız ya da yönlendirici olmaktadır. Haberlerde olması gereken fikir çeşitliliğinin bir türlü gerçekleşmemesinin sebeplerinden biri medya sahiplerinin çıkarlarının çakışmasıdır. Bu noktada medya realitenin tek bir versiyonunu sunmaktadır, o da onların kendi realitesidir. Medya topluma bir konu üzerinde çeşitli fikirler sunuyormuş gibi gözükür ama bunların hepsi birbirinin yansıması fikirlerdir. Medya böylece kişilere sadece medyanın belirlediği konular üzerine düşünme ve sorgulama izini verir. Farklı fikirler ve düşünceler medyada yer bulmaz bunu belirtmek isteyen kişiler ise sermaye sahipleri, editörler, medya kuruluşlarının kanaat önderleri tarafından dışlanır. (P. Özer, 2011: 6-10)

2.6. Medyanın Hegemonyayı Meşrulaştırma İşlevi

Kitle iletişim araçları, mesajlar ileten bir sistem oluşturmaktadır. Kitle iletişim araçları, bireyleri eğlendirip, bilgilendirirken aynı zamanda onlara egemen değerleri, inançları ve davranış biçimlerini aşılarmaktadır. (Baban, 2005: 14) Kitle iletişim araçları, gerçekleri kendi perspektifinden yorumlayarak aktarmaktadır. Bu yorumlamalar, kitle iletişim araçlarının gerçeğe yaklaşımındaki yönelişini gösterir. İletişim araçları, bazen gerçeği saklar bazen de gerçeği çarpıtma ihtiyacı duyar. Burada “önemli olan nokta gerçeğin gizlenmesi için, farklı bir gerçeğe gösterilen dikkattir. Yani gerçeğin nereye yerleştirildiği, tekrarlanıp tekrarlanmadığı, hangi çerçevede çözümlendiği ve onunla birlikte

verilerek ona anlam kazandıran ilişkilerin neler olduğudur” (Chomsky, 2004: 31, akt. Demirkol, 2015: 130).

2.6.1. Antonio Gramsci’de Hegemonya

Hegemonya ideolojiden daha geniş bir kavramdır, ideolojiyi kapsar ancak ideolojiye indirgenemez. Daha çok bir iktidardaki grubun iktidarını koruyabilmesi ve yeniden üretebilmesi için egemenliği altındaki insanların uzlaşımını ve rızasını kazanmak için başvurduğu stratejiler alanı olarak tanımlanabilir. Gramsci’nin temel soruları; “insanlar nasıl oluyor da kapitalizme onay veriyorlar? Kapitalizm açık bir zora başvurmadan kitleleri nasıl yönetiyor?” biçimindedirler. Marks’ın fikirlerinden yola çıkan Gramsci’ye göre, üstyapıların iki katı “sivil toplum” ve “devlet”tir. Yönetici sınıfların baskıcı yönetimi, genel toplumun rızasıyla sağlanmaktadır. Devlet kavramı, Gramsci’çi anlamda sivil toplum ve siyasi toplumdur oluşmaktadır. Siyasi toplum, güvenlik ve düzen üzerine odaklıken; sivil toplum, şirketler, siyasi partiler, eğitim, medya, sendikalar, kiliseler gibi “özel” kurumlarını barındırmaktadır. Devlet zora, baskıya ve siyasal egemenliğe dayalı bir iktidar alanıdır. Sivil toplum ise devlet ve üretim dışında yer alan ve ona dayalı olan “hegemonya” alanıdır. İki ayrı alanın kesin biçimde ayrıldığı söylenemez. Çünkü kapitalist sistem baskı ve onayın bütünüdür. Gramsci’nin devlet ve sivil toplumun kesin biçimde ayrılmadığı düşüncesi, Althusser’deki Devletin Baskı Aygıtı ve Devletin İdeolojik Aygıtları’nın (öncelikli işlevlerinin; birincisinin baskı, ikincisinin ideoloji kullanmak suretiyle olduğunun belirtilmesinin yanında) baskı hem de ideoloji yoluyla çalıştıkları düşüncesiyle örtüşür. (Çoban, 2011)

Başat sınıfların, ideolojiyi olumlu bir şekilde hegemonya inşa etmek için kullanmalarının yolu, meşruiyet ve rızadır. Ayrıca başat sınıfın, tahakküm altındakilerden belli bir kabul görebilmesi de meşruluk ve rıza yoluyla. Toplumun üst yapısı üzerinde önemle duran ve ideoloji üreten kurumlarını anlam ve güç mücadelesi çerçevesinde değerlendiren Gramsci’nin kuramına göre, kitle iletişim araçları, yönetici seçkinlerin güçlerini ve konumlarını sürdürmekte

kullandıkları araçlardır. Çünkü hegemonik aygıtların isleyişiyle, baskın ideoloji “geçerli” ve “doğal” olarak kabul edilmektedir; bu yüzden de ideoloji olarak görülmezler. (Çelik, 2008)

2.6.2. Gramsci’nin Organik Aydınları ve Günümüzün Eşik Bekçileri

Levent Yaylagül’e göre “Gramsci genelde hegemonya kavramından toplumu yöneten elit bir azınlık grubun toplumun diğer kesimleri üzerindeki ideolojik ve kültürel kontrolünü anlıyordu” (2010:109-110). Yönetimi elinde bulunduran azınlık emek kurum olan devlet ve dolayısı ile devlet organlarına ve kitle iletişim araçlarına sahiptir. Organik aydınlar din adamları, öğretmenler kitle iletişim alanında çalışan kişiler gibi kitlelerle muhatap olan ve fikir verme görevi olan kişilerin ve kurumların egemen görüşlerin yayılmasında önemli bir yeri vardır. Bunlar gündelik dili toplumun genelinin anlayabileceği dili- kullanarak egemen görüşlerin yayılmasına aracılık edecektir. Sivil toplum araçları sağduyuyu kamuoyuna fikirleri onaylanmış ortak fikirlere dönüştürerek toplumun eylemlerini kontrol etmektedir. Sağduyu egemenlik altında yaşayan toplumlara, egemenlik altında yaşamının yollarını gösterirken sürekli kendisini yeniler. Değişen maddi toplumsal gerçekler toplumlara yaşanan tecrübeler sayesinde sistemin noksan yönlerini hatırlatırken, rızanın devamlı yeniden üretilmesi ve kazanılması gerekir. Sağduyu sürekli dönüşüm içerisindeki hareketli bir olgudur (Ocak, 2018). Gramsci, işlevleri burjuva otoritesinin temelini akıl, insanlık ve ilerleme kavramlarının içinde inşa etmek olan bu tür aydınlara ‘meşrulaştırma uzmanı’ adını vermektedir. Tarihteki baskı sınıfların tümü arasında burjuvazi, sivil toplumu güçlendiren ve iktidarını zor değil, rıza ve hegemonya yoluyla sağlamlaştırmaya çalışan tek sınıftır. Bu hegemonya kavramı Gramsci’nin özel ve kamusal kurumlar arasında koyduğu ayrıma dayanmaktadır. Burada bahsedilen ilk kurum türü aile, kilise, sendikalar ve siyasal partiler sınıf ideolojisi ve burjuva değer, arzu ve normlarının iletildiği mekan olarak karşımıza çıkmaktadır. Elbette ki, modern kapitalist toplumun karmaşık yapısı içinde bu iki kurum türü arasında

kalın bir ayırım çizgisi koymak mümkün değildir; ama Gramsci'nin asıl vurgulamak istediği nokta, burjuva tahakkümünün özel alan üzerindeki hegemonik otoritesine dayandığıdır. (Swingewood, 1996)

Eşik bekçiliği ağırlıkla iletişim ve özellikle geleneksel kitle iletişim araçları için kullanılan bir kavram olarak bilinir. Alman asıllı Amerikan psiko-sosyolog Kurt Lewin tarafından ortaya atılmıştır. Lewin kavramı ortaya koyarken bir ailenin yemek masasına gelen yiyeceklerin nasıl seçildiği örneği üzerinde durur. Buna göre bir annenin ya da bir eşin -yemek masasındaki içeriğe nihai karar verici olarak- görevi esasında eşik bekçiliğidir. Hangi yemeğin eve gireceğini belirleyen eşik bekçilerini etkileyen bilişsel özellikler ve değerler sistemi bulunmaktadır (Lewin, 1943:40, akt. Narmanlıoğlu, 2016: 157). Lewin eşik bekçisini, “iletişim kanalındaki haberlerin akışını yöneten kişi ya da gruplar” olarak tanımlamıştır. Bu metafora göre, haber birçok kapıdan oluşmuş bir kanal boyunca akarken, bu kapıları gözetleyen kapı bekçileri, haberin kanal boyunca devam edip etmeyeceğine karar vermektedirler. (Çelik, 2008) Ancak eşik bekçiliği kavramının en yoğun biçimde başvurulduğu alan iletişim ve özellikle haber medyasıdır. Habere konu olaylar ilk elden ya da ikincil kaynaklardan henüz bilgi kırıntıları halinde toplanmaya başlarken, yazım sürecinde ve değişik aşamalarındaki editör süreçlerinde farklı süzgeçlerden geçmektedir. Haber bir yönüyle insanların bizzat yaşamadıkları olayların dil pratikleri yardımıyla yeniden inşa edilmesidir. İnsanların olaylar hakkındaki algıları, bilgileri, olaylar hakkındaki duygu durumları ve tepkileri söz konusu yeniden inşa ürünü haberlerle doğrudan ilişkilidir. Alıcıya ulaşan mesajların kaynak tarafından kurgulanması işlemi eşik bekçiliği uygulamalarına dayanmaktadır. Eşik bekçiliği; mesaj ya da mesaj bileşenlerinin kodlanması sırasında her türden enformasyonun seçimi, gösterimi, sunumu, zamanlaması, saklanması, tekrarı üzerindeki kontrolü ifade etmektedir (Donohue vd. 1972:53, akt. Narmanlıoğlu, 2016: 157). Eşik bekçileri bazı haberlerin ön plana çıkmasını, anlatıların geri planda kalmasını veya direkt yer verilmemesini, haberler için önemli ayrıntıların, detayların, bilgilerin saklanmasını sağlayabilmektedir. Bu yöntemler arasında, haberleri detaylara

boğmak, haber değeri taşımayan olayları manşetlere yerleştirmek, yanlış veya eksik bilgi vermek gibi durumlar da bulunmaktadır.

2.7. Medya ve Gündem Kurma İşlevi

Medya ve gündem belirleme anlamındaki ilk çalışma Walter Lippmann'ın 1922'de yapmış olduğu Kamuoyu adlı çalışmasıdır. Donald L. Shaw ve Maxwell E. McCombs, "gündem kurma" işlevinin isim babalarıdır. Bu işlev, "bireylerin düşüncelerini biçimlendirmek için onların algısal yapısını etkileme yeteneği" olarak nitelendirilmiştir. Medya bazı konulara ilgi duymakta, bu sırada da bazı konuları göz ardı ederek kamuoyunu yönlendirmektedir. Medya, gündem kurarak (ve bu sayede) toplumun "esik bekçiliği" rolünü üstlenmektedir. (Çelik, 2008)

Kendisine zarar verebilecek içerikte olan bir konunun gidişatını yönlendirmek, olguları kendi çıkarları doğrultusunda değiştirebilmek ya da tam aksine kendisine zarar vermeyecek unsurları konulaştırıp yeni bir gündem meydana getirmek, günümüz siyaset dünyası için oldukça sıradan bir durumdur. İktidar, süreç açısından tartışmaların çerçevesini ve gündemin sınırını kendi perspektifinden çizmektedir. Siyasal iktidara yakın olan gazeteler, konuları ilk sayfada sunarken, muhalif gazetelerin aynı haberi ilk sayfada küçük bir başlık olarak vermesi dahi, kişilerin bu konu hakkında tartışmasını sağlayabilir ve bu durum iktidar açısından siyasi avantaja dönüşebilir. Anlaşılacağı üzere, kitle iletişim araçları aynı olayı farklı biçimlerde verebilmektedir. Ancak haberin yarattığı etki, siyasi iktidarın gündemi yönlendirebildiği-belirlediği gazetelerde, hangi sayfada yer aldığı ve kaç sütun üzerinden verildiği ile yakından ilgilidir. Televizyon için de aynı durum söz konusudur. Haberin, hangi bültende, hangi sırada ve ne kadar süreyle verildiği büyük önem taşır. Dolayısıyla, siyasi iktidar ile iletişim araçları sahipleri arasındaki çıkar ilişkileri burada kendini göstermektedir. Siyasal iktidar, gündemi yönlendirmek-belirlemek için iletişim araçlarının sahipleri arasındaki ilişkileri çıkarlara ve dengelemeye yönelik olarak kurabilmektedir. Böylece, menfaat ilişkileri, iktidarın gündemi yönlendirmesinde ya da iktidarın lehine gündem yönlendirilmesinde anahtar rolü oynamaktadır (Ozkan, 2005: 64, akt. Demirkol,

2015: 129). İktidarlar, toplumdaki her türlü gelişmeden haberdar olmak istemektedirler. Bu sebepten dolayı, toplumun hangi konularda bilgi sahibi olması, neleri tartışması, ne durumlardan haberdar olması gerektiğini de kontrol etmek, iktidar için elindeki gücü kaybetmemek açısından çok önemli bir unsurdur.

2.8. Stuart Hall, Kitle İletişimi ve Hegemonya

Hall, Gramsci'nin, üst yapının iki büyük katı olarak sözünü ettiği “sivil toplum” ve “devlet” ile ilgili olarak, ideolojinin genel işlevini düşünmenin bir yolunun Poulantzas'ın “ayırma ve birleştirme” dediği işleve bakmak olduğunu söylemektedir. Poulantzas'a göre kapitalizm altındaki ideolojik etkiler; a) maskeleye ve yerinden etme, b) parçalama ya da ayırma (Althusser'in ideolojinin bireyleri “özneler olarak çağırması” vurgulaması buradan kaynaklanır), c) yeniden sunulan birimler üzerinde, “hayali bir birlik” ya da “tutumunun” dayatılmasıdır. Hall, Gramsci'nin sözünü ettiği, rıza ve tutumunun hegemonik işlevinin bu olduğunu söylemektedir. Maskeleye ve yerinden etme işlevinde egemen kültürün ideolojisi, sistemin sınıfa dayanan sömürgeci doğasını maskeleymektedir. Parçalama veya ayırma işlevinde, devletin farklı alanlarının birliği “güçlerin ayrılığı” kuramı içinde dağıtılmakta işçi sınıfının ortak çıkarları bu sınıfın farklı tabakaları arasındaki içsel muhalefet biçiminde parçalanmaktadır. Üçüncü ideolojik etki, hayali bir birlik veya uyum empoze ederek, gerçek yerine hayali ilişkileri koymaktır. Bu, birey ve grupları; dernek, ulus, halkoyu, genel çıkar, popüler istek, toplum çeşitli ideolojik bütünlükler biçiminde yeniden oluşturmayı içermektedir. Hall, Gramsci'nin hegemonya kavramında bahsettiği “rıza ve meşruiyetin”, hem hegemonya inşa etmek hem de tahakküm altındakilerden kabul görmedeki gerekliliğini de vurgulayarak maskeleye-parçalama-birleştirme süreçlerinin aynısının, tabi kılınanların, kendi tabi oluşlarına meşruluk ve onay sağlama sürecinde de bulunacağını belirtmektedir. İdeolojik sınıf tahakkümü uygulaması bu süreçte: a) rıza üretme ve şekillendirme yönündeki isleyişin görünmez kılınması, b) sayısız bireysel iradeler ve kanaatlerin, ayrı güçlerin parçalı eylemlikleri aracılığıyla dağılması, c) bu parçaların daha sonra özgür ve

egemen bireylerin ve iradelerin aktığı “oydaşma”nın gizemsel birliğinde hayali bir tutunum içinde yeniden örgütlenmesi biçimindedir. Hall, rıza ve oydaşmanın, bu yapılandırımının başat ideolojilerin yerine getirdikleri temel iş türlerinden biri olduğunu belirterek kitle iletişim araçlarının rolünün bu verilerle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. (Çelik, 2008)

Hegemonya ve rızanın üretilmesi birbirine bağlıdır. Bilginin kontrolü rızayı üretmek için kullanılır. Günümüzde yapılan bilgiyi tamamen ortadan kaldırmak değil bilginin nasıl, hangi içerikte ve söylemde verildiği, nasıl anlamlandırıldığıdır. Hegemonya sürekli bir durum olmayıp, devamlı olarak kazanılması ve sağlamlaştırılması gereken bir olgudur. Egemen ideoloji, durmaksızın, alternatif ideolojilerle mücadele etmek ve kendini her gün yeniden inşa etmek, bağımlıların ‘rıza’sını her gün yeniden almak zorundadır. (Çoban, 2011)

2.9. Pierre Bourdieu Üzerinden Medyayı Okumak

Pierre Bourdieu, televizyon üzerine beş başlık altında toplanan bir analiz yapmıştır: 1) Set ve kulisleri, 2) Göstererek gizlemek, 3) Bilginin döngüsel dolaşımı, 4) İvedilik ve fast-thinking, 5) Çelişkiler ve gerilimler.

Bourdieu, enformasyon dolaşımından bahsederken şunları söyler: “Bilgi paylaşımının en belirleyici kısmı, yani neyin önemli olup neyin önemli olmadığına ve neyin aktarılıp neyin aktarılmayacağına karar vermeye yarayan bilgi hakkında bilgi, büyük ölçüde diğer kaynaklardan gelir. Bu da bir tür dengelemeye, önem hiyerarşisinin homojenleştirilmesine neden olur.” (Bourdieu, 1998:31) “Televizyon haberlerini ve tartışma programlarını sunan insanlar ve spor yorumcularımız, çok da zorlamadan ruhani liderler, tipik orta sınıf ahlakçılığının sözcüleri haline gelmişlerdir. Bize, “toplumsal sorunlar” adını verdikleri şeyler hakkında, yani banliyölerdeki saldırılar ya da okullardaki şiddet hakkında “ne düşünmemiz gerektiğini” söylerler.” (Bourdieu, 1998:58)

Gazeteciler, halkın ilgisini çekmek için söylemleri ve eylemleri belirli bir süzgeçten geçirirler. Bu anlamda çoğu olay ve söylem belirli süzgeçlerden geçirilerek topluma ulaştırılmaktadır. Sadece ilgili konuları içeren, “dikkat çekici” özelliklere sahip olan unsurlar topluma iletilir. Gazeteciler, kendi sistemlerine göre, belirli durumları önemsizleştirir ve ilgisizleştirebilirler. Bu da basın yoluyla uygulanan sansürü oluşturmaktadır: “Üçüncü sayfa haberleri siyasal boşluk etkisi yaratır, olayların politik niteliğini yok ederler; dünyada olan şeyleri (özellikle ünlülerin ve kraliyet ailelerinin hayatlarıyla, ulusal ve küresel çapta olabilir) anekdotlara ve dedikodulara indirgerler. Bu da televizyonun, “ders çıkarmak” ve “toplumsal sorunları dönüştürmek” için abartıya başvurması ve dikkati siyasal sonuçları olmayan olaylar üzerine çekmesiyle gerçekleşir. Bu tür haberler insanların en ilkel içgüdülerini ve arzularını tetikleyerek (çocukların kaçırılması ve halk isyanına yol açacak türden skandallar yoluyla) büyük bir ilgi uyandırabilirler. Bütünüyle duygusal ve yardımsever dayanışma duygularını tetikleyebileceği gibi, aynı ölçüde tutkulu ama saldırgan olabilen çocuk cinayetleri ya da dışlanmış gruplara ilişkin olaylarla, sembolik linçlere benzer ayaklanmalara yol açabilirler.” (Bourdieu, 1998:65) Bourdieu, medyanın sürekli kesim hükümler içerdiğini ve verdiğini söyler. Bir yayın organının bağımsızlık derecesi aldığı reklam ve devlet yardımlarına bağlıdır, gelirler ve ilan verenlere göre değişebilmektedir. Bu anlamda, hükümet gibi güçler medya üzerinde baskı kurmaktadır: bu baskılar hem ekonomik hem de bilgi tekeline de kaynaklıdır. Hükümet kaynakları, medya organlarının bağımsız olmadığının kanıtı niteliğindedir.

2.9.1. Amaçlanmış İçerikle Habitusu Dönüştürülen Özne

Öznel bilginin sınırlılıklarını bertaraf etmek için nesnel bilginin gerekli olması gibi, nesnel bilginin sınırlılıklarından kurtulmak için de ikinci bir epistemolojik kopuşa ihtiyaç vardır. Bu ikinci epistemolojik kopuş iki yönde ilerler: İlk adım da, pratiklerin hem üreten hem de konumlanmış niteliği üzerine eleştirel biçimde düşünmek gerekir. Bourdieu, pratiklerin hem yapılar tarafından

belirlendiğini, hem de yapıları kurduğunu savunur. Yapıların kendilerinin de, faillerin gündelik pratikleri aracılığıyla toplumsal olarak inşa edildiğini vurgular. Bu, Bourdieu'yü, failliğin pratik niteliğini irdelemeye ve aktörlere ait/simgesel temsilleri yapısal etkenlerle bütünleştiren habitus kavramını geliştirmeye yöneltir. Bourdieu, habitusun eylemi doğuran “yapılandırın bir yapı” olduğu fikrini geliştirir. Bourdieu bireylerin ve grupların hayallerinin ve pratiklerinin, habituslarının koşullarına göre şekillendiğini gözlemler. Habitus, kendisini de üreten koşullarla uyum içinde olan eylemleri, algıları ve tavırları yeniden üretme eğilimindedir. Habitus, bir toplumda ya da grupta yaygın olan nesnel olguların, bilinçdışı bir şekilde içselleştirilmesinden doğar. Habitus, bireyleri “düzene dolaysız itaat”e yönlendirerek toplumsal ve ekonomik “zorunluluğu” “erdem”e dönüştürür. (Swartz, 2011)

2.10. Medya ve Söylem İlişkisi

“Söylem” dil ya da sözel olmayan işaret sistemleri vasıtasıyla kurulan toplumsal iletişim ağlarına işaret eder. Temel özelliği, birbirleriyle bağlantılı bir işaretler sistemini devreye sokmaktır. Söylemler, az çok saptırılmış gerçekliğin temsilleri değildirler; daha ziyade, (bizzat ilettikleri kendilerine içkin teknoloji, taktikler, iktidarın etkileri) “ekonomiler” olarak anlaşılmalıdırlar. Diğer bir ifadeyle, iktidar söylemlerin içine kazanmıştır; dışında yer almaz. Söylemler “dayatılırlar”, diğer bir ifadeyle insanların söylemden doğru “içerisine sokuldukları” özne konumlarını üretirler. (Hunt, Pervis, 2014)

İdeoloji, söylem aracılığıyla kendine bir meşru zemin alanı açma ve oluşturma çabası içerisindedir. Örneğin, iktidar; kişilere söylem aracılığıyla ulaşır ve toplumsal alanda ortaya çıkan söylemleri, kendi öznesini oluşturma ve savunması açısından kullanmaktadır. Böylece iktidar, söylemlerinin kişilerarası iletişimlerinde yayılmasını ve kabullenilmesini beklemektedir. Bunun sonucunda da bireyler, özneleşme sürecinde, çıkarları doğrultusunda hareket ederler ve ideolojik söylemler kullanırlar. Volosinov, sözcüklerin tek başlarına nötr olduklarını belirtmekle birlikte ait oldukları toplumların yaşayış biçiminden de

kaynaklanan normlar ve göstergeler dizesini meydana getirdiğini, söylemektedir. Anlaşılacağı üzere, göstergelerin anlam kazanması ideolojik söylemler aracılığıyla olur. Medya ise, bu söylemlerin belirlenmesinde büyük rol oynamakta ve sınıflandırmaları egemen söyleme göre şekillendirmektedir. Örneğin, cinsiyet, ırkı, sınıf gibi parametreler, medyanın egemen söylemlerinde oluşturulan sınıflandırmalardır. Günümüzde medya, kitleleri bilgilendiren bir araç olmasının yanı sıra yaşam pratiklerini ve gerçeklik tanımlamalarını yapan birincil kaynağa dönüşmüştür. Medya, kendi ihtiyaçları doğrultusunda anlam üreten bir mekanizma olmuştur. Böylece, medya üzerinden oluşturulan ve kişilere sunulan tüm kavramlar ve tanımlamalar sorgusuz olarak kabul görmeye başlamıştır. Aynı zamanda medyanın iktidar ile uyum halinde hareket etmesi, medyayı özerk gibi gösterse de gerçekte kendini iktidar denetiminin kontrolüne girmesine neden olmuştur. (Demirkol, 2015: 17) Medyanın iktidarın kontrolünde olması, hakim söylemin medya aracılığıyla yeniden üretiliyor olması da, yaratılan sosyal toplumsal yapıların da statükonun devamını sağladığının en büyük göstergesidir. Bununla birlikte egemen sınıf, iktidarını garantiler ve toplumsal bütün yapıları sistemin devamı için kullanır. Bu toplumsal yapılar, aileden bürokrasiye, bürokrasiden teknolojiye kadar gitmektedir. Toplumun ve toplumsal yapıların kontrolünün sağlanmasını destekleyen ve devam ettiren unsur da medyadır. Aynı zamanda, magazinleştirilmiş, önemsizleştirilmiş ve değersizleştirilmiş haber içerikleri söylem dilini de saklamaktadır. Haberlerde kullanılan ve özellikle azınlık grupları hedefleyen ayrımcı, ötekileştirici, düşmanlaştırıcı dil normalize edilmekte, detaylar ve önemsiz ayrıntılar içinde kaybedilmektedir. Egemen sınıfın, çıkar gruplarının istemediği, tehlikeli gördüğü içerikler söylemler içerisinde kaybedilmekte, görünmez hale getirilmektedir.

2.11. Medyada Öznenin Çağrılması

İktidar olabilmek ya da mevcut iktidarı koruyabilmek, Lippmann'ın 'büyük güruh' olarak tanımladığı kitleden korunmaya ya da kitlenin rızasını almaya bağlanmıştır. İlk toplumsal yapılarla birlikte iktidarların kitleleri sürekli

gözetlemesi, kitlelerin de iktidara olan güvenleri ve rızaları önemli bir yönetim sorunsalını oluşturmuştur. Bu nedenle, güçle birleşen hükmetme arzusunun bir sonucu olarak ortaya çıkan iktidarın, kitleleri manipüle etme çabası da iktidarın tarihi kadar eski ve iktidar kadar tartışılmalı konular arasında yer almaktadır. Kitleler, güçleri nedeniyle iktidarlar tarafından sürekli potansiyel bir tehdit olarak görülmüş, kitleleri kontrol altında tutmak ve kitleleri ikna etmek siyasal iktidarın temel amaçları arasında yer almıştır. Toplumsal kültürün araçsallaşmış bir tezahürü olarak ortaya çıkan iktidarlar, toplumun her bireyinden itaat beklemektedir. Kitleler üzerindeki söz konusu denetimin temel amacı da bireylerin kontrolünün ve itaatin sağlanmasıdır. Bu nedenle demokrasi dahil bütün siyasal sistemler, bireylerin itaatini sağlamak ve bu doğrultuda kitleleri manipüle etmek üzerine kurulmuştur. Althusser ‘devletin ideolojik aygıtları’, Gramsci de ‘hegemonya’ kavramıyla gücün iktidar kurabilmesi ya da iktidarını sürdürebilmesi sürecinde ideolojik olarak toplumsal rıza üretimi üzerine benzer değerlendirmelerde bulunmuşlardır. (Öztek, Öztek, 2020) Foucault’ya (2014) göre iktidar, bir öteki olarak öznelerin üzerinde bir etkiye sahip olmaktansa, eylemleri üzerinde mutlak bir etkiye sahip olmaktır. İktidar doğrudan özeneler üzerinde etkiye ve eylem yapabilme gücüne sahiptir ve bunu baskı ve şiddet yöntemleriyle kullanabilmektedir. İktidarın baskı ve manipüle adına kullandığı yöntem toplumlara, sosyal yapılara ve bireylere göre de farklılık göstermektedir.

İktidara ilişkin temel sorunların başında iktidarın kaynağı ve meşruiyeti gelmektedir. Yönetenle yönetilen arasındaki ilişkiyi en basit haliyle güç ve iktidar ilişkisi olarak kabul etmek, söz konusu ilişkinin sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel, psikolojik ve iletişimsel boyutları olduğunu da kabul etmek anlamına gelmektedir. Bu anlamda iktidar kavramı, bireyin etrafını çepeçevre saran, tüm yaşamını kuşatan geniş bir çerçeveyi oluşturmaktadır. Bu çerçevede iktidarın meşruiyeti, yönetenlerin yönetme gücünün kaynağını nereden aldığı, bu gücün bir hak olup olmadığı, yönetenlere neden itaat edildiği gibi soruların cevaplarına dayanmaktadır. İktidarın temelinde yatan olgu, toplumdaki tüm grupların, açık ya

da kapalı şekilde yöneticilerinin varlığını kabullenmiş ve onların emir verme hakkını tanıyarak onlara rıza göstermiş olmalarıdır (Duverger, 1982: 183, akt. Öztekin, Öztekin, 2020).

İdeolojiyi, bir sınıfın diğerine kabul ettirdiği fikirler dizgesinden çok, tüm sınıfların katıldığı süregiden ve her yana yayılmış pratikler dizgesi olarak ele alan Althusser, devletin ideolojik aygıtlarının bu süreğenliği ve yayılmayı sağladığını belirtirken, azınlığın çoğunluk üzerindeki iktidarını baskıcı olmayan bu araçlarla sürdürdüğünü ifade etmektedir. İktidar, “egemen bir sınıf veya fraksiyonun, iktidar ittifakının öteki üyeleri üzerinde ayrı bir egemenlik dayatması ölçüsünde, kısaca onlar üzerinde hegemonyasını kurup, onları kendi koruyuculuğu altında birleştirdiği ölçüde düzenli işlev görebilmektedir” (Poulantzas, 2004: 88, akt. Öztekin, Öztekin, 2020). Bu anlamda, iktidarını korumak isteyen egemen sınıf bunu ancak devletin ideolojik aygıtlarını kontrol ederek, hegemonyasını bu aygıtlar aracılığıyla uygulamaktadır. Bir sınıfın, başka bir sınıf üzerindeki hakimiyeti olarak açıklanabilecek olan hegemonya, egemen sınıfın toplum üzerindeki baskısı ve etkisidir.

Toplumdaki bazı olaylar gündem dışı bırakılamayacak kadar açıkta ve kamusal alanda olduğunda, konuyu zorunlu olarak medya gündeme getirmektedir. İkinci ve ciddi olarak yanlışlık “konunun işlenmesinde,” yani içeriğin doldurulma biçimlerinde, paketleme de işe sokulmaktadır. Sorunlar, bireysel seviyeye indirgenerek ele alınmaktadır. Bireysel seviyede de güç ve sınıfsal karakter ön plana çıkar: İyi ve güzel insanlar, imrenilecek ve model olarak görülecek insanlar başarılı olan, yani “çok para kazanan” meşhur insanlardır. Öte yandan kötüler, suç işleyenler, katiller, saldırganlar, dayak atan ve yiyenler, birbirine kötülük edenler ise çalışan sınıfın insanlarıdır. Fakat bireyselleştirilmiş suçlar daima kişilerin sapık, normal olmayan, insanlık dışı veya duyarsız davranışlarıyla ilişkilendirilmektedir. (Erdoğan, 2002)

2.12. Althusser ve Çağırma Kuramı

Önceden bahsedildiği gibi Althusser'in ideoloji kuramını oluşturmada temel aldığı düşünce Freud'un "bilinç dışı" kavramıdır. Freud'un bilinç dışının öncesiz ve sonrasız, tarihsiz olduğunu söylemesi; Althusser'in "ideolojinin tarihi yoktur" önermesini etkilemiştir. Fakat Althusser Freud'u, Lacan'ın Freud üzerine yaptığı okumalar sayesinde tanımıştır. Bu anlamda, Althusser "çağırılma, seslenme" kuramını öne atarken Lacan'ın "imgesel" ve "sembolik" kavramlarından etkilenmiştir.

Dil, anlamları kendi ayrımlarıyla belirleyen ve anlam oluşturan kendine özgü bir yapı ya da sistem dir. Anlam ayrımları yalnızca dil yapısı ya da sistemi içindeki öğelerin dağılımı ve rolleriyle belirlenir. Bu formülasyon Lacan'ın kuramsal çözümlemelerinin ve psikanalizi yeniden yapılandırma girişiminin çok özlü bir ifadesini oluşturur. Dünyanın, başkalarının ve benliğin bilgisi dil tarafından belirlenir. Dil, herhangi bir kimsenin ayrı bir varlık olarak kendisinin ayırdına varmasının ön koşuludur. Özneleri, taşıdıkları karşılıklı (ortak) karşıtlıklar yoluyla tanımlayarak öznelliğin temelini kuran Ben-Sen diyalektiğidir (2004: 19, akt. Bank, 2016:19). Dil, toplum tarafından verili olanın, yani kültürün, yasaların ve yasakların taşıdığı bir araçtır. Bu bağlamda özne dil dolayımıyla biçimlenir. Dil bir 'göstergeler sistemi'dir ve dışsal bir gönderimi yoktur. Lacan bunu psikanalize uyguladığında vardığı sonuç, bilinçdışı'nın tıpkı dil gibi kendine özgü bir yapı ya da sistem olduğudur. Bilinçdışının dış dünya ile özsel bir bağlantısı yoktur, anlam ayrımlarını kendi iç öğeleri ile belirleyen bir çeşit göstergeler dizgesi söz konusudur. (Bank, 2016: 18-9) Psikanalizin nesnesi, insan oluşumu üzerine, sembolik düzenin ve bilinç dışı etkilerinin tamamıdır. Biyolojik olandan insan olana geçiş bir özneleşme sürecidir ve bu süreç sembolik düzen doğrultusunda iş görür. Lacan'a göre, bu sembolik düzen, dilin özelliğidir, çünkü dil, sembolün insanlar arası işlevini yerine getirir. Althusser'in 'kültür yasası' kavramı, Lacan'ın 'sembolik düzen' kavramının yeniden formüle edilmiş halidir. (Bank, 2016: 21)

Çağırılma “seslenilme”den fazlasını yapar: Özneleri, özgül söylemsel bağlamlarda konumlandırır ya da yerleştirir. Örneğin, “endişeli ebeveynler”in “satanik tarikat”ların çocuk istismarındaki rolleriyle ilgili kaygılarını dile getiren politikacı, sadece ebeveynlikle, ebeveynliğin sorumlulukları ve endişeleriyle ilgili bir dizi normatif ön varsayımı kullanıma sokmakla kalmaz, aynı zamanda çocuk istismarının oldukça rahatsız edici bir gerçekliği olan “normal” ebeveynliğin pek tanıdık pratikleri açısından hem gizemli hem de şeytani olan dışsal bir nedenselliği de araya ekler. Ya da, “sıradan vergi mükellefi”nin çağırılması, vergi mükelleflerini motive ettiği varsayılan ve siyasal muhakemede bencilliği öven ve “refah beleşçileri”ne ve diğer istenmeyenlere karşı muhalefet ihtimalini kuran siyasal hesap biçimleri hakkında bir dizi söylemi kullanıma sokabilir. Diğer bir ifadeyle, çağırılmanın, sırf “seslenilme”nin karşılıklı ikrarından daha fazla şeyi gerektirdiği göz önüne alınmalıdır; bunun ötesinde öznelerin ve özne konumlarının hem kuruldukları hem de değiştirildikleri daha karmaşık süreçler yer alır. Bireyler, söylem vasıtasıyla özneler olarak çağırılırlar; ideoloji, söz konusu söylemler vasıtasıyla kurulan toplumsal kategorilerin (sınıflar, gruplar, vb.) çıkarlarını ifadelendirmekte yetersiz kalan belirli söylem biçimlerini temsil eder. (Hunt, 2014) Althusser, mutlak Özne ile özne(ler) arasında kurulan ilişkinin bir benzerinin öznelerin kendi arasında kurulan ilişkilerde de geçerli olduğunu düşünür. Öznelerin birbirleriyle olan gündelik pratikler içinde kurduğu ‘seslenme’ ve ‘kabul etme’ veya ‘kabul etmeme’ ilişkisine bağlı olarak gelişen ideolojik süreçler sürekli tekrarlanır. Althusser ideolojinin, bireyleri öznelere dönüştürürken, bunu son derece kesin bir işlem olarak düşündüğü ‘seslenme’ ya da ‘çağırma’ yoluyla yapıldığını iddia eder. Polis daha önce hiç tanımadığı ve hakkında hiçbir şey bilmediği kişiye ‘Hey sen oradaki!’ şeklinde ifadede bulunması sonucu kişi kendisine seslenildiğini anlar ve sesin geldiği yöne döner. O artık bir öznedir. Onun verdiği bu örnek sıradan bir diyalog şeklinde düşünülse de, üzerinde durulması gereken önemli bir noktaya işaret eder. Polis daha önce hakkında hiçbir şey bilmediği sıradan bir kişiye seslenmesi sonucu kişinin bunu tanınması/kabul etmesi gündelik pratikler içinde sayısız defa özne olarak inşa

edilmiş olmasıdır. Bir öznenin kendi dışındaki herkesi de özne olarak düşünmesi normaldir. Özneler arasındaki ilişkiler ideolojik söylemler temelinde şekillenir. Somut birey kendi bilincine varması ideolojileştirme sürecinin bir sonucu olarak özne şeklinde inşa edildiğinin bilgisine ulaşarak değil, kendini diğerinden ayırt etmesiyle mümkün olur. Bireylerin ideolojik açıdan bir ‘özne’ olarak inşa edilmeleri ve bir özne olarak davranış içine girmeleri, kendi bilincine vardıkları andan itibaren başlayıp ideolojik ‘seslenme’lere olumlu ya da olumsuz yanıt vererek yaşamın en sıradan pratikleri içinde sayısız defa tekrarlanarak deneyim ettikleri bir toplumsal sürecin sonucunda ortaya çıkar. Dolayısıyla, daha önce birbirini hiç tanımayan kişilerin ön görülebilir ilişkiler geliştirmeleri, bir tür olarak insan bireyinin ideolojiler aracılığıyla özneler olarak inşa edilmiş olmasındandır. Adını bilmesede bir adının olduğunu; ailesini tanımasa da bir ailesinin olabileceğini; eğitim durumu bilinmesede bir okulu bitirmiş olabileceğini vb. dikkate alarak ilişkiler geliştirilir. Her şey ideolojinin içinde olmasına rağmen, somut bireyler bunu ideolojinin dışında zanneder. İdeolojik kimliğin ideolojik pratik tarafından yadsınması ideolojinin yol açtığı sonuçlardan biridir. (Bank, 2016)

2.12.1. İdeoloji Bireyleri Özne Olarak Çağırır

Althusser'e göre, her ideoloji ancak bir özne yoluyla ve özneler için var olabilir. Burada Althusser, ideolojinin ancak somut özneler için var olduğunu ve ideolojinin bu hedefi de ancak özne sayesinde mümkün olduğunu söyler. Özne, hangi belirlenimde olursa olsun ve de hangi tarihte ne olursa olsun, her ideolojinin kurucu kategorisidir. İdeoloji ise, bu işleyişin maddi varoluş biçimidir. Her ideoloji, somut bireyleri somut özneler olarak çağırmaktadır. İdeoloji bireyleri özne konumuna yerleştirir ve bunu da çağırma (interpellation) yapar. Bu çağırma eylemi çok basit bir şekilde, bir polisin bireyi çağırması bile olabilir. Bu eylemle birlikte çağırılan kişi dönüp gelecektir. Çünkü çağırmanın kendisini hedeflediğini ve kendisinin çağırıldığını anlamış ve kabul etmiştir. Althusser, gerçekte olayların verilen örnekteki gibi ardışık gitmediğini; ideolojinin

varoluşuyla, bireylerin özne olarak çağrılmasının tek ve aynı şey olduğunu söyler. İdeoloji insanlara kimlikler sunarken, asla ideolojik olduğunu söylemez. Aksine, ideolojik kimliğini pratik olarak yok sayar. Althusser, zamansal ardışıklığı da bir kenara koyarak; ideolojinin bireyleri zaten hep özne olarak çağırdığını ve bireylerin zaten hep özne olduklarını söyler. Çağırma ile nesneler özellik kazanmaktadır. Çağırma ile birlikte ideolojik ortam içerisinde nesneler ve şeyler özne olarak belirli bir yere oturtulmakta, somutlaştırılmaktadırlar. Çağırma ile bireyin ideolojik olarak adı konmaktadır. Her nesnenin özne haline gelmesi, sürekliliği de sağlamaktadır. İdeolojik süreklilik çağırma ile gerçekleşmektedir. Böylece insanlar özne konumuna gelerek belli toplumsal rolleri oynarlar. İdeoloji taşıma da bu rollerden bir tanesidir. Aynı zamanda sistemin devamlılığı sadece ideolojik pratikte ve ideolojinin işleminde değil, çağırmada gizlidir. Devletin ideolojik aygıtlarında da bu durum geçerlidir. İdeoloji bir düşünce sistemi değildir. Althusser'e göre ideoloji, insanlara özne olarak seslenerek onları nesneden özneye dönüştürmektedir. (Kazancı, 2002) Althusser'i anlamak ve düşüncesini anlamak açısından özne kavramını bilmek gerekir. “İdeoloji bireyleri, özneler olarak çağırır ve adlandırırken aynı zamanda onların büyük Özne'ye tabiiyetini de sağlar. Althusser, burada Lacan'ın ayna imgesini kullanır. İdeoloji çiftte yansımali bir şekilde işler: Özne'den Özne'ye olan birinci aşamada, özne kendini Özne'nin aynasında özne olarak tanır, öteki onun kendi yansıması olur. Özne'den özne'ye giderkense özne sadece Özne'nin bir imgesi olur.” (Çoban, 2011)

“İdeoloji bireyleri adlandırma yoluyla onları bir özne haline dönüştürmektedir. Her nesnenin özne haline gelmesi aynı zamanda sürekliliği sağlayan bir pratiktir. İdeolojik açıdan süreklilik asıl olarak çağırma, adlandırma yoluyla gerçekleşmektedir. Bu yolla insanlar özne olmanın yarattığı sınırlar içinde kendilerinden beklenen toplumsal rolü oynarlar.” (Sine, 2012) İdeoloji ve özneler arasındaki bu çift taraflı ilişki sonuçta bireylerin düşünsel yapısını belirlemede önemli bir etkidir.

“İdeoloji ancak somut özneler için vardır ve ideolojinin hedefi de ancak özne sayesinde, özne kategorisinin işleyişi sayesinde imkân kazanır. Özne kategorisi, her tür ideoloji somut özneler kurma işlevine sahip olduğça, her tür ideolojinin kurucusudur.” (Althusser, 1970)

2.12.2. İdeolojik Pratik ve Çağırılma

Althusser (1970), öznenin ideolojinin kurucu kategorisi olduğunu söyler. İdeolojiler özne aracılığıyla belirirler ve özneler için vardırlar. Pratikler de ideolojilerin içindedirler. Ona göre, ideoloji, bireyleri adlandırarak onları birer özne haline dönüştürür.

Bireylerin ideoloji tarafından özne olarak çağırılması ve öznenin de bu çağırılma yoluyla kendisini kendi yaşam pratiklerinin öznesi olarak sanmaları aslında ideolojik bir kurgudur. Bu noktada Gramsci’nin rıza kavramı devreye girmektedir. Çünkü özne olarak çağırılan birey sistemin işleminde etkin rol oynamaktadır ve bu sayede egemen sınıfın iktidar mücadelesine yaramaktadır. Althusser’e göre, bu seslenme süreci, mutlak bir öznenin sayısız özneye seslenmesidir. Ancak bireyler bu seslenmeye uyup uymamakta özgürdürler. Ona göre bu kadar çok dini öznenin var olmasının tek bir sebebi vardır: bir başka Özne’nin, Tek, Mutlak bir öznenin, yani Tanrı’nın var olmasıdır. Althusser, düşüncesini daha net açıklayabilmek için bu sürecin göstergesi olarak Tanrı (Özne) ve kul (özne) arasında kurulan ilişkiyi örnek vermektedir. Böylece Tanrı’ya kulun köle olmasının önemi, Tanrı’nın her somut bireye özne olarak seslenmesi ile vurgulanmaktadır. Bu bağlamda özne oluşumunda iki farklı tanımlamayla anlamlılık taşımaktadır. Bir taraftan özgür ve eylemlerinin bilincinde özne kavramına gönderme yapılmakta; diğer taraftan da bir başka Özne’ye bağlanarak kul ve köle olma yapısına gönderme yapılmaktadır. Birinci ilkeye bağlı olan ikinci ilke, her tür ideolojinin yapısında olan ikili ayna teorisidir. Özne ile özne arasındaki ilişkinin ayna metaforuyla açıklanma sebebi; Özne ve öznenin birbirini tanıması ve öznelerin özne olarak birbirini tanıyarak nihayetinde kendilerini tanımlarıdır. Somut bireylerin mutlak Özne’ye tabi olarak somut özneler olarak çağırılması, çoğunlukla Devletin Baskı Aygıtları dışında gönüllü

olarak öznelerin kendi iradeleriyle gerçekleşmektedir (Althusser 2014, akt. Zengin, 2018).

2.12.3. Öznenin Çağrılması

“Söz konusu çağırma eylemini kafamızda canlandırabilmek için polisin (ya da başka birinin) her gün en sıradan biçimde bizi nasıl çağırdığını düşünmek yeter: “Hey, sen, oradaki!” Hayal ettiğimiz teorik sahnenin sokakta yaşandığını varsayarsak, bu durumda çağırılan kişi dönüp gelecektir. İşte bu kişi, bedeninin yüzde seksen derecelik dönüşüyle özne olup çıkar. Neden? Çünkü çağırmanın “tam da” kendisini hedeflediğini ve (başkasının değil de) “kendisinin çağırıldığını” anlamış ve kabul etmiş bulunur. Deneyimle sabittir ki çağırmanın uzaktan iletilme pratikleri, çağırmanın hedefini asla şaşırmadığını göstermektedir: çağırılan kişi, kendisinin çağırılmakta olduğunun her zaman anlar. Doğal olarak, kurduğumuz şu küçük teorik tiyatronun açık seçik ve kolayca sunulabilmesi için, bir şeyleri kesit olarak vermek, yani bir öncesi bir de sonrası olan, zamansal bir ardışıklık biçiminde vermek zorunda kaldık. İnsanlar dolaşmaktadır. Bir yerlerden (genellikle de arkalarında bir yerlerden) bir çağrı yankılanır: “Hey, sen, oradaki!” Dolaşanlardan biri (yüzde doksan çağırılan kişinin kendisi) arkasına döner, inanır-kuşkulandır-bilir ki söz konusu olan kendisidir, yani çağırının “kendisini” hedeflediğini anlar. Ne var ki gerçekte, işler böyle ardışık biçimde olup bitmez. Gerçekte ideolojinin içinde olup bitenler, demek ki ideolojinin dışında olup biter gibidirler. İşte, ideolojinin içinde olanlar da, tanım gereği ideolojinin dışında olduklarını sanırlar: ideolojinin ideolojik kimliğinin ideoloji tarafından pratik olarak yok sayılması da ideolojinin yol açtığı sonuçlardan biridir: ideoloji asla “ideolojiğim” demez, ideolojideyim (tümüyle kuraldışı bir durum) ya da ideolojideydim (genel durum) diyebilmek için ideolojinin dışında, yani bilimsel bilgide olmak gerekir.” (Althusser, 1970:82)

2.12.3.1. Nesneleşmiş Özne

Şeyleşme, özdeşlikle düşünme; sözcükleri düşüncesizce şeylere dâhil etmek ya da ayrışıklığı özdeşlik adına bastırmak demektir. Şeyleşme, hayali bir

nesnelliğin oluşması, bu da insan yapımı, örneğin bir kurum ya da ideolojinin insanları kontrol eden bir güç niteliği kazanması anlamına gelir. Örneğin kültürel şeyleşme durumunda, “İnsanların ürettikleri, kendilerine yabancı bir ürün gibi, toplumsal olanlar doğal olgular gibi değişmez görünür; şey benzeri totaliteler kültür yaşamına egemen olur.” (Kaya, 2020)

Marcuse, Tek Boyutlu İnsan (1975) adlı kitabında, üretici aygıt ve onun ürünlerinin insanlara bir yaşam tarzı sattığından ya da dayattığından bahsetmektedir. Bu tutum ve alışkanlıklar, kitle iletişim araçları tarafından bireylere taşınmakta ve pazarlanmaktadır. Ürünler piyasada öğretiler gibi sunulmakta ve “yanlış bir bilinç” geliştirmektedirler. Tüm bunlar toplum içerisinde, tek-boyutlu düşünce ve davranış kalıpları oluşturmaktadır. Kitle iletişim araçlarının da etkisiyle insan, fark etmeden iktidara boyun eğmiş bir robot haline gelmektedir. Marcuse, sistemde yaratılmış ihtiyaçların olduğunu ve bireylerin yaşantılarını bu ihtiyaçlar üzerinden sürdürdüğünü söylemektedir. Tüketimdeki ürünlerin tek tipleştirilmiş olması, standardize edilmesi ve aynışması insanları yabancılaştırmaktadır. Bu durum insanları nesneleştirmekte ve şeyleştirmekte, sınıf bilincini ortadan kaldırmaktadır. (Osmanoğlu, 2016)

Günümüzde kültürel alan, tikelin bütüne ait kılındığı, bütüne teslim olduğu bir yer haline almıştır. Öyle ki, statükonun devamlılığının garantörü haline gelen kültürel sistem, yirminci yüzyılda, her unsuru ile bireyi bütüne bağımlı kılan ve bireyin elinden tüm özerkliğini alan bir karakter taşır. Böyle bir durumda ise günümüz modern kapitalist sistemin içerisine hapsolmuş dünya görünümü, birey üzerinde oluşan tahakküm nesnesini de belirginleştirmektedir. Bu nesneleşme, kültürel olanın bireysel yaşamda tüketim alanına sızması biçimindedir. Bu bağlamda kültürün endüstri biçiminde sunulup, pazarlanması dünyayı biçimlendirirken; aynı zamanda bireyleri, onlara sunulan ürünlerle kuşatılmış birer özne haline getirmektedir. (Kaya, 2012)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YENİ AKİT VE BİRGÜN GAZETELERİNİN İSTANBUL SÖZLEŞMESİ'NE YAKLAŞIMLARI VE ÜRETİLEN İDEOLOJİK ÖZNE

3.1. Metodoloji

Tez çalışmasının bu bölümünde yayın politikasına göre seçilmiş iki medya organı olan BirGün ve Yeni Akit Gazetesi'nde yer alan İstanbul Sözleşmesi ile ilgili haberler “Söylem Analizi” yöntemiyle incelenmiştir. Çalışmanın metodolojisi ile ilgili detaylar başlıklar halinde verilmiştir.

3.1.1. Araştırmanın Konusu

Haberler, topluma ve bireylere gündelik olaylar hakkında bilgi vermektedir. Haberlerin topluma iletilmesinde ideolojiler büyük bir rol oynamaktadır. Bu anlamda, çalışmada, iki farklı siyasi ideolojiye sahip olan gazetelerin dil ve üslubu incelenecektir.

3.1.2. Amaç

Bireyler her gün bilgi edinme ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kitle iletişim araçlarını kullanmaktadır. Medya, bireylerin hayatlarında yer edinmiş ve alışkanlık haline gelmiş durumdadır. Bu bağlamda, bireyler her gün medya ürünlerini tüketmekte ve aynı zamanda bu ürünlere maruz da kalmaktadırlar. Bunlardan en önemlileri ise haberlerdir. Haberler, bireyleri gündelik olaylar hakkında bilgilendirirken aynı zamanda belli fikirler ve ideolojiler de iletmektedirler. Bu çalışma ile İstanbul Sözleşmesi haberlerinden örnekle, medya ve yayın organlarının nasıl ideoloji taşıyıcılığı yaptığı ve öznenin medya karşısında konumunun saptanması amaçlanmaktadır.

3.1.3. Araştırmanın Önemi

Medya, tarafsızlık ve doğruluk idealleri çerçevesinde haber yaptığını iddia etmekte, bu anlamda da topluma gerçek bilgiyi iletmediği, toplum adına hükümeti

denetlediği kabul edilmekte ve “4. Güç” olarak demokratik bir denetleme görevi gördüğü düşünülmektedir. Bu anlamda, medya içeriklerinin incelenmesi, medyanın ne tür mesajlar iletmek istediği ve bu mesajların hangi yöntemlerle iletildiği bu çalışma için önem arz etmektedir.

3.1.4. Kapsam ve Sınırlılıklar

Farklı gazetelerin yayın politikasına göre haberler farklı şekillerde sunulmaktadır. Aynı olaylar, farklı dil, söylem ve sunuş türleriyle verilebilmektedir. Gazeteler kendi ideolojileri doğrultusunda haber içerikleri üretmektedir. Bu açıdan İstanbul Sözleşmesi haberleri, farklı yayın politikalarına sahip iki gazete üzerinden incelenecektir. Çalışma iki farklı siyasi ideolojiye sahip olan BirGün ve Yeni Akit gazeteleri, 02-12 Ağustos 2020 ve 20 Mart-2 Temmuz 2021 tarihlerini kapsayan haberler ile sınırlıdır. Bu sınırlandırmanın sebebi, belirlenen tarihler arasında, her iki gazete için de İstanbul Sözleşmesi haberlerinin en yoğun olduğu dönem olmasıdır. Aynı zamanda söylem farklılıklarını görebilmek ve çalışmanın güncelliğini koruması açısından, İstanbul Sözleşmesi feshinin başlangıcından itibaren olan sürece de yer verilmiştir. Bu tarihlerin dışında da gündemin aynı olduğu, özellikle Yeni Akit Gazetesi haberlerinin dağınık olduğu belirlenmiş, bu yüzden de araştırmanın sonucuna bir katkı sağlamayacağı için, çalışma, belirtilen süreler dahilinde sınırlandırılmıştır. İstanbul Sözleşmesi uzun süredir gündemde olan, toplumdan farklı kesimlerin farklı tepkilerine yol açmış ve aynı zamanda, toplumun büyük bir kesimini ilgilendirmekle kalmayıp, protestoların düzenlendiği, hak arayışının ve mücadelenin hala devam etmekte olduğu bir olaydır. Kapsam dahilinde haberlerin; haber başlıkları, haber metinleri ve haber fotoğrafları analiz edilmiştir.

3.1.5. Yöntem

Farklı yayın politikalarına sahip iki medya organından alınan İstanbul Sözleşmesi ile ilgili haberler bu bölümde, Van Dijk’ın söylem çözümlemesi yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Bu anlamda, haber başlıklarında ve metinlerindeki kelime seçimleri, cümlelerin yapıları ve retorik incelenmektedir.

Bununla birlikte haberlerin sahip olduğu ve iletmeye çalıştığı ideolojik mesaj ve bireylere seslenişı ortaya konmaya çalışılacaktır.

Haberi bir söylem olarak kabul etmek, haberin diline duyarlı bir anlamlandırma sürecini beraberinde getirmesinin yanı sıra haber üreten kuruluşların örgütsel dinamikleri içinde ve profesyonel gazetecilik normları dolayımı ile yapılanan haber metinlerini, güç-iktidar sahibi kişi ve kurumların söylemlerinin kurulduğu bir anlatı olarak incelemeyi gerektirmektedir. Van Dijk’ın ifade ettiğı gibi; haber söylem çözümlemesinde metnin içinde kullanılan kelimeler, cümlelerin yapısı, metnin teması ve konusu gibi birçok boyutu ele alınmaktadır. Bu bakımdan metnin söyleminin incelenmesi önem kazanmaktadır. Mücadeleci yerine hırçın, dindar yerine dinci, terörist yerine özgürlük savaşçısı gibi kelimelerin tercih edilmesi yazarın niyetinin ve ideolojisinin ne olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte Van Dijk’a göre söylem analizi, metnin içerisinde yer alan sözcük ve tümcelerın tonlama ve vurgusunu, sayfa düzeni, genişliğı ve yazı karakteri gibi yapıların yaratabileceğı anlamları ön plana çıkarmaktadır (Altınok, 2020).

Analiz edilen haberlerde, İstanbul Sözleşmesi ile ilgili haberlerin nasıl şekillendiğı, ne şekillerde sunulduğu, ideolojik olarak nasıl tamamlandığı ve haber anlatımlarının hangi kelimelerle ve nasıl yapıldığı saptanmaya çalışılmıştır.

3.2. Haber Metinlerinin İncelenmesi

3.2.1. İstanbul Sözleşmesi’nin Yürürlükte Olduğı Dönemdeki Haber Metinlerinin İncelenmesi

3.2.1.1. BirGün Gazetesi 2 Ağustos 2020

BirGün Gazetesi, 2 Ağustos 2020 tarihinde İstanbul Sözleşmesi ile ilgili “**Haklarımızdan Vazgeçmeyeceğiz**” başlıklı bir haber yayınlamıştır. Haberin manşetinde KESK Kültür Sanat-Sen tarafından yapılan açıklamadan bir söz kullanılmıştır. Bu ifade, Sanat-Sen’li kadınların ifadesi olmakla birlikte, BirGün gazetesinin manşetinde yer verilerek İstanbul Sözleşmesi’ne dair kolektivite ve

destek yaratmaktadır. BirGün gazetesi bu manşetle birlikte, Sözleşme’yi desteklediğini ve Sözleşme’nin kaldırılmasıyla ihlal edilecek hakların sadece belirli bir zümrenin değil, “herkesin” hakkı olduğunu belirtmektedir.

Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGS), Kadın ve LGBTİ+ Komisyonu ve KESK Kültür Sanat-Sen’in açıklamalarına yer verilen haberde, “Erkek şiddetinin her geçen gün tırmandığı ülkede iktidarın İstanbul Sözleşmesi’nden çekilebileceğini açıklamasının ardından gelen tepkiler sürüyor.” ifadesi kullanılmıştır. Bu ifadeyle, ülkedeki kadın cinayetlerine dikkat çekilmekle birlikte, cinayetlerin çoğalıyor olmasına rağmen iktidarın Sözleşme’den çekilebileceği söylenmektedir. Aynı zamanda, **“Temmuz’da 36 kadın katledildi”** alt başlığıyla birlikte, haberin sonunda Temmuz ayı boyunca işlenmiş kadın cinayetlerine ve sayılarına, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu’nun açıkladığı verilere yer verilmiştir. Bu anlamda, BirGün gazetesi haberi, İstanbul Sözleşmesi’ni desteklemektedir ve toplumu da desteğe çağırır niteliktedir. İstanbul Sözleşmesi’nin kadın haklarını koruduğunu ve cinayetleri azaltabilecek nitelikte olduğunu belirtmekte fakat iktidarın bilinçli bir şekilde Sözleşme’den çekilmek istediğini söylemektedir. BirGün aynı zamanda, İstanbul Sözleşmesi adına mücadele vermekte olan, kadına şiddetin ve kadın cinayetlerinin karşısında olan platformların açıklamalarına ve istatistiksel verilerine de yer vererek, haber güvenilirliğini ve doğruluğunu arttırmaya çalışmakta, söylemlerini bu verilerle desteklemektedir.

2 Ağustos 2020’de “Haklarımızdan Vazgeçmeyeceğiz” başlıklı haberde, İstanbul Sözleşmesi eyleminden bir kare kullanılmıştır. Fotoğrafta, birçok kadın, maskeli şekilde oturarak, kadın cinayetlerini protesto etmektedir. Eylemden kullanılan görüntü oldukça sakin ve barışçıldır. Görselde görünen pankartlarda, “Pınar Gültekin isyanımızdır! Bir kişi daha eksilmemek için İstanbul Sözleşmesi’ni Uygula!” yazmaktadır. Bu pankartlarda da farklı kesimlerden tepki toplamayacak, belirli bir amacın gösterilmekte ve hak arayışının ifade edilmekte olduğu bir slogan yer almaktadır.

Fotoğraf 3.2.1.1. 2 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

3.2.1.2. Yeni Akit Gazetesi 2 Ağustos 2020

Yeni Akit Gazetesi, 2 Ağustos 2020 tarihinde “**Cübbeli Ahmet Hoca Uyardı: Bunun vebalinin altından kalkamayız**” başlıklı bir haber yayınlamıştır. Bu başlıkla birlikte, Cübbeli Ahmet Hoca’yı referans vererek haberin ve başlığın güvenilirliği arttırılmaya çalışılmıştır. Haber başlığı, İstanbul Sözleşmesi’yle birlikte bir “günaha” girileceği; bu anlamda da Sözleşme’nin kötü ve tehlikeli bir olgu olduğu mesajını vermektedir. Cübbeli Ahmet Hoca’dan alıntı yapılarak, bu iddianın doğru olduğu belirtilmeye çalışılmıştır.

Haber manşetinde, “Türkiye’de büyük bir faciaya sebep olan İstanbul Sözleşmesi’ne ilişkin açıklamalarda bulunan Cübbeli Ahmet Hoca tüm Müslümanlara çağrıda bulundu.” ifadelerine yer verilmiştir. Bu metinle haber, belirli bir gruba seslenmekle birlikte, İstanbul Sözleşmesi’nin “tehlikelerine” atıfta bulunarak Sözleşme’nin sadece Müslümanlar için değil fakat Türkiye’nin geneli için kötü olduğunu söylemektedir. Kullanılan “büyük bir facia” kalıbı, durumu dramatize etmekte ve Sözleşme’nin bir felaket yarattığına/yaratacağına işaret etmektedir. Bu anlamda, haberde Cübbeli Ahmet Hoca’nın vaatleriyle

birlikte, İstanbul Sözleşmesi'nin "Türk aile kurumunu parçaladığına" da yer verilmiştir. Türk Kültürü içerisinde, önemli bir yere sahip olan "aile kurumu"nun haber içerisinde kullanılması, okuyucuda endişe yaratmak ve İstanbul Sözleşmesi'nin yalnızca kadınları değil fakat bütün toplumu "kötü" anlamda etkileyecek, kültür ve gelenekleri kıracak bir unsur olduğu belirtilmektedir.

2 Ağustos 2020 tarihli haberde, 3 farklı görsel kullanılmıştır. Bu görseller, Cübbeli Ahmet Hoca'nın ders/tavsiye veriyor gibi görüldüğü bir fotoğrafı, sosyal medya (twitter) hesabından yaptığı, Yeni Akit'te yayınlanan haberin içeriğini oluşturan paylaşımı ve yine yaptığı paylaşım ile ilişkili olarak Türk Gençlik Vakfı'nın İstanbul Sözleşmesi üzerine yayınlamış olduğu bir kamuoyu açıklamasıdır. Ahmet Hoca'nın görseli, haberin etkisini arttırmak ve yazılanların ciddiyetini belirtmek için kullanılmışken, sosyal medya paylaşımları ve Türk Gençlik Vakfı'nın sosyal medya üzerinden yapmış olduğu kamuoyu açıklaması, haber adına kanıt niteliği taşımaktadır. Türk Gençlik Vakfı'nın paylaşımı, Cübbeli Ahmet Hoca'nın dediklerini destekler niteliktedir ve haberde bu görselin kullanımı, İstanbul Sözleşmesi'nin yalnızca Müslümanları, Yeni Akit okuyucularını değil fakat "gençleri" de kötü etkilediğini ve gençler tarafından da kabul edilmeyen bir unsur olduğunu belirtmektedir.

Fotoğraf 3.2.1.2. 2 Ağustos 2020, Yeni Akit Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.3. 2 Ağustos 2020, Yeni Akit Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.4. 2 Ağustos 2020, Yeni Akit Gazetesi

3.2.1.3. BirGün Gazetesi 3 Ağustos 2020

BirGün Gazetesi, 3 Ağustos 2020 tarihinde, “**Bir Ayda 36 Kadının Katledilmesi İsyan Ettirdi: Tablo ağır acil önlem**” başlıklı bir haber yayınlamıştır. Başlıkta, sayısal verilere yer verilerek durum ortaya konurken, “öldürülmek” veya “cinayet” gibi kelimeler yerine “katledilmenin” kullanılmış olması, başlığın okuyucu üzerinde daha çarpıcı bir etki yaratması adına kullanılmaktadır. “Katledilme” kelimesi haberin çarpıcı ve dikkat çekici şekilde sunulmasını sağlamaktadır. Başlık, bireyleri desteğe ve eyleme çağırıcı niteliktedir, uzun süredir gerçekleşmekte olan olayların artık tepe noktasını bulduğunu ve eylemin gerekli hale geldiğini söylemektedir.

Haber manşetinde yer alan, “İstanbul Sözleşmesi’ne karşı iktidar eliyle başlatılan kara propaganda ilk sonucunu verdi. Temmuz ayında 36 kadın erkekler tarafından katledildi. Avukat Ergen, “Bu durum faillerin bir kaynaktan güç aldığını gösteriyor” derken kadınlar 5 Ağustos’ta tüm ülkede sokağa çıkmaya hazırlanıyor.” ifade, hükümetin açıkça Sözleşme’ye karşı olduğunu ve bundan dolayı da cinayetlerin devam ettiğini belirtmektedir. Kullanılan “kara propaganda” kalıbı, hükümetin güvenilir görünerek gerçek ve doğru olmayan bir şeyi savunduğunu göstermektedir. Kara propaganda, genel anlamda, etik değerlerin dışına çıkılarak, doğruluğu olmayan bir düşüncüyü, olguyu topluma veya belirli bir gruba empoze etmek anlamına gelmektedir. Bu haber manşetiyle birlikte, BirGün Gazetesi de, hükümetin İstanbul Sözleşmesi için aynısını yaptığını ileri sürmektedir. Avukat Ezgi Ergen’den yapılan alıntı, konu üzerine hukuki bilgiye ve literatüre sahip bir bireyin görüşünün de haberin içeriğiyle örtüştüğünü göstermekte ve bu anlamda, haberin doğruluğunu destekler niteliktedir. Haberin içeriğinde, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu’ndan alınan istatistiksel verilerin yanı sıra, Avukat Ezgi Ergen’in konuşmasına ve Derya Aslan’ın cinayetine, Hülya Nurkaya’nın yaşadıklarına da yer verilmiştir. Verilen örneklerle, İstanbul Sözleşmesi’nin kabulünün gerekliliği ve hükümetin önlemlerinin eksikliği gösterilmeye çalışılmakta bununla birlikte, haber içindeki söylemler de desteklenmektedir. Aynı zamanda haber, 5 Ağustos 2020 tarihinde gerçekleşmiş olan,

Kadıköy eylemini de anımsatarak bitirilmiştir. Bu anlamda, BirGün Gazetesi bireyleri Sözleşme için eyleme davet etmekte ve bunu destekliyor olduğunu da göstermektedir.

3 Ağustos 2020’de yayınlanmış haberde 2 farklı görsele yer verilmiştir. Haberde kullanılan 2 görsel de İstanbul Sözleşmesi eylemlerinden çekilmiş karelerdir. 2 Ağustos 2020 tarihli haberde kullanıldığı gibi, görseller eylemden alınmış renkli karelerdir ve birçok kadının maske takarak, 6284 sayılı kanunun uygulanması adına yaptığı protestoyu göstermektedir. Kullanılan görseller, protestoyu olumlayan ve hak arayışını resmeden niteliktedir.

Fotoğraf 3.2.1.5. 3 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.6. 3 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

3.2.1.4. Yeni Akit Gazetesi 3 Ağustos 2020

Yeni Akit Gazetesi, 3 Ağustos 2020 tarihinde, “**İşte KADEM’in yaranmaya çalıştığı zihniyet: Alkış tutarken bile Erdoğan’ın ailesine hakaret etti!**” başlıklı bir haber yayınlamıştır. KADEM, İstanbul Sözleşmesi’ne destek verdiğini açıklamıştı. Bu anlamda, Yeni Akit Gazetesi haber başlığında, “yaranmaya çalıştığı zihniyet” kalıbını, Sözleşme’yi destekleyen kitleyi aşağılayıcı ve kötüleyici anlamda kullanmaktadır. İstanbul Sözleşmesi’ni destekleyen kitle hakkında dediklerini desteklemek amacıyla, Tayyip Erdoğan’a ve özellikle, ailesine hakaret edilmesini örnek olarak göstermektedir. Daha önceden de belirtildiği gibi, Türk kültüründe aileye ve aile yapısına büyük önem verilmektedir. Bu anlamda, Yeni Akit’in haber başlığında “Erdoğan’ın ailesine” kelimelerini kullanması, daha çok tepkiye sebep olmak içindir. KADEM’in de bu görüşte olan bireylere/kitleye “yaranmaya” çalışması, KADEM’i de kötü gösteren bir unsur olarak sunulmuştur.

Haber manşetinde, “Gezi çapulcusu Levent Üzümcü, malum zihniyete yaranmaya çalışan KADEM’in İstanbul Sözleşmesi için yaptığı açıklamayı alkışlarken bile Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın ailesine hakaret etti. Öte yandan gazeteci yazar

Abdurrahman Dilipak'a dava açacaklarını belirten AK Parti'nin ne tür bir tavır alacağı merak konusu oldu.” ifadelerine yer verilmiştir. Çapulcunun kelime anlamı yağmacıdır. Tayyip Erdoğan, 2013 yılında, Gezi Olayları sırasında göstericiler için “çapulcular” kelimesini kullanmıştır. Bu anlamda, haber manşetinde Levent Üzümcü'ye “çapulcu” denmesi, onu güvenilirmez göstermek ve ideolojik konumunu belirtmek için kullanılmaktadır. Muhalefetten ve Sol'dan “malum zihniyet” olarak bahsedilmekte, bu anlamda karşıt ideolojiye olumsuz anlamlar yüklenmektedir. Haberde, Levent Üzümcü'ye karşı olan söylemler, KADEM'in sosyal medya üzerinden yaptığı İstanbul Sözleşmesi ile ilgili paylaşımına destek vermesi ile ilişkilendirilmekte, KADEM'in almış olduğu kararları destekleyenler, “çapulcu”, “malum zihniyete” sahip ve aile yapısına hakaret ederek aile değerlerine sahip olmayan, saygısız bireylermiş gibi sunulmaktadır. Manşette yer verilen bir ayrı olay ise, AKP'nin Abdurrahman Dilipak'ın hakaret içerikli söylemleri dolayısıyla açtığı davadır. Manşette özellikle bu durumun belirtilmesinin sebebi ise, Levent Üzümcü'nün Tayyip Erdoğan'a “hakaret” etmiş olması ve bu iki durumun benzerlikler içerdiğinin düşünülmesini sağlamaktır. Bu anlamda, alt metin olarak, Abdurrahman Dilipak'a hakarettten dolayı dava açıldığı için, Levent Üzümcü'ye de dava açılması gerektiği mesajı verilmektedir. Haberde yer verilen başka bir ifade ise, “KADEM'in toplumun ifsat projesi İstanbul Sözleşmesi'ne 16 maddelik verdiği destek en çok laikçiler, LGBTli sapkınlar ve feministleri sevindirirken vatandaşların ise tepkisini çekti.” dir. Haberde, İstanbul Sözleşmesi açıkça düzeni bozan ve karışıklık çıkaran olarak adlandırılmakta, toplumu bozmayı amaçladığı ve bozacağı söylenmektedir. Bununla birlikte, Sözleşme'ye destek veren bireyler “laikçi”, “LGBT'li sapkın” ve “feminist” olarak gösterilmekte ve bu bireyler kötülenmektedir. “..... sevindirirken vatandaşların tepkisini çekti.” söylemi, laik, feminist ve LGBT+ bireyleri ayrıştırmakta, toplumun içine dahil etmemekte ve dışlamaktadır. Sözleşme'yi savunan kişilerin yozlaşmış ve sapkın olduğu ileri sürülmektedir. Haber içinde kullanılan “hem alkış hem hakaret” sözleriyle, KADEM'in alkışlanmasının, hükümete ve Cumhurbaşkanı'na hakaret anlamına geldiği bu anlamda KADEM'in de suçlu olduğu söylenmektedir.

3 Ağustos 2020 tarihli haberde 2 farklı görsel kullanılmıştır. Bunlardan bir tanesi Levent Üzümcü'nün tiyatro esnasında sahnede çekilmiş bir fotoğrafıyken, bir diğeri ise sosyal medya üzerinden KADEM'in paylaşımına yönelik yazmış olduğu yazıdır. Levent Üzümcü'nün fotoğrafı, düzgün çekilmiş bir fotoğraftan ziyade, sahnede, konuşurken çekilmiş bir fotoğrafıdır. Bu anlamda, kullanılan fotoğrafla birlikte Levent Üzümcü, kötü gösterilmeye çalışılmıştır. Üzümcü'nün sosyal medya paylaşımıyla ilgili kullanılan ikinci fotoğraf ise bahsedilen “hakarete” kanıt niteliği taşımaktadır. Bu görsele, “alçakça ifadeler” kullanması ve “laiklerin muhafazakarlara bakış açısını özetlemesi” gibi kalıplarla yer verilmiştir. Kullanılan kelimelerle, muhafazakar kesim maktül yerine konmakta, muhalefet ve laikliği savunan bireyler ise düşmanlaştırılmaktadır. Bahsedilen karşıt ideolojiye sahip bireyler “aşırı laikçi muhalifler” olarak adlandırılmakta ve muhafazakar bireylere saldırıyormuş gibi resmedilmektedir.

Fotoğraf 3.2.1.7. 3 Ağustos 2020, Yeni Akit Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.8. 3 Ağustos 2020, Yeni Akit Gazetesi

3.2.1.5. BirGün Gazetesi 4 Ağustos 2020

BirGün Gazetesi 4 Ağustos 2020 tarihinde, “İstanbul Sözleşmesi Umudumuz” başlıklı bir haber yayınlamıştır. Başlıkta “umudumuz” kelimesiyle birlikte, BirGün gazetesi hem kendini hem de okuru kadın hakları mücadelesinin içine katmaktadır. Kullanılan kolektif dil, okuru da kapsamakta ve haberin bir parçası haline getirmektedir. Aynı zamanda haber başlığı, Sözleşme’nin devam etmekte olan kadına şiddetin ve kadın cinayetlerinin sona ermesi için bir yol olduğunu ifade etmektedir.

“Erkekler tarafından şiddete maruz bırakılan kadınlar, İstanbul Sözleşmesi’nin hayatlarını nasıl kurtardığını anlattı. Kadınlar, sözleşmenin kendilerine umut olduğuna dikkat çekti.” ifadelerine yer verilen haber manşetinde, ülkede kadına şiddetin erkekler tarafından olduğu açıkça gösterilmiş; erkek şiddetine maruz kalan kadınların hayatlarının İstanbul Sözleşmesi ile kurtarıldığı belirtilmiştir. Bu anlamda, haber, Sözleşme’nin hayati önemine dikkat çekmektedir. Haberde “İstanbul Sözleşmesi, AKP iktidarı ve gericiler tarafından sık sık hedef alınırken kadınlar yaşam haklarına sahip çıkmaya devam ediyor. İstanbul Sözleşmesi’nin feshedilmesine ilişkin karar

verileceği belirtilen AKP Merkez Karar ve Yönetim Kurulu (MKYK) toplantısının ileri bir tarihe ertelenmesine rağmen kadınlar yarın ülkenin dört bir yanında meydanları dolduracak.” ifadeleri geçmektedir. “AKP iktidarı ve gericiler”in bir arada kullanılması, AKP iktidarının gerici ve Sözleşme’ye karşı gelinmesinin de gericilik olduğunu, bunun kadınların yaşam haklarına karşı gelinmesi anlamına geldiğini belirtmektedir. Kadınların hükümete rağmen haklarına sahip çıkmaya çalıştığı söylenmektedir. Haber içeriğinde, Gülay Mübarek, U.D. ve ismini vermek istemeyen şiddete maruz bırakılmış 3 kadının hikayelerine de yer verilmiştir. Gerçek hayattan alınmış hikayelerle, haberde verilen İstanbul Sözleşmesi’nin hayat kurtarıcı niteliği gösterilmeye çalışılmaktadır ve bu hikayeler güvenilir bir kaynak olarak kullanılmıştır.

4 Ağustos 2020 tarihli haberde 2 farklı görsel kullanılmıştır. Bunlardan ilki, daha önce incelenen haberlerde bahsedildiği üzere, İstanbul Sözleşmesi adına yapılan eylemden bir karedir. Fotoğrafta, eylemde olan kadınlar maskeli bir şekilde oturmaktadırlar, fotoğraf barışçıl ve haklar çerçevesince yapılan bir eylemi göstermektedir. İkinci fotoğraf ise, Gülay Mübarek’e aittir. Gülay Mübarek’in gülümserken çekilmiş olduğu bir fotoğrafa yer verilmiştir.

Fotoğraf 3.2.1.9. 4 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.10. 4 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

3.2.1.6. Yeni Akit Gazetesi 4 Ağustos 2020

Yeni Akit Gazetesi 4 Ağustos 2020’de “**İstanbul Sözleşmesi için bomba anket! Bakın vatandaşlar ne istiyor?**” başlıklı bir haber yayınlamıştır. Haberde sosyal medya üzerinden yapılmış bir ankete yer verilmiştir ve başlıkla birlikte anketin önemi ve geçerliliği olduğundan yüksekmiş gibi gösterilmeye çalışılmaktadır. Aynı zamanda, “vatandaşlar ne diyor?” cümlesi kullanılarak, katılımın genel olduğu bir anket olduğu söylenmektedir.

Haber manşetinde, “Gazeteci Yazar Serdar Arseven, sosyal medyada geniş katılımlı bir anket yaptı. Arseven’in anketinden İstanbul Sözleşmesi’nin iptal edilmesini isteyenlerin oranının yüzde 85 olduğu ortaya çıktı.” ifadelerine yer verilmiştir. Serdar Arseven Yeni Akit yazarı, gazetecidir. Arseven 2 Ağustos 2020’de, 150 bin takipçisi olan sosyal medya hesabından İstanbul Sözleşmesi’yle ilgili bir anket yapmıştır. Ankette Sözleşme’nin iptal edilmesi hakkında halkın görüşünü sormuş ve 24 saatte verilen on iki bin sekiz yüz oy veren bireylerin yüzde seksen beşi iptal edilmesini istemiştir. Bu anlamda manşette yer alan ifadeler, anketi meşru kılan ve

toplumun yarısından çoğunun katıldığını belirten ifadelerdir. Okura anketin geçerliliği ve doğruluğu yansıtılmaktadır.

4 Ağustos 2020 tarihli haberde 3 farklı görsele yer verilmiştir. Bunlardan ilki, origami olarak yapılmış el ele tutuşan kağıttan bir ailenin ortadan ikiye, makas ile, kesildiği bir görsel; kullanılan ikinci görsel, Serdar Arseven'in sosyal medya üzerinden paylaşmış olduğu anket; sonuncu görsel ise anket sonuçlarıdır. Kullanılan origami görseli metaforik olarak, İstanbul Sözleşmesi'nin aile yapısını yıktığına işaret etmektedir. Arseven'in sosyal medya paylaşımları ise haber içerisinde verilen bilgileri destekler ve kanıtlar nitelikte kullanılmıştır.

Fotoğraf 3.2.1.11. 4 Ağustos 2020, Yeni Akit Gazetesi

Serdar Arseven
@sarseven

Anketimiz:
İstanbul Sözleşmesi'nin İptal
Edilmesine

"Evet" diyorum %85
"Hayır" diyorum %15

12.819 oy · Kesin sonuçlar

00:30 · 2.08.2020 · Twitter for iPhone

636 Retweets and comments 843 Beğeni

Fotoğraf 3.2.1.12. 4 Ağustos 2020, Yeni Akit Gazetesi

Serdar Arseven
@sarseven

24 Saatlik Anketimiz Sonuçlandı. 12 bin 800 "oy"
kullanıldı
İstanbul Sözleşmesi'nin İptal Edilmesini İsteyenlerin
Oranı Yüzde 85:)

Fotoğraf 3.2.1.13. 4 Ağustos 2020, Yeni Akit Gazetesi

3.2.1.7. BirGün Gazetesi 5 Ağustos 2020

BirGün Gazetesi 5 Ağustos 2020'de, "**Muhafazakar siyaset yaşam hakkını hedef alıyor.**" başlıklı bir haber yayınlamıştır. Haber başlığı doğrudan muhafazakar ideolojiyi ve muhafazakar iktidarları hedef göstermektedir. Haber başlığı, muhafazakar yönetimlerin İstanbul Sözleşmesi'ne karşı olduğunu, bu anlamda da kadınların yaşam haklarını tehdit ettiğini belirtmektedir. Bu anlamda, haberde İstanbul Sözleşmesi'ni yürürlükten kaldırmak isteyen Polonya ve Türkiye hükümetlerine yer verilmiştir.

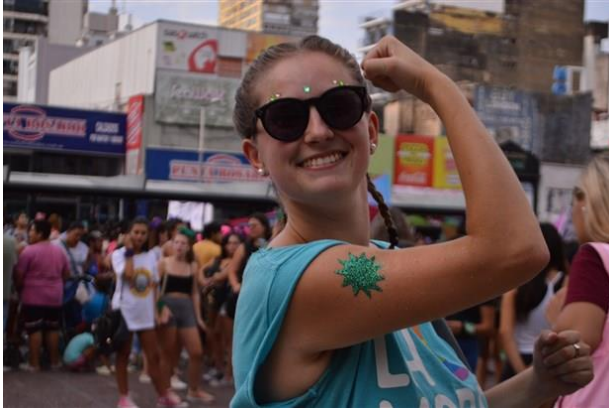
Haberde, Arjantin’deki feminist mücadelede büyük başarılarla sahip olan Rocio Moltoni ve Guadalupe Martinez ile İstanbul Sözleşmesi ve Arjantin’deki mücadele hakkında röportaja yer verilmiştir. Moltoni ve Martinez’in Arjantin’deki feminist mücadelenin önemli isimlerinden olması, haber içeriğini kuvvetlendirmek adına kullanılmaktadır. Haberde geçen, “Martinez, Türkiye hükümetinin sözleşmeden çıkmak istemesini, en temel insan hakkı olan ‘yaşam hakkı’na yönelik bir müdahale olarak nitelendiriyor: “Kadına yönelik şiddeti önlemeyecek politikaları ve sorumluların cezalandırılmasını garantileyen bu sözleşmenin yürürlükten kaldırılması çabası, insan haklarına aykırı bir durum. Muhafazakâr siyasetin ‘aile yapısına zarar verdiği’, ‘cinsiyetleri ortadan kaldırdığı’, ‘eşcinselliği övdüğü’ gerekçesiyle sözleşmeden çıkmak istemesi, toplumdaki özgürlüğü kısıtlayıcı bir tutumdur ve en temel insan hakkı olan yaşam hakkına saldırıdır.”” ifadesiyle birlikte, BirGün Gazetesi İstanbul Sözleşmesi hakkındaki söylemlerini desteklemeye çalışmaktadır. Arjantin’de mücadelede yer almış olan Guadalupe Martinez’in İstanbul Sözleşmesi’nin reddinin “yaşam hakkına bir müdahale” ve muhafazakar siyasetin belli gerekçelerle Sözleşme’den çıkmak istemesinin özgürlüğü kısıtlayıcı olduğunu söylemesi, BirGün Gazetesi için bir taban oluşturmaktadır. Bu röportaja yer verilmesiyle, BirGün 5 Ağustos ve öncesinde yapılmış haber içeriklerini bu sözlerle desteklemekte, bunun uluslararası ayağını göstermekte ve haberlerde yer verilen ideolojinin bir azınlığa ait olmadığını belirtmektedir. Latin Amerikalı kadınların mücadelesinin de Türk kadınlarıyla aynı olduğunu göstermektedir. Haberde Türkiye’de gerçekleşen mücadeleyle birlikte, Arjantin’de gerçekleşen mücadele ve eylemlere de yer verilmiştir. Bu anlamda, hak arayışı mücadelesinde yalnız olunmadığı, Türkiye’yle birlikte birçok yerde de eylemlerin devam ettiği mesajı verilmektedir.

5 Ağustos 2020 tarihli haberde 3 farklı görsel kullanılmıştır. Bunlardan biri Polonya’daki eylemden bir görseldir. Daha önce kullanılan görsellerdeki gibi, bu görsel de, eylemden renkli bir kareyi göstermektedir. Eyleme katılmış kadınların güçlü görüldüğü bir fotoğrafa yer verilmiştir. Kullanılmış diğer görseller ise, Martinez’e ve Arjantin’deki mücadeleye katılan bir kadına aittir. Bu iki görsel de, kadınların mutlu

ve güçlü görüldüğü görsellerdir. Görsellerde, mücadele veren kadınlar olumlu bir perspektiften ele alınmıştır.

Fotoğraf 3.2.1.14. 5 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.15. 5 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.16. 5 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

3.2.1.8.Yeni Akit Gazetesi 5 Ağustos 2020

Yeni Akit Gazetesi 5 Ağustos 2020 tarihinde “**Erdoğan İstanbul Sözleşmesi için harekete geçti! “Daha fazla uzatmayın” talimatı**” başlıklı bir haber yayınlamıştır. Haber başlığı ciddi bir duruma işaret eder şekilde yazılmıştır. Başlık, “daha fazla uzatmayın” talimatının İstanbul Sözleşmesi’nin reddi için verilmiş olduğu mesajını iletmektedir. Aynı zamanda, “harekete geçti” kalıbı olumlu bir anlam taşımakta ve gerçekleştirilen eylemi olumlamaktadır.

Haberin manşetinde, “AK Parti’de İstanbul Sözleşmesine dair yaşanan tartışmalar ve farklı bakış açıları önümüzdeki hafta toplanacak MYK’da kapsamlı olarak ele alınacak. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın konunun daha da uzatılmadan kararın verilmesini istediği ifade ediliyor.” ifadeleri yer almaktadır. “Konunun daha fazla uzatılmaması” sözlerinin ele alınması, Sözleşme’nin önemini azaltmakta ve üzerinde durulması gereken, önem arz etmeyen bir unsurmuş gibi sunmaktadır. Haberde, MYK’nın toplanmasıyla ilgili bilgilere ve önceden alınan kararların Sözleşme’den çekilme üzerine yoğunlaştığına değinilmiştir. Haber metninde geçen, “büyük çoğunluk çekilme taraftarı”, “vatandaşlar sözleşme iptal edilsin istiyor” gibi ifadeler İstanbul Sözleşmesi’ne karşı olan bir çoğunluğun olduğunu yansıtmaktadır. Haberde yer verilen başka ifadeler ise: “AK Parti içinde ve tabanında azınlıkta kalan bir grup

sözleşmenin mevcut haliyle sürmesi gerektiğini savunuyor. Fakat parti içinde böyle bir ihtimal gündemde tutulmuyor. Sözleşmeden çekilmeyi savunan güçlü bir grup ise İstanbul Sözleşmesi'nin aile yapısına ve İslami kurallara aykırı olduğunu savunuyor.”, “Öte yandan vatandaşlar, Türkiye'nin bir grup azınlığın dayattığı ifsat projesi İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesi için sosyal medya başta olmak üzere çağrı yapmaya devam ediyor.” Yukarıda bahsedildiği şekilde, benzer birçok söylem ile İstanbul Sözleşmesi'ni destekleyenlerin azınlık bir grup olduğu ve karşı çıkanların ise çoğunluk olduğu üzerinde duruluyor. Sözleşme'yi “mevcut haliyle” kabul edenler “tabanda azınlıkta kalan” bir grupken, çekilmeyi savunanların “güçlü” olduğu ifade ediliyor. Bu anlamda, Sözleşme'den çekilmek isteyen “güçlü” bir çoğunluğun varlığına işaret edilmektedir. Sözleşme'ye, daha önce incelenen haberlerde de olduğu gibi, “ifsat projesi” denilerek yıkıcı ve İslam'ın şartlarına aykırı olduğu üzerinde durulmaktadır. Topluma İstanbul Sözleşmesi'nin tehlikeli ve zararlı olduğu mesajı iletilmektedir.

5 Ağustos 2020 tarihli haberde tek bir görsel kullanılmıştır. Bu görsel, Tayyip Erdoğan'ın kürsüde konuşma yaptığı bir fotoğraftır. Haber metninin görseli ile haberin etkisi arttırılmaya çalışılmış ve içerikle uyumlu bir görsel kullanılmıştır.

Fotoğraf 3.2.1.17. 5 Ağustos 2020, Yeni Akit Gazetesi

3.2.1.9. BirGün Gazetesi 7 Ağustos 2020

BirGün Gazetesi 7 Ağustos 2020’de “**İnadına Vazgeçmiyoruz**” başlıklı bir haber yayınlamıştır. Başlıkta kullanılmış “inadına” sözcüğü, toplumun Sözleşme’yi reddeden kesimine karşı mücadelede olduğu ve mücadelenin devam ettiğini yansıtmaktadır. Manşetinde, “İstanbul Sözleşmesi’nin feshedilmek istenmesine karşı yaptıkları eylem sırasında İzmir’de gözaltına alındıktan sonra serbest bırakılan kadınlar BirGün’e konuştu. Polis müdahalesine rağmen sokakları terk etmeyen kadınlar, “Gördüğümüz polis şiddetine karşı suç duyurusunda bulunacağız” dedi.” ifadesi yer alan haber, Sözleşme’nin reddine karşı eylem yapan kadınların gözaltına alınmasının yanlış olduğu mesajını vermektedir. “Polis müdahalesine ‘rağmen’” kalıbı, polis müdahalesinin haklı ve eylemdeki kadınların maruz kaldığı polis şiddetinin doğru olmadığını belirtmekte; bu duruma karşı suç duyurusunda bulunacak kadınları da desteklemektedir. Aynı zamanda “sokakları terk etmeyen kadınlar” kalıbı, yapılan eylemi de olumlu niteliktedir.

Haberde geçen “İstanbul Sözleşmesi’ne sahip çıkmak için İzmir Valiliği’nin eyleme saatler kala getirdiği keyfi yasağa rağmen sokağa çıktıktan sonra polisin sert müdahalesinin ardından gözaltına alınan kadınlar serbest bırakıldı.” ifadesi, valiliğin eylemi engellemeye çalıştığını söylemektedir. “Eyleme saatler kala” ve “keyfi yasağ” kalıpları, İzmir Valiliği’nin bilinçli bir şekilde eyleme karşı olarak, engelleme amaçlı uygulamalarda bulunduğunu belirtmektedir. Bu anlamda, yasağa karşı sokağa çıkan göstericilere hak verilmekte, Sözleşme için yapılacak eylemi engellemeye çalışan valilik ve sert müdahalelerde bulunan polis güçleri suçlanmaktadır. Haberde Ece Yüksek, Zehra Hekimoğlu ve Eylem Tunalı’nın eylem sırasında yaşadıklarına da yer verilmiş ve bu bölüm “haklarını isterken polisin sert müdahalesine maruz bırakılıp gözaltına alınan kadınlar.” sözleriyle sunulmuştur. 3 kadının yaşadıklarına yer verilmesi haberin içeriğini kanıtlar niteliktedir ve haber içerisinde geçen söylemleri de desteklemektedir. “Haklarını isterken” kalıbının kullanılması, eylemi haklı göstermekte ve “polisin sert müdahalesi” eleştirilmektedir. Haberin devamında,

“Şiddete Maruz Bırakıldık”, “Baskı itiraz edene yükseliyor” gibi alt başlıklar da kullanılmıştır. Bu başlıklar da, Sözleşme’yi destekleyen bireylerin hükümet baskısına hedef gösterildiğinin altını çizmektedir.

7 Ağustos 2020 tarihli haberde 3 farklı görsel kullanılmıştır. Bunlardan bir tanesi, eylem sırasında polis müdahalesine maruz bırakılmış bir kadına, ikincisi Zehra Hekimoğlu’na, sonuncusu ise Ece Yüksek’e ait bir fotoğraftır. Eylemden çekilmiş olan kare, haberin içeriğini kanıtlamaktadır. Bu anlamda, polis müdahalesinin ve şiddetinin göstergesi olarak kullanılmıştır. Hekimoğlu ve Yüksek’in fotoğrafları, iki kadının da gülümserken kameraya poz verdiği fotoğraflardır. Bu fotoğraflarla, eyleme katılan ve polis şiddetine maruz bırakılmış kadınların, normal ve iyi insanlar olduğu; eylemcilerin lanse edildiği şekilde saldırgan ve agresif insanlar olmadığı gösterilmektedir.

Fotoğraf 3.2.1.18. 7 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.19. 7 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.20. 7 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

3.2.1.10.Yeni Akit Gazetesi 7 Ağustos 2020

Yeni Akit Gazetesi 7 Ağustos 2020 tarihinde, “**İstanbul Sözleşmesi için önemli açıklama: Yasa koyucular bile anlamadı, çok aldatıcı ve sinsi bir dile sahip**” başlıklı bir haber yayınlamıştır. Haberin başlığı, Aile Bilim Kültür ve Eğitim Derneği Başkanı Adnan Kalkan’dan alınmış bir cümledir. Başlık, konuşmanın önemini vurgularken, konuşmada geçen bu cümlenin doğruluğuna ve bu olgunun bilinmesinin önemine dikkat çekmektedir. “Yasa koyucular bile anlamadı” ifadesine başlıkta yer verilmesi, Sözleşme’nin “sinsiliğine” ve “aldatıcılığına” atıf yapmakta ve aynı zamanda bu özelliklerini de kanıtlamaya çalışmaktadır.

Haber manşetinde, “İfsat projesi İstanbul Sözleşmesi ile ilgili açıklamalarda bulunan Aile Bilim Kültür ve Eğitim Derneği Başkanı Adnan Kalkan, önemli açıklamalarda bulundu.” ifadesine yer verilmiştir. Sözleşme’ye daha önce incelenen haberlerde olduğu gibi tekrar “İfsat projesi” denmekte ve bu okuyucuya sürekli tekrar edilmektedir. Aynı zamanda manşette iki defa “açıklamalarda bulunma” kalıbı, Kalkan’ın açıklamalarının hayati önemine bir kere daha dikkat çekmektedir. Haber metninde İstanbul Sözleşmesi için, “aileyi

yıkıma uğratan ifsat projesi” denmektedir. Bu anlamda Yeni Akit, haberlerinde Sözleşme’nin yıkıcı etkisinden ve bundan en çok etkilenecek alanın da “aile” kurumu olduğundan sürekli bahsetmektedir. Ailenin kullanımı, okuyucuda korku yaratmak ve Sözleşme’yi tehlikeli göstermek amaçlıdır. Kalkan’ın açıklamalarının yer verildiği haberde, altı çizilmek istenen noktalar tekli ifadelerle sunulmuştur. Bunlar, “yasa koyucular dahi yıkımı anlamadı”, “iptale giden usul önemli”, “İstanbul Sözleşmesi kadına şiddeti arttırdı”, “devlet, vatandaşını her türlü zararlı unsurdan korumak zorunda” gibi ifadelerdir. Bu ifadelerin hepsi, İstanbul Sözleşmesi’nin toplum ve aile adına zararlı olduğuna, içeriğinin aldatıcı olduğuna ve “kadına şiddeti arttırması” anlamında geçerliliğe de sahip olmadığına işaret etmektedir. Devletin vatandaşını her türlü zararlı unsurdan korumasının altının çizilmesi ise, muhafazakar kesimin ve hükümetin haklı bir gerekçeyle Sözleşme’ye karşı olduğunu ve asıl amacın toplumun korunması olduğunu göstermektedir. “İptale” giden usulden bahsedilirken, Sözleşme’nin zaten kabul edilmeyeceği fakat reddedilme şeklinin muhafazakar kesime daha fazla tepki toplamaması açısından tartışılması gereği ele alınmaktadır.

7 Ağustos 2020’de yapılmış haberde 1 görsele yer verilmiştir. Bu görsel yurt dışında, Sözleşme’den bağımsız yapılan bir yürüyüşe aittir. Görselde yüzü buğulanmış bir çocuk, bir de adam bulunmakta ve fotoğrafta adam çocuğu öpmektedir. Haberde Sözleşme’yle hiçbir alakası olmayan bu görselin kullanılması, İstanbul Sözleşmesi’nin içeriğine bir gönderme yapmakla birlikte, Sözleşme’ye karşı tepkiyi büyütmek amaçlıdır. İçeriğine, fotoğraftaki kişilerin kimliklerine dair hiçbir bilgi sahibi olunmadan kullanılan fotoğrafa, Sözleşme’nin kötülenmesi adına yer verilmiştir.

Fotoğraf 3.2.1.21. 7 Ağustos 2020, Yeni Akit Gazetesi

3.2.1.11. BirGün Gazetesi 8 Ağustos 2020

BirGün Gazetesi 8 Ağustos 2020 tarihinde, “**Hayatlarımızı Birlikte Savunuyoruz**” başlıklı bir haber yayınlamıştır. BirGün bu haber başlığıyla, önceden incelenmiş haberlerde de olduğu gibi, Sözleşme’ye desteğini açıkça vermekte ve Sözleşme’nin kadınları sadece erkek şiddetinden değil fakat yaşama haklarını da koruduğundan bahsetmektedir. “Hayatlarımız” denilerek, bunun ortak bir mücadele olduğu ve BirGün’ün de bu mücadelede yer aldığı gösterilmektedir.

Haber metninde, “AKP iktidarı ve gericiilerin uzun süredir hedefinde olan İstanbul Sözleşmesi’nin feshedilmek istenmesi gündemdeki yerini hâlâ koruyor.” ifadesine yer verilmiştir. AKP iktidarının gerici ve Sözleşme’nin iptalinin de gerici bir ideoloji olduğu söylenmektedir. Aynı zamanda ““İstanbul Sözleşmesi yaşatır” diyerek sözleşmeye sahip çıkan; AKP’nin gerici karanlığına teslim olmayan kadınlar, İzmir’de de polis müdahalesi sonucu işkenceyle gözaltına alındı. İzmir Valiliği, eylem saatler kala ‘keyfi’ olarak kentte ‘eylem ve etkinlik’ yasağı getirdi. İzmirli kadınlar ise yasaklara rağmen sokakları doldurdu. Valiliğin yasak kararı yetmedi, polis İstanbul Sözleşmesi’ni savunan yüzlerce kadına orantısız şekilde müdahale etti.” ifadeleri de, iktidara karşı söylemleri

desteklemekte ve devam ettirmektedir. “AKP’nin gerici karanlığı”, AKP’nin ideolojisinin yanlışlığını ifade etmekte, Sözleşme adına mücadele eden kadınları da soldurmaya çalıştığı söylenmektedir. “Polis müdahalesi” ve “işkence”nin açıkça kullanımı, durumun ciddiyetine işaret etmektedir. 7 Ağustos 2020 tarihli haberde olduğu gibi, “keyfi yasak” kalıbının kullanılması, valiliğin Sözleşme için eyleme karşı yaptırımlarını göstermekte; “valiliğin yasak kararı yetmedi” ifadesi ise yasağın onaylanacak bir şey olmadığını, en baştan uygulanmaması gereken bir şey olduğunu belirtmektedir. Polisin birçok kadına “orantısız” şekilde müdahale etmesi ise, hak arayışında olan kadınların uğramaya devam ettiği haksız eylemleri nitelemektedir. Bu anlamda iktidar ve gerici kesim hedef gösterilmiş, Sözleşme’nin iptal edilmesinin ve eylemlerin engellenmesinin yanlış olduğu, kadına şiddeti engellemek için eylem yapan kadınlara polis tarafından da şiddet uygulandığı mesajı iletilmektedir.

BirGün haberi şu sözlerle bitirerek, Sözleşme’ye desteğini ve bu durumda olduğu tarafı açık bir şekilde belli etmektedir: “Hiçbir şey bitmedi. Kadınlar yüzyıllardır devam eden haklarını arama mücadelesi sürüyor. Kadınlar üzerlerindeki karanlığa karşı bir arada durarak, birbirlerine omuz vererek sokaklarda haykırarak. Kadınlar, haklarını kazanana kadar, hiçbir kadını kaybetmeyene kadar mücadele edecek. Kadınlar, İstanbul Sözleşmesi’ne sahip çıkacak ve yaşayacak.”

8 Ağustos 2020 tarihli haberde, 1 tane görsel kullanılmıştır. Kullanılan görsel İstanbul Sözleşmesi için yapılmış bir oturma eylemine aittir. Fotoğraf eylemin sakin gözüktüğü, kadınların maskeleriyle oturarak eylem yaptığını gösteren bir kareden oluşmaktadır.

Fotoğraf 3.2.1.22. 8 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

3.2.1.12. Yeni Akit 8 Ağustos 2020

Yeni Akit Gazetesi 8 Ağustos 2020’de “İstanbul Sözleşmesi Masum mu?” başlıklı bir haber yayınlamıştır. Bu haber başlığı, Yeni Akit okuru olduğu söylenen Ali Yiğit’in yazısının başlığıdır. Haber manşetinde, “Gazetemiz okurlarından Ali Yiğit, "İstanbul Sözleşmesi masum mu?" başlıklı yazısını bizimle paylaştı.” ifadesine yer verilmiştir. Bu anlamda, bir okurdan gelmiş yazıyı haber olarak paylaşarak, Yeni Akit, toplumdan herhangi bir bireyin de gazeteyle aynı ideolojide olduğu ve gazetede yer verilen haberlere katılmakta olduğu mesajını iletmektedir.

Haberde yer verilmiş okurun yazısında, “Bu sözleşmeyle kadına şiddet önlenmez bilakis dinimizin men ettiği toplum tarafından kabul görmeyen sapkınlıklar güvence altına alındığı gibi yarın başka başka haklar talep edeceklerdir...”, “Toplumun büyük bir bölümü tarafından kabul görülmemesine rağmen İstanbul Sözleşmesi masum gösterilmeye çalışılıyor.”, “Toplumu ayakta tutan ailedir, devleti de ayakta tutan toplumlardır, aile bozulunca toplum da bozulur...” gibi ifadeler bulunmaktadır. Yeni Akit bu yazıyı haber sitesinde paylaşarak onaylamakta ve desteğini verdiğini göstermektedir. Aynı zamanda, yazının bir okur tarafından yazılmış olması, toplumu da içine katar niteliktedir; toplumdan bireylerin de görüşlerinin bu yönde olduğuna dair bir mesaj içermektedir. “Dinimizin men ettiği” kalıbının kullanılmasıyla, Sözleşme’ye karşı oluşan önyargıyı pekiştirmekte ve

Sözleşme'nin içeriğinin Müslüman kesime karşı geldiği ifade edilmektedir. Sözleşme'de bulunan ve kadınlara şiddeti azaltmak, yaşam hakkını korumak amaçlı yazılmış maddelere “sapkınlık” denilerek İstanbul Sözleşmesi'nin içeriği kötülenmekte ve içerik hakkında bir algı oluşturulmaya çalışılmaktadır. Yeni Akit'in önceki haberlerinde de görüldüğü gibi, okurun yazısı da aileden bahsetmekte, ailenin önemine değinmekte; ailenin toplumun yapı taşı olduğu ve aile kurumunu yıkılması durumunda, toplumun ve hatta devletin de yıkılacağı belirtilmektedir. Bu anlamda Sözleşme'nin sadece aile kurumu için değil, devlet ve devletin bütünlüğü açısından da bir tehlike teşvik ettiği mesajı verilmektedir.

8 Ağustos 2020 tarihli haberde 1 görsel kullanılmıştır. Kullanılan görsel, 4 Ağustos 2020 tarihli haberde kullanılmış olan görsel ile aynıdır. Origami olarak kağıttan yapılmış bir ailenin ortadan makasla kesilmesini gösteren bir fotoğraftır. Daha önce analiz edilmiş olan haberde de olduğu gibi, sembolik olarak aile kurumunun parçalanmasını ifade etmektedir.

Fotoğraf 3.2.1.23. 8 Ağustos 2020, Yeni Akit Gazetesi

3.2.1.13.BirGün Gazetesi 10 Ağustos 2020

BirGün Gazetesi 10 Ağustos 2020 tarihinde, “**Kadınlar Vazgeçmiyor: İstanbul Sözleşmesi'nin maddeleri tek tek okunuyor**” başlıklı bir haber yayınlamıştır. Haber manşetinde ise, “Kadınlar, İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmek istenmesine yönelik yeni bir kampanya başlattı. Sözleşmenin bir maddesini okudukları videoyu paylaşan kadınlar, zincire katılmaya çağırısı yapıyor.” ifadeleri yer almaktadır.

Haber içeriğinde, haberin manşetiyle bağlantılı olarak kadınların sosyal medya paylaşımlarına yer verilmiştir. Bu anlamda, BirGün de okuyucuları sosyal medya zincirine katılmaya çağırmakta, aynı zamanda sosyal medya üzerinden yapılan bu eyleme görünürlük kazandırmaktadır. Haber metninde, İstanbul Sözleşmesi'nin “hayati öneme” sahip olduğu belirtilmekte ve iktidarın kadınları hedef aldığı söylenmektedir. Aynı zamanda haberde kullanılan “**İstanbul Sözleşmesi Neden Önemli?**” alt başlığıyla, bir kez daha Sözleşme'nin hayati önemi üzerinde durulmuş, Sözleşme'nin nasıl yürürlüğe girdiği, içeriğinin ne olduğu konusunda bilgi verilmiştir. Haber, “İşte bu nedenle sözleşmenin uygulanması, kadınlar için kelimenin tam anlamıyla ‘hayati’ bir önem taşıyor. Bu yüzden yalnızca Türkiye’de değil, sözleşmenin imzalandığı ama uygulanmadığı birçok ülkede kadınlar, sözleşmenin gereklerinin yerine getirilmesi için mücadele yürütüyor.” ifadeleriyle bitirilmiştir. Haberde, Sözleşme'nin içeriğine yer verilerek, “hayati önem taşıması” desteklenmiş, kanıt niteliğinde sunulmuş; mücadelenin yalnızca Türkiye’de olmadığını söylenmesi ile de, hak arayışının ne derece büyük çaplı ve önemli bir olay olduğu belirtilmiştir.

10 Ağustos 2020 tarihli haberde 3 farklı görsel kullanılmıştır. Bunlardan ilki, Sözleşme için yapılan bir eylemde kullanılan pankartlardan oluşmakta; kullanılmış öteki görseller ise Aslı Kızmaz ile Melda Onur'un sosyal medya zincir paylaşımındandır. İlk görseldeki pankartların üzerlerinde “İstanbul Sözleşmesi’ne Dokunma”, “Eşitlik Olmadan Adalet Olmaz”, Erkek Adalet Değil Gerçek Adalet” gibi sloganlar bulunmaktadır. Bu görselin kullanılması, İstanbul Sözleşmesi için mücadele eden kadınların amacını ve isteklerini yansıtmaktadır. Sloganların net görülebildiği bu görsel, haber içeriğini de destekler niteliktedir.

Fotoğraf 3.2.1.24. 10 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.25. 10 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.26. 10 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

3.2.1.14. Yeni Akit Gazetesi 10 Ağustos 2020

Yeni Akit Gazetesi 10 Ağustos 2020’de “AK Partili o isimler İstanbul Sözleşmesi’ne sahip çıktı! Bahaneleri “pes” dedirtti” başlıklı bir haber yayınlamıştır. Başlıkta Sözleşme’yi destekleyen bireylerin/komitenin ismini

kullanmaktansa, bu kişilere “o” şeklinde hitap edilmesi tenkit edici ve yericidir. Sözleşme’nin desteklenmesinin yanı sıra, destekleyenlerin AK Partili olmalarının belirtilmiş olması, bu tavrın yakışık almayan bir durum olduğunu ifade etmektedir. Başlığın ikinci kısmında “pes” kelimesinin tırnak içinde verilmiş olması, ifadelerin ve durumun abartılmasına yönelik kullanılmaktadır. Bu anlamda, sebep yerine “bahane” sözcüğü kullanılarak ve “pes” kelimesinin üstüne basılarak, Sözleşme’nin desteklenmesinin mantıklı olmadığı; bunun kötü bir şey olduğu algısı oluşturulmaktadır.

Haber manşetinde, “Sözde muhafazakar bazı AK Partili isimler, ifsat projesi İstanbul Sözleşmesi’ne sahip çıktı. Kadına şiddeti bahane ederken yıllardır İstanbul Sözleşmesi’yle patlak veren ve katbekat artan kadın cinayetlerini görmezden geldiler.” ifadelerine yer verilmiştir. “Sözde muhafazakar” sözleri, kişileri kötülemek amaçlı kullanılmaktadır. Bu açıdan, muhafazakar olmayan ve AK Parti bünyesinde yer alarak, “muhafazakarmış” gibi görünen bireyler suçlanmakta; muhafazakarlığın dışına çıkılmasının yanlış bir unsur olduğu ifade edilmektedir. Daha önceki sayfalarda incelenmiş haberlerde olduğu gibi, Yeni Akit, yeniden, İstanbul Sözleşmesi’nden “ifsat projesi” olarak bahsetmektedir. Kadına şiddetin “bahane” edildiğinin söylenmesi, uygulanmakta olan; uygulanmış şiddeti meşru kılmakta ve asılsız göstermektedir. Aynı zamanda, 2021 Mart ayına kadar yürürlükte olan fakat uygulanmayan İstanbul Sözleşmesi’nin kadına karşı şiddeti ve kadın cinayetlerini arttırdığı iddia edilerek, Sözleşme bir kere daha yararı ve gerçekliği olmayan bir yasaymış gibi sunulmaktadır. Haber metninde, Ayşe Böhürler’in yönetiminde olduğu Aile ve Sosyal Araştırmalar Platformu’nun İstanbul Sözleşmesi’ne destek veren açıklamaları yer almaktadır. Haber manşetinde olduğu gibi, metnin içerisinde de “kadına şiddet bahanesi”, “cinsiyet üzerindeki projelerin ‘inkar’ edilmesi”, “İstanbul Sözleşmesi’nin ardından kadın cinayetlerinin patlaması” gibi, okuyucuyu yönlendirici ifadeler yer almaktadır.

10 Ağustos 2020 tarihli haberde 2 farklı görsele yer verilmiştir. Bu görsellerden bir tanesi, origami şeklinde kağıttan yapılmış, 4 kişilik bir aileyi göstermektedir. Bir

diğeri ise, Türkiye’de kadın cinayetlerini ve şüpheli ölümlerin sayısını yıllara göre istatistiksel olarak gösteren bir tablodur. Origami görselinin kullanılması, tekrar, aileye ve aile kurumunun önemine gönderme yapmaktadır. Haberde kullanılmış, kaynağı ve doğruluğu belirsiz olan, tablo ise metinde bahsedilen “İstanbul Sözleşmesi’nin kadına şiddeti ve kadın cinayetlerini arttırmasına” dair kanıt niteliğinde verilmiştir.

Fotoğraf 3.2.1.27. 10 Ağustos 2020, Yeni Akit Gazetesi

Fotoğraf 3.2.1.28. 10 Ağustos 2020, Yeni Akit Gazetesi

3.2.1.15. BirGün Gazetesi 12 Ağustos 2020

BirGün Gazetesi 12 Ağustos 2020 tarihinde, “İstanbul Sözleşmesi’nden Vazgeçmiyoruz!” başlıklı bir haber yayınlamıştır. BirGün, önceki sayfalarda incelenmiş olan haberlerdeki gibi, haber başlığında “vazgeçmiyoruz” kelimesine yer vermiştir. Bu kelimenin üstünde birkaç haber boyunca durulması, kelimenin

kullanımını güçlendirmekte, mücadelenin devamına işaret etmekte ve kolektiviteye atıf yapmaktadır.

Haber metninde, Haklarımızdan Vazgeçmiyoruz, İstanbul Sözleşmesi'ni Uygula İstanbul Kampanya grubunun buluşmalarına, planlanmış forumun yerine ve saatine yer verilmiştir. Bu anlamda, BirGün, yeniden, okuyucuyu eyleme davet ve teşvik etmektedir. “Belediyelerden pankartlı destek” alt başlığıyla, İzmir-Bornova Belediyesi'nin, Sözleşme'yi destekleyici pankartlar asmasından ve Bornova Belediye Başkanı Dr. Mustaga İduğ'nun kadına şiddete karşı söylediği sözlerine değinilmiştir. Efes Selçuk Belediye Başkanı Filiz Ceritoğlu Sengel'in ve Meclis Üyesi Metin Erkan'ın Sözleşme'yi destekleyen eylemlerine dikkat çekilmiştir. Belediyelerden örnekler verilmesiyle, hükümetin tamamının Sözleşme'ye karşı olmadığı, destekleyen Belediyelerin de bulunduğu gösterilmektedir. Bu anlamda, devletin bir kısmının da desteğinin gösterilmesiyle, vatandaşın tamamen yalnız olmadığı mesajı verilmektedir. 12 Ağustos 2020 tarihli haberde 1 görsel kullanılmıştır. Bu görsel Selçuk ve Bornova Belediyelerinin İstanbul Sözleşmesi'ni destekler nitelikte asmış olduğu pankartlara aittir. Haber içeriğinde verilmiş bilgi, görseller desteklenmekte ve kanıtlanmaktadır.

Fotoğraf 3.2.1.29. 12 Ağustos 2020, BirGün Gazetesi

3.2.1.16. Yeni Akit Gazetesi 12 Ağustos 2020

Yeni Akit Gazetesi 12 Ağustos 2020 tarihinde, “**Bu yıkıma dur deyin! Hukukçular: İstanbul Sözleşmesi kadını yaşatmıyor, yıkıyor**” başlıklı bir haber yayınlamıştır. Başlıkta “yıkım” kelimesi kullanılarak, İstanbul Sözleşmesi’nin tehlikeli ve yıkıcı olduğu ifade edilmektedir. “Hukukçu” kelimesinin çoğul anlamda kullanılması, tek bir hukukçudan ziyade, genellemeye yer verilerek, birçok hukukçunun İstanbul Sözleşmesi hakkında aynı kanıda olduğu söylenmekte ve bu da söylemin gerçekliğini kanıtlamayı amaçlamaktadır.

Haber manşetinde şu ifadeler kullanılmıştır: “Sözde kadına şiddeti önleme adına getirilen ancak, şiddeti önlemek bir yana kadın cinayetlerinin artmasına, yuvaların dağılmasına, babaların evden atılıp çocukların yuvalarından koparılmasına sebep olan İstanbul Sözleşmesi’ne tepki gösteren hukukçular, “Bizim kültürümüzle uyuşmayan bu sözleşme iptal edilsin. Bu yıkıma artık bir dur denilsin” çağrısında bulundu.” 10 Ağustos 2020 tarihli haberde de kullanıldığı şekilde “sözde” kelimesi yerici bir anlam taşımaktadır. Manşette yer verilen, “yuvaların dağılması”, “babaların evden atılması”, “çocukların yuvalarından koparılması” gibi ifadeler okuyucunun vicdanına yönelik, ajitasyon yaratma amaçlı kullanılmış ifadelerdir. Yeni Akit’ten incelenmiş 7 haberde olduğu gibi, 12 Ağustos tarihli haberde de aile kurumu öne sürülmektedir. Bu anlamda, yeniden, Sözleşme’nin özellikle ‘aile yapısı’ açısından yıkıcı olduğu ve aileler için tehlike arz ettiği söylenilmektedir. Başlıkta olduğu gibi, manşette de kullanılmış çoğul anlamda “hukukçular kelimesi”; Hukuk’un da İstanbul Sözleşmesi konusunda Yeni Akit Gazetesi’yle aynı görüşte olduğunu ifade etmekte, Yeni Akit’in söylemlerini desteklemesini sağlamaktadır. Metin içinde, “Akit’in istatistiksel verilerle deşifre ettiği İstanbul Sözleşmesi’nin tahribatıyla ilgili son noktayı hukukçular koydu. Uzman hukukçular, fesat sözleşmenin yaşatmadığı aksine öldürdüğünü, yıktığını ve parçaladığını söyledi.” ifadeleri geçmektedir. Gazete’nin, haberde yer almayan, “istatistiksel verileri” kullanması argümanını güçlendirici niteliktedir. Böylece, söylemlerin kanıtlanabilir ve hatta kanıtlanmış olduğunu

belirtmektedir. Bu ifadelerde, yalnızca “hukukçuların” yanında “uzman” kelimesi de kullanılmıştır. “Uzman”a yer verilmesi, cümlelerin devamındaki söylemleri güçlendirmek amaçlıdır, birinin “uzman” olduğunun bilinmesi herhangi bir konu üzerindeki görüşü daha güvenilir kılmaktadır. Sözleşme’ye “feshat” denilerek, Sözleşme hem kötülenmiş hem de yerilmiştir. Metin içerisinde “hukukçuların” yapmış olduğu “çağrının” “**tarihi**” olduğu söylenmekte, bu anlamda, yapılan açıklamaların oldukça önemli olduğu belirtilmektedir. Metinde, bunların yanı sıra, “hukukçular” Saygun Çelebi ve Avukat Ali Osman Bağırhan’ın röportaj ve ifadelerine yer verilmiştir. İstanbul Sözleşmesi üzerine röportaj yapılan 2 hukukçunun söylemleri, Yeni Akit gazetesinin haberleri ile uyumaktadır.

12 Ağustos 2020 tarihli haberde 1 görsel yer verilmiştir. Bu görsel Yeni Akit Gazetesi’nin basılı yayınından İstanbul Sözleşmesi’yle ilgili haber başlıklarını içermektedir.

Fotoğraf 3.2.1.30. 12 Ağustos 2020, Yeni Akit Gazetesi

3.2.2. İstanbul Sözleşmesi’nin Yürürlükten Kaldırıldığı Dönemdeki Haber Metinlerinin İncelenmesi

3.2.2.1. BirGün Gazetesi 20 Mart 2021

BirGün Gazetesi 20 Mart 2021 tarihinde, “**İstanbul Sözleşmesi’nin bir gece yarısı kararıyla feshedilmesine gelen tepkiler**” başlıklı bir haber yayınlamıştır. Başlıkta kullanılan “bir gece yarısı kararı” ifadesiyle, durumun olağandışılığı ve yanlışlığı ifade edilmektedir. Toplum da, bu anlamda, böyle bir kararın gece yarısı ilan

edilmesini garip bulmuş ve eleştirmiştir. BirGün de bu başlıkla birlikte, gece yarısı ilan edilen bu kararı eleştirmektedir.

Haber manşetinde, “Resmi Gazete’de cuma gecesi yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’yle Türkiye’nin İstanbul Sözleşmesi’nden çekildiği açıklandı. Karara siyasilerden de tepki geldi.” ifadelerine yer verilmiştir. Bu anlamda, “siyasilerden de” tepki geldiği söylenerek, bu kararın devletin tamamınca verilmiş olmadığını ve iktidarda bulunan siyasi kimliklerin de bu karar karşı olduğu belli edilmektedir. Haber metninde “AKP ve gerici çevreler” ibaresi kullanılarak, daha önce de yer verildiği üzere, AKP’ye gerici bir özellik atfedilmiştir. Haber metni içerisinde Kemal Kılıçdaroğlu’nun, Gamze Taşçier’in, Filiz Kerestecioğlu’nun, Ekrem İmamoğlu’nun, Öykü Serter’in, Şevval Sam’ın, Nurgül Yeşilçay’ın ve Mansur Yavaş’ın İstanbul Sözleşmesi’nin feshi hakkında yaptığı açıklamalara yer verilmiş, verilen bilgilerin desteklenmesi amacıyla açıklama yapmış olan siyasilerin ve tanınan kişilerin sosyal medya hesaplarından paylaşımlarına yer verilmiştir. Aynı zamanda açıklamaların arasından, “gece yarısı darbesi”, “Orta Çağ’a dönüyoruz” gibi söylemler alt başlık olarak belirtilmiştir. Bununla birlikte, daha önce haberde de tekrarlandığı üzere, alınan kararın gerici bir niteliğe sahip olduğunun ve gece yarısı alınmış olmasının getirdiği olağandışı durumun altı çizilmektedir.

20 Mart 2021 tarihli haberde 1 görsele yer verilmiştir. Bu görsel İstanbul Sözleşmesi eylemlerinde, üstünde “İstanbul Sözleşmesi’ni Uygula” yazan bir maske takmakta olan bir kadının görselidir. Haberde kullanılmış bu görsel ile birlikte, haber içeriği desteklenmekte, maskenin üzerinde yazı savunulmaktadır.

Fotoğraf 3.2.2.1. 20 Mart 2021, BirGün Gazetesi

3.2.2.2. Yeni Akit Gazetesi 20 Mart 2021

Yeni Akit Gazetesi 20 Mart 2021 tarihinde, “**İstanbul Sözleşmesi’nin feshi: Ümmet ve Millet Uçurumun Kenarından Döndü**” başlıklı bir haber yayınlamıştır. Başlıkta yer verilmiş olan “ümmet ve millet” kelimeleri, İstanbul Sözleşmesi’nin varlığının, daha önce birçok defa daha ifade edilmiş olduğu gibi, yalnızca topluma değil, aynı zamanda dine ve hatta Müslümanlığa bile zarar verir nitelikte olduğunu belirtmektedir. Uçurumun kenarından dönmek deyimi, genellikle, büyük bir tehlikeden son anda kurtulmak anlamına gelmektedir. Bu anlamada, “Uçurumun kenarından dönme” tabirinin kullanılmasıyla, Sözleşme’nin millete veya dini değerlere, henüz, çok bir zarar vermeden ortadan kaldırılmış olduğu ifade edilmektedir. Aynı zamanda, Sözleşme’nin hem toplum hem de din için ne kadar büyük bir tehlike yaratıyor olduğunun üzerinde bir kere daha durulmuştur.

Haber manşetinde, “Aile Bilim Kültür ve Eğitim Derneği Başkanı Adnan Kalkan, İstanbul Sözleşmesi'nin feshine ilişkin önemli değerlendirmelerde bulundu.” ifadelerine yer verilmiş, ardından Adnan Kalkan’ın açıklaması gelmektedir. Adnan Kalkan’ın ifadesine yer veriliyor olması, otorite ve iktidar gücü bulunduran bir kişinin

de konuyla ilgili Yeni Akit'in ideolojisini desteklediğini göstermek, böylece de, ileri attıkları argümanları savunmak amacıyla. Adnan Kalkan'ın açıklaması; **“Hiç şüphesiz son 300 yıldır aileye çekilen en büyük operasyon İstanbul Sözleşmesi'ydi.”** diyen Kalkan, **“Bu sözleşme ile gelenek, görenek, din, ahlak ve namusa savaş açılmış ve kendi tabirleri ile 'kökünü kazımak' için şer güçler sözleşmeyi canı pahasına savunmuştu. Bu sözleşme ile Lût Kavmi'nin helak sebebi olan 'kadın kadına, erkek erkeğe' yani 'eşcinsel ilişkilerin' önü açılmış ve toplumu, nesli ulu orta ifsat projesiydi.”** ifadelerini kullandı.” şeklinde ilerlemektedir. Bu sözleriyle, Kalkan, Yeni Akit'in daha önce incelenmiş olan haberlerinde de görülen, İstanbul Sözleşmesi'nin bir “ifsat projesi” olduğu fikrini desteklemektedir. Kalkan da, Yeni Akit'in savunduğu gibi Sözleşme'nin aile değerlerini tehdit ettiğini ve yok sayıyor olduğunu belirtmektedir. Haberde, “temel dayanakları da kaldırılmalı”, “kadının beyanının esas alınması adaletsizliğe yol açıyor”, “mağdurların mağduriyeti giderilmeli”, “Fatih'in yadigarı İstanbul'un adı kirlilikten kurtuldu”, “şimdi cumhurbaşkanımızı koruma zamanı” gibi alt başlıklar da yer almaktadır. Bu alt başlıklarla, Sözleşme'nin tamamen ortadan kaldırılması gerektiği, kadınlar ve eşitlik adına yapılmış olan bu sözleşmenin kadınları da mağdur ettiği ve “kadının beyanının esas alınması”yla eşitiğe zarar verdiği, düşünce yozlaşmasına sebep olduğu ifade edilmektedir.

20 Mart 2021 tarihli haberde 1 görsel kullanılmıştır. Bu görsel, Adnan Kalkan'a aittir, yanında birçok plaketin bulunduğu bir fotoğraftır. Bu anlamda, Adnan Kalkan'ın “bilir kişi” olduğu düşüncesi güçlendirilmekte ve haber içeriği doğruluğu açısından desteklenmektedir.

Fotoğraf 3.2.2.2. 20 Mart 2021, Yeni Akit Gazetesi

3.2.2.3. BirGün Gazetesi 27 Mart 2021

BirGün Gazetesi, 27 Mart 2021’de “**Karanlıktan gelen bir karar**” başlıklı Selin Nakipoğlu’na ait olan bir haber yazısı yayınlamıştır. Burada “karanlıktan” kelimesinin kullanılması AK Parti hükümetini tasvir etmektedir. Aynı ifade BirGün’ün 8 Ağustos 2020 tarihli haberinde de kullanılmıştır. Bu anlamda, AKP’nin gerici bir ideolojiye sahip olduğu, aydınlık ve güzel, keyif verici unsurlardan uzak olduğu belirtilmektedir.

Haber metninde, “tamamen bir kötülük ile karşı karşıya” olunduğu söylenilmekte, bu sözlerle de AKP’nin “karanlık” olarak tasvir edilen yapısına atıf yapılmaktadır. AKP’nin karanlık olarak betimlenişi, aynı zamanda kötülüğünü de işaret etmektedir. Aynı zamanda haberde, “AKP hükûmeti, ilk imzacısıym diye 2011 ila 2014’lerde reklamını yaptığı, ilk imzacısı olmaktan dolayı gurur duyduğunu açıkladığı, hatta dönemin başbakanının, ‘Bu sözleşmenin destekçisiyim, diğer ülkelerin onaylanmasında taşları da döşeyeceğim’ diyerek öncüsü olduğu düzenlemeyi uygulamamak için senelerce elinden geleni yaptı. Ve nihayetinde 19 Mart gece saatlerinde Cumhurbaşkanı kararıyla Türkiye’nin İstanbul Sözleşmesi’nden imzayı çektiği açıklandı.” “Devlet kadınları, kız çocuklarını, lgbti+’ları korumasız bıraktı. Erkek şiddetiyle mücadele konusunda temel olan bir insan hakları düzenlemesinden gelenekler kalkan olarak kullanılarak, ülkenin bağı evrensel hukuk değerlerinden koparıldı. Sözleşmenin ne dediği, kimleri kimden koruduğu, ne ile mücadele ettiği, nasıl bir toplumu murat ettiğine kulak bile verilmeden 19 Mart gece saatlerinde bir milat yaşandı.” ifadelerine yer verilmiştir. Bu ifadelerde, yönetimin ve ideolojinin büyük ölçüde değiştiği, aslında Sözleşme’nin toplum için gerekli ve yararlı olduğunun ve bu yüzden 2011 yılında da kabul edilmiş olduğu, Sözleşme’den çıkılmasıyla kadınların, çocukların, LGBTQ+ birylerin erkek şiddetine karşı korunmasız kaldığı, Sözleşme’nin insanları koruduğu belirtilmektedir. Haber metninin, bir yazı metni olması, okumayı kolaylaştırmakta ve empati kurabilmeyi daha olağan hale getirmektedir. Birinci tekil kişiden yazılmış olan bu metin, bir yakarış, isyan niteliğindedir, bu anlamda da, okuyucunun sempatisini yükseltebilecek özellikler

taşımaktadır. Haber metni içerisinde alt başlık olarak “Sözleşme hala yürürlükte” ifadeleri kullanılmıştır. Bu başlık da, 20 Mart 2021 Resmi Gazete ilanının henüz son olmadığını, Sözleşme’nin 1 Temmuz’a kadar geçerliliği olduğunu bu yüzden de, hemen, Sözleşme kalkmış gibi düşünülmemesi gerektiğini belirtmektedir.

27 Mart 2021 tarihli haberde 1 görsel yer verilmiştir. Bu görsel, İstanbul Sözleşmesi protestolarından bir karedir ve pankartları göstermektedir. Pankartların üzerinde “İstanbul Sözleşmesi Bizimdir! Vazgeçmiyoruz” yazmaktadır. Bu anlamda, haberin içeriği de Sözleşme’den vazgeçilmediğini destekler biçimde yazılmıştır.

Fotoğraf 3.2.2.3. 27 Mart 2021, BirGün Gazetesi

3.2.2.4.Yeni Akit Gazetesi 25 Mart 2021

Yeni Akit Gazetesi 25 Mart 2021 tarihinde, “**Bir Günde 6 Kadın Cinyati Doğru mu?**” başlıklı, Ali Karahasanoğlu’nun bir haber yazısını yayınlamıştır. Başlıkta, bir günde bu kadar fazla cinayet olup olamayacağı açıkça sorgulanmaktadır. Bu soru, okuyucuya da yöneltilmiş bir soru niteliğindedir ve bu bilginin doğru olmadığı mesajını iletmektedir.

Haber metninde, “İstanbul Sözleşmesi’nin feshedilmesi üzerinden AK Parti’ye ve özellikle de Tayyip Erdoğan’a saldıran saldırana... Rakamları çarpıtarak,

ahlaksızca ithamlarda bulunan bulunana... Nerede ise, “İstanbul Sözleşmesi feshedildi, cinayetler üç misli arttı bile” diyecekler... Kafadan sallamıyorum. “Bir günde 6 cinayet” diye haber yapıldı, bu ülkede... Bakıyorsunuz. Aynı gün mü cinayetler? Ne gününü veriyorlar ne ayrıntısını... Salla gitsin, mantığı... Nasıl olsa, hesabını soran kimse yok...” ifadelerine yer verilmiştir. BirGün’ün 27 Mart 2021 tarihli haberinde olduğu gibi bu metin de birinci tekil kişinin ağzından yazılmış ve birebir okuyucuyla konuşur şekildedir. Bu anlamda da, okuyucuyu haberlerin yalan olduğuna ikna etme çabası mevcuttur. Haberleri yapan (muhalif) gazeteler eleştirilmekte, herhangi bir istatistiksel veriye veya gerçekliğe sahip olmayan sayıların, cinayetlerin haber yapıldığı iddia edilmektedir. Bu haber kaynaklarının Tayyip Erdoğan’a da karşı olduğu ve, hatta, saldırdığı gerekçesiyle, bu kaynaklar kötülenmekte, itibarsızlaştırılmaktadır. Oldukça gündelik bir konuşma dilinde yazılmış olması da yazıyı takip etmeyi ve anlamayı kolaylaştırmaktadır. Haber metninde, metnin içeriğinde bulunmayan fakat ismen bahsedilen, “Dünyada ve Türkiye’de kadın cinayetleri” adlı bir araştırmadan söz edilmektedir. Yazarları ve basıldığı kitabevine de yer verilmiştir. Buna göre, haber metninde, 2016-2018 yıllarında kadın cinayet faillerinin %84.2’sinin yakalandığından bahsedilmektedir. Devamında ise, %16.2’sinin intihar ettiği, “sadece” %1.3’nün serbest olduğu yazılmıştır. Bu şekilde, 3-5 sene öncesi bir zaman aralığından alınan ve istatistiksel veri olarak haber metninde yer almayan bilgiler doğrultusunda, İstanbul Sözleşmesi’nin feshinin bir şey değiştirmedığı, hükümetin kadın cinayetleri hakkında gerekli faaliyetleri gösteriyor olduğu ve ceza almamış faillerin “sadece” %1’lik bir kısmının özgür olduğu söylenmektedir. Geçmiş yıllarda yapılmış bir araştırmayla ve bu araştırma üzerinden kullanılan istatistiksel verilerle kadın cinayetlerinin abartıldığı, sayıların arttırıldığı kanıtlanmaya çalışılmaktadır. Metnin devamında, “Aile hayatında insanları ilk defa sabıkalı hale getiriyorsa... Aileye daha değişik açılardan bakmaya mecburuz, demektir... Bir avuç feministin ve bir avuç baro yöneticisinin algılarına esir olmaksızın... Ailede eşlere psikolojik destek verilmesi açısından mutlaka gerekli adımlar atılmalıdır. Özellikle ihtilaf yaşayan eşler için, atacakları adımların tüm sonuçlarını, adım adım izah edecek hukukçular, psikologlar devrede tutulmalıdır...

Öyle örnekler görüyoruz ki, eşlere uzlaşmaları noktasında nasihatle bulunacaklarına... İhtilafı içinden çıkılmaz hale dönüştüren... “Sen bana vekalet ver, yüzüğüne kadar her şeyini alırım” diyen avukattan... “Sen söyle, çocukların yüzünü bile göremez” diyenlere kadar... Barış yönünde değil... Kavgayı daha da çıkmaz noktalara taşıyacak adımlar atan hukukçulara şahit oluyoruz... Affedersiniz ama.. PKK için bile... “Barış... Barış” diyen bir avuç solak baro yöneticisinin... Konu yıllarca birbirine eşlik yapmış karı-kocaya geldiğinde... “Boşanma davalarında kesinlikle uzlaşmacıya görev verilmemeli” demelerinde, kim azıcık bir vicdan izi görebilir? Eli kanlı teröristlere bile, “pişmanlık” imkanı tanınırken...” ifadelerine yer verilmektedir. Metnin geneline bakıldığında, metin, Yeni Akit’in ideolojisini destekler ve doğrular nitelikte, aynı zamanda da aile yapısının ve değerlerinin İstanbul Sözleşmesi tarafından bozulduğunu iddia etmektedir. İncelenmiş olan Yeni Akit haberlerinin çoğu da aynı görüşü taşımaktadır. Metinde, okuyucunun mantığına ve insafına seslenilmekte, bu anlamda, “PKK” gibi terör örgütlerinden bahsedilmekte, terör gruplarıyla eşine aile içi şiddet uygulayan erkekler karşılaştırılmaktadır. Metinde devamlı olarak kullanılan “bir avuç”, “üç feminist” gibi söylemler hem karşı tarafı küçümsemek adına hem de okuyucuya aslında aksi görüşü savunan kişilerin azlığından bahsetmektedir. Bu anlamda, “çoğunluğun görüşü” fikri oluşturulmaya çalışılmaktadır.

25 Mart 2021 tarihli haberde 1 görsele yer verilmiştir. Bu görsel, haber yazısının yazarı olan Ali Karahasanoğlu’na ait bir fotoğraftır.

Fotoğraf 3.2.2.4. 25 Mart 2021, Yeni Akit Gazetesi

3.2.2.5. BirGün Gazetesi 5 Nisan 2021

BirGün Gazetesi 5 Nisan 2021 tarihinde, “Sözleşmenin Feshi Cesaret Verdi” başlıklı bir haber yayınlamıştır. Haber başlığı, okuyucuda korku uyandıran ve tehlikeli bir durumu işaret eder niteliktedir. Bu da durumun ciddiyetine dikkat çekmeye çalışmaktadır. Aynı zamanda, İstanbul Sözleşmesi’nin feshiyle birlikte cinayetlerin çoğaldığı, erkeklerin kadına uygulanmakta olan şiddete karşı cesaretlendiğini belirtmektedir.

Haber manşetinde, “İstanbul Sözleşmesi’nin Cumhurbaşkanlığı Kararı’yla feshedilmesine karşı kadınların tepkisi dün de sürdü. Kadınlar, “İstanbul Sözleşmesi’nden vazgeçmiyoruz” derken Kayseri’de hakkında uzaklaştırma kararı olan Ali A. evli olduğu F.A.’yı darp etti. İddiaya göre Iraklı F.A’yı şiddete maruz bıraktığı için hakkında 2 ay önce uzaklaştırma kararı verilen Ali A., dün sabah saatlerinde kadının evine gitti. Genç kadın konuşmak istemediğini söyledi. Ali A., F.A.’yı darp etti. Polis saldırgan erkeği gözaltına aldı. Kayıtlara şüpheli olarak geçen Bahriye Buket İlhan’ın ölümüyle ilgili ise 3 kişi tutuklanarak cezaevine gönderildi.” ifadeleri yer almaktadır. Bu içerikle birlikte, faillerin de yasaları ciddiye almadığı, hatta uymadığı, kadınları erkek şiddeti dolayısıyla tehlikede oldukları durumun devam ettiği belirtilmekte ve haber başlığı da desteklenmektedir. Haberin alt başlığında, “karadan dönün” ifadesine de yer verilmiştir. Bu anlamda, Sözleşme’nin feshinin iptali desteklenmekte ve bunun için de yer verilen Kayseri’de gerçekleşen şiddet olayıyla bağlantılı olarak da, Pir Sultan Abdal Kültür Derneği (PSAKD) kadın komisyonu üyesi Sergül Akcan Pilatin’in yaptığı açıklamaya yer verilmiştir. Bu açıklamada, haber içeriğiyle de örtüşük olarak, Sergül Akcan Pilatin; fesih kararının hukuksuz olduğunu, bunun kadına yönelik şiddeti açık ve kolay hale getirdiğini, feshi destekleyenlerin siyasal iktidar ve siyasal iktidarın etrafındaki gerici tarikatlar olduğunu, siyasal iktidarın kadın düşmanı söylemlerde bulunmakta olduğunu söylemektedir. İktidara kararından geri dönme çağrısı yapılmaktadır. Haber metni de, PSAKD gibi bir kurumda yer alan komisyon üyesi Sergül Akcan Pilatin’in açıklamasına yer vererek metnin içeriğinin geçerliliğini ve doğruluğunu kanıtlamaya çalışmaktadır.

5 Nisan 2021 tarihli haberde, 1 görsel kullanılmıştır. Bu görsel tartışma halinde olan iki erkeği göstermektedir.

Fotoğraf 3.2.2.5. 5 Nisan 2021, BirGün Gazetesi

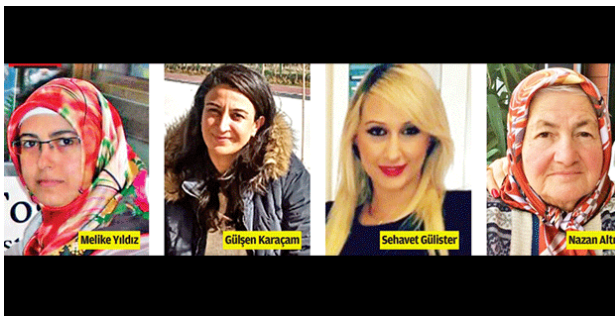
3.2.2.6.Yeni Akit Gazetesi 2 Nisan 2021

Yeni Akit Gazetesi, 2 Nisan 2021 tarihinde **“Sözleşme’nin feshinden kadınlar memnun, yuva yıkan İstanbul Sözleşmesi’nin feshi mağdurlara rahat nefes aldırdı.”** başlıklı bir haber yayınlamıştır. Başlıkta yer alan “kadınlar” ve “mağdurlar” birbirini karşılar şekilde kullanılmıştır. Buna göre de, İstanbul Sözleşmesi’nden kadınların da mağdur bırakıldığı ve Sözleşme’nin savunduğunu söylenildiği kitleye bile zarar verdiği belirtilmektedir. “Rahat nefes aldırdı” tabirinin kullanılması da, mağdur olan kadınların, Sözleşme’den dolayı istemedikleri, zor, kötü durumlarda kaldıkları ve zorlanıyor oldukları fakat Sözleşme’nin feshiyle rahatladıkları ifade edilmektedir.

Haber manşetinde şu ifadeler yer verilmiştir: “Sözde kadını korumak için kabul edilen ancak, cinayet ve şiddet olaylarını tırmandırdığı istatistik verilerle ortaya konulan İstanbul Sözleşmesi’nin feshedilmesi gerçek mağdurları mutlu etti. Akit’e

konuşan kadınlar, “Son 10 yılda kadın cinayetlerinin artması Haçlı sözleşmesinin işe yaramadığının delili. Örfümüze, kültürümüze uymayan ve yuvalarımızı dağıtan sözleşmenin feshedilmesi çok yerinde bir karar” dediler.” Bu ifadelerle, başlıkta mesajı verilmiş olan, İstanbul Sözleşmesi’nin koruması gerektiği kitleyi dahi korumadığı görüşü açık bir şekilde “sözde kadın korumak için kabul edilen” sözleriyle gösterilmektedir. Yeni Akit’in yukarıda incelenmiş olan birçok Ağustos haberinde de olduğu gibi, haber metnine katılmamış, herhangi bir kaynak veya veri sunulmamış olan, Sözleşme’nin cinayetleri arttırdığını kanıtlayan verilerden bahsedilmektedir. İstatistiksel verilerden bu denli sık bahsedilmesinin sebebi, söylenilen cümleyi daha güçlendirmesi ve gerçekmiş gibi göstermesinden dolayıdır. İstatistiksel veriye dayalı olduğu iddia edilen bir söylemle karşılaşıldığında, okuyucu, veriyi görmeye ihtiyaç duymadan inanma eğilimine düşmektedir. “Gerçek mağdurlar” tabiri ise, Sözleşme’nin varlığından/yokluğundan etkilenenlerin tacize ve cinsel şiddete maruz kalmış, şiddet görmüş, öldürülmüş kadınlar değil, Sözleşme’nin varlığından dolayı zorluk çeken, ailesi parçalanan, şiddet uygulayan eşleriyle ayrı düşen kadınlar olduğu söylenmektedir. Aynı zamanda, Sözleşme’ye “Haçlı Sözleşmesi” denmesi, Sözleşme’yi savunan zihniyeti Haçlı zihniyetine benzetmektedir. Haberin devamında Akit’e konuşmuş olan 5 kadının açıklamalarına yer verilmekte ve “iptalini olumlu karşıladık”, “LGBTQ+’a (haberde LGBT olarak geçiyor fakat doğru kullanımı yazılmıştır.) özendiriyordu”, “batı, milli yasalar istiyoruz”, “türk örfüne uygun değildi”, “akit’e teşekkür ediyoruz” gibi başlıklar kullanılmaktadır.

2 Nisan 2021 tarihli haberde 1 görsele yer verilmiştir. Bu görsel, Akit’e röportaj vermiş olan 5 kadından 4’ünün fotoğraflarıdır.

Fotoğraf 3.2.2.6. 2 Nisan 2021, Yeni Akit Gazetesi

3.2.2.7. BirGün Gazetesi 1 Temmuz 2021

BirGün Gazetesi, 1 Temmuz 2021 tarihinde “**Bunun Adı Erkek Şiddetine Davet**” başlıklı bir haber yayınlamıştır. 1 Temmuz, İstanbul Sözleşmesi’nden resmi olarak çıkıldığı gündür. Bu anlamda da, haber başlığı Sözleşme’nin feshinin erkek şiddetine davet olduğunu belirtmekte, bunu yaparken de göze takılan ve dramatik bir başlık kullanmaktadır.

Haber manşetinde, “Cumhurbaşkanı kararıyla Türkiye 1 Temmuz itibarıyla kadınların can simidi olan İstanbul Sözleşmesi’nden çekilecek. Ülkenin dört bir yanında isyanımızı yükseltirken cezasızlıktan cesaret alan erkekler tarafından annesi, kızı, teyzesi katledilen kadınlara sözü bıraktık. Yıllardır adalet arayan kadınlar, “Sözleşmeden de mücadelemizden de vazgeçmeyeceğiz” diyor.” ifadelerine yer verilmiştir. Manşette, Sözleşme için “kadınların can simidi” ifadesinin kullanılması, İstanbul Sözleşmesi’nin kadınların güvenliğini sağlayan ve, hatta, onları güvende tutan bir yasa olduğunu belirtmektedir. Bu ifade, haber metninin başlığıyla da birbirini destekler niteliktedir ve verilen mesajın daha güçlü iletilmesini sağlamakta, mesajı tekrar etmektedir. Yukarıda incelenmiş olan BirGün haberlerinde de olduğu gibi “katledilen” sözüne tekrar yer verilmiştir, bu kullanılan dramatik kelime de olayın ciddiyetini arttırmak, yaşanmakta olan vahşeti iletebilmek adına kullanılmaktadır. “Ülkenin dört bir yanı”, “yıllardır adalet arayan kadınlar” gibi ifadeler durumunu büyüklüğüne ve önemine dikkat çekmekte aynı şekilde, okuru da harekete geçirerek, desteğe çağırma niteliğindedir. Aynı zamanda, BirGün birçok haberinde yaptığı gibi, çoğul kiplerle konuşmaktadır. Devamlı “biz”, “yapıyoruz”, “mücadele veriyoruz”, “isyanımız devam ediyor” gibi kullanılmış kolektif ifadeler okuyucuyu da mücadelenin içine çekmekte, BirGün ve BirGün’ün savunduğu görüşün bir üyesi haline getirmektedir. Haber içinde de aynı zamanda, manşette verildiği üzere, Şöhret Dedeoğlu ve Fatma Şengül’ün ifadelerine de yer verilmiş, bu kadınların kendilerinin ve ailelerinin maruz kaldığı şiddetten ve buna da bağlı olarak Sözleşme’nin feshi hakkındaki düşüncelerinden bahsedilmektedir. Bu anlamda, şiddete maruz kalmış

kadınların ifadelerine yer verilmesi, haber metninin geçerliliğini ve doğruluğunu kanıtlar nitelik taşımaktadır.

1 Temmuz 2021 tarihli haberde 3 görsele yer verilmiştir. Görsellerden ilki İstanbul Sözleşmesi adına yapılan protestolardan renkli bir fotoğraf, ikincisi Şöhret Dedeoğlu'nun, kızının failinin sosyal medyada yapmış olduğu bir paylaşımı tuttuğu fotoğraf, üçüncüsü ise Açelya Şengül'ün erkek şiddeti yüzünden kaybettiği annesi Fatma Şengül'ün fotoğrafını tuttuğu bir görseldir. Kullanılan bu görseller, haberi dramatikleştirmekle birlikte, okuyucunun da duygularını harekete geçirmek amaçlı kullanılmıştır.

Fotoğraf 3.2.2.7. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.8. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.9. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

3.2.2.8. Yeni Akit Gazetesi 1 Temmuz 2021

Yeni Akit Gazetesi 1 Temmuz 2021 tarihinde **“Ve... Türkiye fesat sözleşmesinden kurtuldu”** başlıklı bir haber yayınlamıştır. Başlıkta ilk göze çarpan unsur vurgulu bir şekilde verilen “ve...” ifadesidir. Bununla birlikte Yeni Akit başlık içerisinde müjdeli ve olumlu bir haber verileceği hissi yaratmaktadır. Başlıkta geçen “fesat” kelimesi ve Sözleşme’ye fesat denilmesi, Sözleşme’nin ara bozuculuk yapıyor olduğunu ve işlemez bir sözleşme olduğunu ifade etmektedir. Bu anlamda, Yeni Akit haberlerinde İstanbul Sözleşmesi için devamlı “fesat sözleşmesi”, “ifsat sözleşmesi” gibi yerici tabirler kullanmaktadır. Haber başlığında “sözleşmeden çıkıldı” yerine “Türkiye sözleşmeden kurtuldu” ifadesinin kullanılması da, Sözleşme’ye olumsuz bir anlam atfetmekte ve iptal edilecek, çıkılacak bir yasa olmaktan ziyade, kurtulunması gereken bir şeymiş anlamı taşımaktadır.

Haber manşetinde, “Türk aile yapısını dinamitleyen, eşcinsel sapkınlığı meşrulaştıran ve sosyolojik dengemizi tarumar eden İstanbul Sözleşmesi garabeti bugün itibariyle yürürlükten kalkıyor. CHP, HDP, İP ve avneleri ile başta Mor Çete’nin başını çektiği feminist oluşumların desteklediği ancak toplumun ekseriyetine kulak veren Başkan Erdoğan’ın bypass ettiği sözleşme artık nesillerimizi zehirleyemeyecek.” ifadeleri kullanılmıştır. Haber manşetinde, Yeni Akit’in Ağustos

ayı haberlerinde de olduğu gibi, İstanbul Sözleşmesi için aile yapısını bozan, LGBTQ+’yı “normalleştiren” ve toplumun düzenini “perişan” eden bir sözleşme olarak bahsedilmektedir. Sözleşme özellikle, devamlı olarak, aile yapısını bozmakla ve LGBTQ+’yı “meşru kılmakla” suçlanmaktadır. Bu anlamda, Yeni Akit kendi ideolojisi çerçevesinde, okuyucuya da aile değerlerinin kutsal olduğu ve LGBTQ+ birey olmanın bir suç olduğu mesajını sürekli tekrarlarla iletmektedir. Sözleşme’den “garabet” olarak bahsedilmesi, yine, sözleşmeyi aşağılan ve kötüleyen bir niteliktedir. Sözleşme’ye destek vermiş olan siyasal partilere, Mor Çatı’ya “Mor Çete” denilerek Mor Çatı’ya ve Mor Çatı Vakfı’nı destekleyen, Sözleşme’ye de desteğini vermiş olan bireylere “avane”ler denilerek bu partiler, kurumlar ve kişiler dışlanmakta, kötülenmekte ve suçlanmaktadır. Sözleşme, yalnızca bu “yardakçılar” grubunun savunduğu bir unsurmuş gibi gösterilmekte, Erdoğan’ın “çoğunluğun” isteğini yerine getirdiği iddia edilmektedir. Bu anlamda, okuyucuya Sözleşme’yi savunanların bir azınlık olduğu ve çoğunluğun da Sözleşme’nin feshini isteyenler olduğu mesajı verilmektedir. “Sözleşme’nin nesilleri ‘zehirlemeyecek’” denmesi de, Sözleşme’nin içerdiği değerlerin toplum adına yanlış olduğunun altını çizmektedir. Haber metninde, “feministlerin oyunu bozuldu”, “baskılara boyun eğilmedi” alt başlıklarına yer verilmiştir. Burada tekrar, İstanbul Sözleşmesi’ni desteklemekte olan feminist gruplar düşmanlaştırılmakta, topluma, iktidara Sözleşme’nin uygulanması için otoriter nitelikte bir baskı uygulanmış olduğu söylenmektedir. Metin içerisinde, LGBTQ+ bireylere “sapkın” denmekte, “aile yapısının korunması gerektiğinden” bahsedilmektedir. Aynı zamanda, 20 Mart 2021 haberinde de yer verildiği gibi, bu haberde de, Aile Bilim Kültür ve Eğitim Derneği başkanı Adnan Kalkan’ın ifadeleriyle birlikte Türkiye Aile Meclisi başkanı Adem Çevik’in de açıklamalarına yer verilmiştir. Bu “bilir kişi”lerin, bir dernek/kurum başkanı olarak otorite mevkilerine sahip olan iki kişinin açıklamaları haber metninde yazıldığı şekilde İstanbul Sözleşmesi’nin aile kurumunu parçalıyor olduğuna, Sözleşme’nin bir “fetat” sözleşmesi olduğuna ve feminist baskılara maruz kalındığına kanıt niteliği şeklinde gösterilmektedir.

1 Temmuz 2021 tarihli haberde 2 görsele yer verilmiştir. Bunlardan ilki, Ağustos ayı haberlerinde sıkça rastlanılmış olan kağıttan origami modeli yapılmış

ailenin makasla ortadan kesildiği bir görsel, bir diğeri ise Adem Çevik'in bir fotoğrafıdır. Bu anlamda, önceden de incelendiği gibi, origami içeren görsel aile yapısının bozulduğunu ve ailenin parçalandığını sergilemektedir.

Fotoğraf 3.2.2.10. 1 Temmuz 2021, Yeni Akit Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.11. 1 Temmuz 2021, Yeni Akit Gazetesi

3.2.2.9. BirGün Gazetesi 1 Temmuz 2021

BirGün Gazetesi 1 Temmuz 2021 tarihinde, **“Devlet kadınlara “sizi korumayacağım” diyor”** başlıklı bir haber yayınlamıştır. Haber başlığında, İstanbul Sözleşmesi'nden çıkılarak, devletin kadınların korunmasını ortadan kaldırdığı, yasal olarak korunma imkanını bitirdiği ifade edilmektedir. BirGün'nün kullandığı başlık, güçlü ve dramatik olmasının yanı sıra, doğrudan hükümeti de suçlar niteliktedir.

Haber manşetinde, “İktidarın ilk imzacı olmakla övündüğü İstanbul Sözleşmesi bugün resmi olarak sona eriyor. Bir süredir gerici odaklar tarafından hedef haline getirilen ve itibarsızlaştırılmaya çalışılan sözleşme, iktidarın siyasi bir hamlesi olarak feshedildi. Kadınlar ise gerici ve dindar muhafazakâr dayatmalar karşısında yıllardır

mücadelelerini sürdürüyor. İktidarın baskıcı ve otoriter uygulamaları çok geniş toplum kesimlerini, ideolojik bakımdan yandaş olmayan geniş toplum kesimlerini de hedef almış durumda.” ifadeleri yer almaktadır. Manşette, 27 Mart 2021 tarihli haberde de olduğu şekilde, iktidarın 2011’de Sözleşme’yi imzalayarak, ilk imzacıların arasında olduğu fakat 2021 yılında feshini gerçekleştirmesiyle doğan çelişki tekrarlanmaktadır. BirGün, Sözleşme’nin feshini isteyen gruplara “gerici” demekte ve bu anlamda iktidarın da gerici olduğu mesajını vermektedir. Sözleşme’nin feshi için “iktidarın siyasi bir hamlesi” denmesi de, bu durumun planlı ve iktidar çıkarlarına bağlı olarak yapıldığı mesajını taşımaktadır. İktidara açıkça otoriter, baskıcı, gerici ve muhafazakar denilmekte, bununla birlikte de Sözleşme’yi savunan kesimin çoğunluk olduğu fakat iktidarın otoritesine maruz bırakıldığı söylenmektedir. Bu anlamda, haberde Sözleşme için “çoğunluğun savunduğu bir yasa denilmesi”, görüşün doğruluğunu ve toplumsal destek için eylemi desteklemektedir. Haber metni, Doç. Dr. Fevziye Sayılan ile yapılmış bir röportajı içermektedir. Buna göre, “bilir kişi” ve bir “uzman” olarak Doç. Dr. Fevziye Sayılan’ın, İslamcılar, muhafazakar değerler, kadın mücadelesi hakkında söyledikleri BirGün’ün ideolojisini destekler ve haberin geçerliliğini kanıtlar niteliktedir.

1 Temmuz 2021 tarihli haberde 2 görsel kullanılmıştır. İlk görsel, İstanbul Sözleşmesi protestolarından bir görseldir, görseldeki bir tane pankartın üzerinde “Haklarımızdan, Hayatlarımızdan ve İstanbul Sözleşmesi’nden Vazgeçmiyoruz” yazmaktadır. Bu anlamda bu görsel, BirGün Gazetesi’nin iletmek istediği asıl mesajı da taşımaktadır. İkinci görsel ise, Doç. Dr. Fevziye Sayılan’ın röportaj sırasından bir fotoğrafıdır. Bu görsel, röportajın da kanıtı mahiyetindedir.

Fotoğraf 3.2.2.12. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.13. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

3.2.2.10. Yeni Akit Gazetesi 1 Temmuz 2021

Yeni Akit Gazetesi, 1 Temmuz 2021 tarihinde “**Cumhurbaşkanı Erdoğan’dan muhalefete tokat gibi İstanbul Sözleşmesi cevabı**” başlıklı bir haber yayınlamıştır. Başlıkta “tokat gibi” tabirinin kullanılması, Erdoğan’ın cevabının Yeni Akit Gazetesi tarafından desteklendiğini ve muhalefete karşı çok sert, kesin ve güçlü bir cevap olduğunu göstermektedir.

Haber manşetinde, “Muhalefetin, "İstanbul Sözleşmesi'nden çekilerek kadına yönelik şiddetle mücadelede geriye gittik" yönündeki eleştirilerine değinen Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, "Kadına yönelik şiddetle mücadelemiz bu sözleşmeyle başlamadı, bu sözleşmeden çekilmeyle bitecek değildir" dedi.” ifadelerine yer verilmektedir. Manşette bahsedilen eleştirilerin özellikle “muhalefetten” gelmiş olduğunun söylenmesi, Yeni Akit’in haberlerinde sürekli olarak itibarsızlaştırmakta olduğu muhalif grup hakkındaki olumsuzlamayı devam ettirmekte, eleştirilerin yersizliğine işaret etmektedir. Erdoğan’ın özellikle bu sözüne yer verilmesi de, İstanbul Sözleşmesi’nin kadına şiddeti önlemediği, Türkiye’deki koruma kanunlarını Sözleşme’nin oluşturmadığını iletmeye

çalışmaktadır. Haber içeriği, Tayyip Erdoğan'ın Kadına Şiddetle Mücadele 4. Ulusal Eylem Planı açıklamasının satırbaşlarından oluşmaktadır. Bu konuşmanın verilmesi, haber manşetini ve Yeni Akit ideolojisini destekler niteliktedir.

1 Temmuz 2021 tarihli haberde, bir görsele yer verilmiştir. Bu görsel, Tayyip Erdoğan'ın bir konuşmasından alınmış bir karedir. Fotoğrafta, Erdoğan'ın arkasında üç tane Türk bayrağı bulunmaktadır. Bu da milli değerlere ve Türk toplumuna bir gönderme olarak, militan ve milliyetçi bir anlam katmaktadır.

Fotoğraf 3.2.2.14. 1 Temmuz 2021, Yeni Akit Gazetesi

3.2.2.11. BirGün Gazetesi 1 Temmuz 2021

BirGün Gazetesi 1 Temmuz 2021 tarihinde, **“İzmir Barosu avukatları İstanbul Sözleşmesi’nden çıkılmasına karşı adliye koridorlarında ses yükseltti”** başlıklı bir haber yayınlamıştır. Başlığın seçimi, protestonun hukuk alanına da taşındığını ve avukatların da duruma isyan ettiğinin altını çizmektedir. Bu anlamda, okura, adliyede dahi İstanbul Sözleşmesi’nin feshinin kabul edilmediği gösterilmekte, olayın meşruiyeti arttırılmaktadır.

Haber manşetinde şu ifadeler yer verilmiştir: “İzmir Barosu'na kayıtlı avukat kadınlar, İstanbul Sözleşmesi'nin feshedilmesini, adliye koridorlarında alkışlarla protesto etti. İzmir Barosu'na kayıtlı avukat kadınlar, İstanbul Sözleşmesi'nin feshedilmesini, protesto ettiler. İzmir Adliyesi'nin koridorlarında alkışlı protesto

yürüyüşü yapan avukatlar, "Vazgeçmiyoruz" ve "İstanbul Sözleşmesi yaşatır" sloganları attılar. Aile mahkemelerinin önünde toplanan kadın avukatlar, burada bir basın açıklaması yaptılar.” Haberde “tek bir kişinin keyfi öyle istedi diye”, “şiddetinizi reddediyoruz”, “mücadeleden vazgeçmeyeceğiz” alt başlıkları kullanılmıştır. Buna göre de, özellikle “tek kişinin keyfi” adlı alt başlık, Tayyip Erdoğan’a ve iktidara bir gönderme şeklindedir. Bu kararın hukuksuz olduğunu, çoğunluğun görüşünü içermediğini söylemektedir. Haber içeriği ve kullanılan başlıklar İzmir Barosu Genel Sekreteri Perihan Çağrışım Kayadelen’in açıklamasıyla desteklenmektedir. İzmir Barosu’nun avukatlarının açıklamaları ve adliyedeki bu söylem desteklenen görüşün ve durumun haklılığına kanıt niteliğinde sunulmaktadır. Bu anlamda Perihan Çağrışım Kayadelen’in açıklamaları, BirGün Gazetesi haberlerindeki kadın mücadelesini destekleyen, aile değerlerini sarsma eleştirilerine karşılık veren, LGBTQ+ bireyleri ve LGBTQ+ oluşumunu savunan, Sözleşme’nin gerekliliği ve kadına karşı yoğun erkek şiddetini içeren söylemleri desteklemekte, sağlam bir zemine oturtmaktadır.

1 Temmuz 2021 tarihli haberde 1 görsele yer verilmiştir. Bu görsel, İzmir Adliyesi’nde eylem yapan kadın avukatların alkışlayarak yaptıkları yürüyüşten bir karedir.

Fotoğraf 3.2.2.15. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

3.2.2.12.Yeni Akit Gazetesi 1 Temmuz 2021

Yeni Akit Gazetesi 1 Temmuz 2021’de, **“Eşcinsel seviciler adliyede buluştu! İzmir Barosu’ndan İstanbul Sözleşmesi eylemi”** başlıklı bir haber yayınlamıştır. Başlıkta geçen “eşcinsel seviciler” tabiri, LGBTQ+’a ve eylemdeki İzmir Barosu avukatlarına hakaret içeriklidir. LGBTQ+’a “eşcinseller” diye hitap edilmesi, LGBTQ+’ı ötekileştirmekte, dışlamakta ve aşağılamakta, yanlış bir şeymiş ve suçmuş gibi görünmesine sebep olmakta; İzmir Barosu avukatlarına “eşcinsel seviciler” denmesi ise, eylem yapan avukatları suçlu konuma düşürüp, itibarsızlaştırırken, yapılan eylemi de haksız göstermektedir. Nefret söylemi içeren bu başlık, LGBTQ+’ın kötü ve olmaması gereken bir şey olduğu görüşünün iletmeye çalışılması ve Sözleşme’yi savunan bireylerin de yanlış görüşte oldukları iddiasıyla meşrulaştırılmaktadır.

Haber manşetinde, “İzmir Barosu’na bağlı eşcinsel seviciler avukatlar, İstanbul Sözleşmesi’nin feshine ilişkin provokatif bir açıklama yaparak Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ı hedef aldılar.” ifadelerine yer verilmiştir. Bu anlamda, başlıkta da kullanılan “eşcinsel seviciler” tabiriyle birlikte, yapılan eylemin “provokatif” olduğu da söylenmektedir. Sözleşme’yi savunan bireylerle, İzmir Barosu avukatlarına provokatör denilmekte, böylece de, yapılan eylemin sadece ortalığı karıştırmak, saldırmak ve huzursuz yaratmak adına yapıldığı belirtilmektedir. Aynı zamanda, Cumhurbaşkanı’nın hedef alındığına yer verilerek, durumun Sözleşme’den ziyade, tamamen iktidar ve Cumhurbaşkanı Erdoğan’la ilgili olduğu ifade edilmekte, buna göre de, iktidara, hükümete karşı bir saldırı ve “hedef alma” durumu olduğu söylenmektedir. Bu söylemler, Yeni Akit okurunu Sözleşme’nin kötü bir şey olduğunu ikna etmeye, iktidar simgesine saldırıdan bahsederek de, eylem yapan avukatların yaptığının yanlış ve bir suç olduğu iletmeye çalışılmaktadır. Haber metninde, feshi protesto edenlere “azgın azınlık” denmekte, bu bireylerin açıkça yozlaşmış ve gözü dönmüş bireyler olduğu söylenmekte ve tekrar Sözleşme’nin aile yapısını parçalama niyetinden bahsedilmektedir. Aynı zamanda, Tayyip Erdoğan’ın “halkın ezici çoğunluğu ile seçildiği” belirtilmekte, bununla birlikte de, yine, çoğunluğun fikrinin

Sözleşme'nin feshinden yana olduğu ve savunan grubun yalnızca bir azınlık olduğunun altı çizilmektedir. Haberde, “eşcinsel seviciler rahatsız!”, “kabullenemediler: vazgeçmiyoruz” alt başlıkları kullanılmıştır. Kabullenememe” fiilinin kullanılması, İzmir Barosu avukatları için daha önce söylenmiş olan “provokatör”, “azgın azınlık” ve “eşcinsel sevicî” gibi olumsuzlamaları ve kötülerleri desteklemektedir. Kabullen’e”meme sebebi, Sözleşme’yi destekleyen avukatların gözlerinin dönmüş ve öfkeli olmalarından dolayı olduğu iletmeye çalışılmaktadır. Bu anlamda, Sözleşme’nin feshini kabullenememiş olan, gözü dönmüş provokatörler olarak avukatların, Cumhurbaşkanı’nı hedef aldığı söylemi iletilmektedir.

1 Temmuz 2021 tarihli haberde 1 görsel kullanılmıştır. Bu görsel de, İzmir Adliyesi’nde gerçekleşen eylemdeki basın açıklamasından bir karedir.

Fotoğraf 3.2.2.16. 1 Temmuz 2021, Yeni Akit Gazetesi

3.2.2.13. BirGün Gazetesi 1 Temmuz 2021

BirGün Gazetesi 1 Temmuz 2021 tarihinde, “**Kadınlardan İstanbul Sözleşmesi Eylemi: Karar yok hükmündedir**” başlıklı bir haber yayınlamıştır. Başlıkta “karar yok hükmündedir” ifadesinin kullanılması, BirGün’ün de açıkça Sözleşme’nin feshinin iptaline destek verdiğini göstermektedir. “Karar yok hükmündedir” ifadesi, gerek sosyal medyadan, gerek protestolarda sıklıkla kullanılan

bir ifadedir. Bu anlamda, iktidarın kararının tanınmadığını belirten bu ifadeye yer verilerek, amaç desteklenmektedir.

Haberde “polisten biber gazlı müdahale”, “kadınlar barikatı yıktı”, “İzmir’de polisten biber gazlı müdahale”, “kadın avukatlar eylemde”, Hopa’dan İzmir’e her yerde eylem”, “Datça’da eylem”, “Mücadele kalacak siz gideceksiniz”, “37 ülkede çevrimiçi eylem” alt başlıklarına yer verilmiştir. Haberde, İstanbul’da, İzmir’de, Antalya’da gerçekleşen eylemler konu edilmiş, kadınların polislerle, barikatlarla ve biber gazı müdahaleleriyle mücadelesi anlatılmıştır. Bu anlamda, haber içeriği kadınların hakları adına içinde oldukları savaşı betimlemektedir.

1 Temmuz 2021 tarihli haberde 14 görsele yer verilmiştir. Bu görseller, kadınların eyleminden, polis barikatlarından, polis müdahalesinden karelerdir. Bu anlamda, haber içeriği görsel içerikle de kanıtlanmaktadır.

Fotoğraf 3.2.2.17. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.18. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.19. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.20. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.21. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.22. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.23. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.24. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.25. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.26. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.27. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.28. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.29. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

Fotoğraf 3.2.2.30. 1 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

3.2.2.14. Yeni Akit Gazetesi 1 Temmuz 2021

Yeni Akit Gazetesi 1 Temmuz 2021 tarihinde, **“Beyoğlu’nda provokasyon! Polis müdahale etti”** başlıklı bir haber yayınlamıştır. Yeni Akit, yukarıda incelenmiş olan diğer 1 Temmuz haberlerinde de kadınların, avukatların eylemlerini “provokasyon” olarak nitelendirmiştir. Protestolara olumsuz bir anlam yüklenmekte ve bunlar saldırıymış gibi sunulmaktadır. Bu anlamda, BirGün’de bu durum olumsuz karşılanırken, Yeni Akit Gazetesi polis müdahalesini gerekli görmekte ve olumlamaktadır.

Haber manşetinde, “Beyoğlu’nda, fesat İstanbul Sözleşmesi’nden çekilme kararına tepki göstermek için bir araya gelen ve uyarılara rağmen dağılmayan provokatörlere polis müdahale etti.” ifadelerine yer verilmektedir. Manşette İstanbul Sözleşmesi, tekrar, “fesat” olarak adlandırılmıştır ve kadın eylemcilere “provokatör” denilmesiyle birlikte aynı zamanda “uyarılara rağmen” dağılmamalarından bahsedilmekte, yani, uygulanan polis şiddeti meşru kılınmaktadır. Böylece, eylemciler, uyarılara uymayan provokatörler olarak sunulmakta ve polisin müdahalesi gerekli kılınmaktadır. Haber metninde de, İstanbul Sözleşmesi’nin aileyi “ifsat” etmesinden bahsedilmekte ve metin boyunca da eylemcilere provokatör denmektedir. Haberde, “polis barikatını yıkmaya çalıştılar”, “dükkanların kepenklerine vurdular!” alt başlıkları yer almaktadır. Buna göre, yapılan eylem haksız çıkarılmakta ve olumsuzlanmaktadır.

1 Temmuz 2021 tarihli haberde 1 görsele yer verilmiştir. Bu görsel yapılan eyleme ait bir fotoğraftır.

Fotoğraf 3.2.2.31. 1 Temmuz 2021, Yeni Akit Gazetesi

3.2.2.15. BirGün Gazetesi 2 Temmuz 2021

BirGün Gazetesi 2 Temmuz 2021 tarihinde, “**Her şey değişecek**” başlıklı bir haber yayınlamıştır. BirGün gazetesi, bu başlıkla birlikte, mücadelenin devam edeceği ve başarılı olacağı mesajını iletmekte, mücadeleye destek vermektedir.

Haber manşetinde şu ifadeler yer verilmiştir: “İstanbul Sözleşmesi'nin yürürlükten kalkmasına karşı kadınlar sokakları kuşattı. Bugüne dek tüm haklarını büyük mücadeleler sonucu elde edilen kadınlar "Bu kararı tanımıyoruz. Mücadelemiz sürecek" dedi.” Manşette kadınların eylemi hakkında, “kadınlar sokaklarda”, “kadınlar ... protesto ediyorlar” veya “kadınlar eylem için sokağa çıktı” ifadeleri yerine, “kuşatma” kelimesi kullanılmıştır. Kuşatma, askerlerin veya ordunun savaş esnasında yaptığı bir eylemdir. Çoğunlukla askeri bir terim olarak kullanılmaktadır. Bu anlamda kadınların da Sözleşme'nin iptalini getirmiş grupla olduğu savaşa dikkat çekilmekte ve aynı zamanda kadınlara asker vasfı yüklenmektedir. “Kadınların “bütün haklarını ‘büyük mücadeleler’le kazandıkları” söylenmekte, buna göre de, siyasal/ekonomik/toplumsal sistem içerisinde kadınların hakları için hep savaşmak durumunda kaldıkları belirtilmektedir. Bu da kadınlara verilmiş olan “asker” adını güçlendirmektedir. Haber metninde, “mücadele kalacak ama siz gideceksiniz”, “avukatlar kararlı”, “Hopa’dan İzmir’e”, “aynı gün eylem planı” alt başlıkları yer almaktadır.

2 Temmuz 2021 tarihli haberde 1 görsel kullanılmıştır. Bu görsel eylemden, pankartların olduğu renkli bir karedir.

Fotoğraf 3.2.2.32. 2 Temmuz 2021, BirGün Gazetesi

3.2.2.16. Yeni Akit Gazetesi 2 Temmuz 2021

Yeni Akit 2 Temmuz 2021 tarihinde “İstanbul Sözleşmesi’ni imzalamayan ABD, Türkiye çekilince hayal kırıklığı yaşıyormuş! Bu işte bir terslik yok mu ey Akşener ve Bay Kemal?” başlıklı bir haber yayınlamıştır. Haber başlığı, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın hitabet şekliyle yazılmıştır. Bu anlamda, haber de halka seslenmekte, Meral Akşener ve Kemal Kılıçdaroğlu’nu da hedef göstermektedir. Aynı zamanda, ABD’nin Sözleşme’yi imzalamamış olduğuna yer verilerek, Türkiye’nin Sözleşme’den çıkmış olması da haklı gösterilmekte, ABD’nin “hayal kırıklığının” haksız olduğu belirtilmektedir.

Haber manşetinde, “ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Ned Price, Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesiyle ilgili olarak "Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesi derin bir hayal kırıklığı yarattı" ifadelerini kullandı. Kendisi bile sözleşmeyi imzalamayan Washington yönetiminin bu açıklaması, İstanbul Sözleşmesi'ni ölümüne savunan CHP ve İyi Parti'nin bu konudaki ısrarının arka planı hakkında derin şüphe oluşturdu.” ifadelerine yer verilmiştir. Buna göre, CHP ve İyi Parti’ye karşı kuşku oluşturulmakta, ABD’nin imzalamadığı fakat CHP ve İyi Parti’nin desteklediği İstanbul Sözleşmesi üzerinden hakim iktidara da karşı olan

bu iki parti kötülenmektedir. ABD'nin yaptığı açıklama üzerine, sadece Sözleşme'yi destekleyen iki siyasi partinin ABD'yle bir iş birliği içerisinde olduğu mesajı okuyucuya iletmeye çalışılmaktadır. Bu anlamda, Sözleşme'ye destek olmak veya onaylamak gibi herhangi bir olumlu davranma ve düşünme şekli olumsuz resmedilmektedir. “Ölümüne savunan”, “derin şüphe oluşturdu” gibi kullanılan ifadeler okuyucuyu da ikna etme amaçlı kullanılmakta, haber metnini aktarılacak istenen düşünce etrafınca güçlendirmek amacıyla kullanılmaktadır. Haberde, 20 Mart tarihli Resmi Gazete’de ilan edilen İstanbul Sözleşmesi feshinin, özellikle, “Cumhurbaşkanı kararnamesiyle” olduğu belirtilmekte ve buna karşı bütün düşünce ve davranışların Cumhurbaşkanlığı’na muhaliflik olduğu mesajı iletilmektedir. Haber metninde, “ABD hayal kırıklığı yaşamış” alt başlığına yer verilmiştir. Cümlelerin kurulma şekli ve “miş-mış” ekinin kullanılmış olması, alt başlığa alaycı bir hava vermekte, bu anlamda da, ABD küçümsenmektedir.

2 Temmuz 2021 tarihli haberde 1 görsele yer verilmiştir. Bu görsel, ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Ned Pierce’in yaptığı bir açıklama esnasında çekilmiş bir fotoğrafıdır.

Fotoğraf 3.2.2.33. 2 Temmuz 2021, Yeni Akit Gazetesi

SONUÇ

Medya, toplumda, sahip olduğu işlevlerden dolayı her zaman önemli bir yere sahip olmuştur. Geleneksel medya anlayışında, ana akım medya; devleti toplum adına denetlemekte, objektif ve doğru haber sunmakta, 4. güç görevini üstlenmektedir fakat medya içerikleri belirli filtrelerden geçerek halka ulaşmakta, topluma iletilmesi istenen mesajları yaymakta ve egemen ideolojinin taşıyıcılığını yapmaktadır. Medya iletileri, toplumu eğitmek, fikirleri kabul ettirmek, rıza üretimini sağlamak amacıyla oluşturulmaktadır. Bu anlamda da, demokratik yönetimlerde medyaya atfedilen özelliklere sahip olduğu yanılgısıyla bireylere ideolojiler aşılanmaktadır. Geleneksel ve eleştirel kuramlar çerçevesince medya aracılığıyla ideoloji taşıyıcılığı ve fikir yönetimi yapmak için kullanılan yöntemler vardır. Louis Althusser'in ortaya attığı Çağırılma (Interpellation) Kuramı da bunlardan bir tanesidir.

“Medya Pratiğinde Özne: Althusserian Felsefe Bağlamında Bir İnceleme” adlı bu çalışmada, medyanın Çağırılma Kuramı dahilinde bireyleri nasıl öznelere dönüştürmekte olduğu, dolayısıyla da medyanın hegemonya ve karşı hegemonya kurarak ideolojik özneleri ne şekilde ürettiği incelenmiştir. Medya iletileri yoluyla, bireylerin, ideolojik özneler olarak çağırıldığı, bu anlamda, bireylerin rızasının sağlanmakta olduğu ve özneye yanlış bilinç üretiyor olduğu gösterilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın kuramsal tabanı iki ayrı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, ideolojik özne ve ideolojik öznenin oluşturulması üzerinde durulmuş; Althusser felsefesi, oluşumundan itibaren ele alınarak Çağırılma Kuramı'nın ideolojik zeminine yer verilmiş ve böylece Devletin İdeolojik Aygıtları'ndan biri olan medyayla ilişkilendirilmiştir. İkinci bölümde ise, medyanın rıza üretimi ve ideoloji taşıyıcı özelliği kuramsal olarak incelenmiş; medyanın manipülasyon ve propaganda gücü, geleneksel ve eleştirel kuram içerisindeki yeri, bu anlamda da yanlış bilinç oluşturma durumu ele alınmıştır. Medyanın sahiplik yapısının

olduğu, statükonun devamını sağlarken bireyleri özneleştirdiği ve nesneleştirdiği ortaya konulmuştur.

Althusser, ideolojiyi ve ideolojik işlevleri Marksist felsefeden daha farklı ele almaktadır. Ona göre ideoloji tarihsizdir ve maddi bir var oluşa sahiptir. İdeolojiyi, “bireylerin gerçek var oluş koşullarıyla girdikleri imgesel ilişki” olarak tanımlar. Kapitalist toplumlarda her türlü yapı egemen ideolojiyi taşımaktadır, bireylerin de var oluş koşulları ve yaşam pratikleri bunlara bağlı oluşmaktadır. Bu anlamda, egemen yapı bireylere özne rolü atfetmektedir. Althusser, öznelere gerçek olmadığını fakat var edilmiş ideolojik yapılandırmalar olduğunu söylemektedir. Özneler, egemen ideolojinin ve hegemonyanın altında oluşturulmakta ve var olmaktadırlar, sistemle iç içe geçmiş durumdadırlar. Foucault, iktidarın özne üzerinde baskı kurmaktan ziyade, onu inşa ettiğini ve sistem içerisinde kendisi için kullanılır duruma getirdiğini söylemektedir. Özne iktidarın söylem pratikleri doğrultusunda oluşturulmuştur ve bu şekilde de kendisini devam ettirmektedir. İktidar, devamlı kendini yeniden üretmekte olan iktidar-bilgi ilişkisi üzerinden var olur. Foucault’ya göre bilgi, bir baskı mekanizması olarak kullanılmakta, iktidarın devamlılığının sağlanması için belirli bir amaca yönelik üretilmektedir. İktidar, özneyi üretmekte, bilgi ise iktidarın devamlılığını meşru kılmaktadır. Bu anlamda, iktidar, bilgi ve özne birbirinden ayrılmaz bir sistematik içerisinde Foucault, özne haline getirilmiş modern bireyin de yapıların ve söylemlerin üzerine inşa edilerek, iktidar söyleminin taşıyıcısı konumuna geldiğini söyler. Althusser ve Foucault’da ideoloji gelecekte son bulmaz. Yapısalcı felsefe içinde, ideoloji de bir yapı olarak ele alınmaktadır ve buna göre de; özne, bilen, isteyen, kendini eleştiren bir yapı değildir. Dilsel pratiklerin bir kurgusudur. Burada önemli olan da bir kişinin diğeri üzerinde sahip olduğu hakimiyeti araştırmak değil, tarafların söylemler aracılığıyla nasıl inşa edildiğinin ortaya konmasıdır. Marx’ta iktidar üretim ilişkileriyle, Althusser ve Foucault’da iktidar ekonomiye hizmet eden bir unsur değildir, iktidar ilişkileri egemenden ve devletten yayılmamaktadır.

Althusser de Foucault ile benzerlik göstererek; öznelerin, içinde bulundukları söylemsel ve kurgusal yapılar tarafından oluşturulduklarını söylemektedir. Toplumsal üretim ilişkileri bireylerin rollerini ve konumlarını belirlemekte ve insanları üretici yapıların bir parçası ve taşıyıcısı haline getirmektedir. Althusser, ideolojilerin somut öznelerle var olduğunu açıklar, ideoloji hem öznelerle işlemektedir hem de onları “özne” olarak çağırarak, böylece de kendi yeniden üretimini devam ettirmektedir. Althusser’e göre, bireyler hep öznedirler çünkü insanlar ideolojinin içine doğmakta ve ideoloji ile yoğrulmakta, anlamlandırılmakta ve isimlendirilmektedirler. Althusser, ideolojilerin hayali ilişkiler olduğunu söylerken, aynı zamanda, bu hayali ilişkinin içinde gerçek ilişkilerin de var olduğunu belirtmektedir. Buna göre de, egemen ideolojiye başta burjuvazi olmak üzere bireylerin de inanması gerekmektedir ki ancak bu şekilde sömürü altındaki bireyler ve sınıflar “eşitlik”, “özgürlük” gibi ideallere inanabilsinler. Bu anlamda, Althusser, devletlerin kolluk kuvvetleri (polis, ordu...) gibi fiziksel ve görünür baskı ve şiddet yerine, güç ilişkilerini ideoloji ile birlikte devam ettirdiğini belirtmektedir. İnsanların rızaları alınarak, hegemonik işleyiş sürmekte, baskı araçları yerine ideolojik araçlar kullanılmaktadır. Bunun en büyük sebeplerinden biri de, bireyleri sahte bir gerçekliğe inandırmanın yanı sıra, siyasal yönetim sisteminin “demokrasi” olarak adlandırılmasıdır. Liberal demokrasilerde, “özgürlük”, “eşitlik” gibi tabirler sıkça kullanılmakta, bireyler toplum ve devletin içerisinde özgür olduğuna inandırılmakta ve sonsuz seçim şansı sunuluyormuş gibi gösterilmektedir. Böyle bir sistem içerisinde medya da, kamu yararı güden bir araç olarak ele alınmaktadır. Fakat ana akım medya egemen ideolojinin taşıyıcısı durumundadır, sahiplik yapısından bağımsız değildir ve hegemonyayı yeniden üreterek devamını sağlamaktadır.

İdeolojiler dil ile oluşturulmakta, yayılmakta ve kurulmaktadır. Buna göre de, dil iktidarın güç merkezi konumuna gelmektedir. Söylemler aracılığıyla ideoloji taşınmakta, bireylere ulaşılmakta ve düşüncelere şekil verilmektedir.

Medya da, iletileri ve içerikleriyle insanlara ve topluma ulaşmakta, söylem dili ile birlikte ideoloji taşıyıcılığı yapmakta, bireyleri adlandırmakta ve bireylere seslenmektedir. Bu anlamda, Althusser, Devletin İdeolojik Aygıtları kuramının merkezine medyayı almaktadır. İdeoloji burada çok önemli bir yer edinmektedir çünkü İdeolojik Aygıtlar'ın en önemli özelliği, rıza ve iknayı ideolojik yanılsamalar yoluyla gerçekleştirmeleridir. Althusser, tüm İdeolojik Aygıtlar'ın kapitalist sömürü ilişkilerinin yeniden üretimine hizmet ettiğini söylemektedir. Medya da yarattığı “güven” ve “gerçeklik” yanılsaması altında, egemen ideolojiyi en hızlı ve en aktif şekilde yayan İdeolojik Aygıtlar'dan bir tanesidir.

Buna göre medya, ideolojik bir güç oluşturmaktadır. Eleştirel kuram içerisinde de medya, çıkar gruplarının elinde olan, belirli ideolojik görüşleri yayan ve iktidarın çıkarlarına hizmet eden bir araç olarak ele alınmaktadır. Medyanın ideolojik işlevlerinden biri de bilginin dezenformasyonudur. Dezenformasyon, çoğunlukla, kamuoyu yaratmak adına bilinçli şekilde oluşturulmaktadır. Herman ve Chomsky, medyanın ikna gücü açısından dezenformasyonun bir ihtiyaç olduğundan bahsederler. İktidarlar için de, dezenformasyon siyasi bir strateji haline gelmiştir. Medyanın ikna biçimleri, toplumdaki eşitsizlikleri koruyarak iktidarı meşrulaştırmaktadır, dezenformasyon ve propaganda gibi araçlar kitle manipülasyonu ve ikna biçimlerindendir.

Propaganda uzun zamandır kullanılmakta olan bir ikna yöntemidir. Özellikle değişim dönemlerinde, genel bir kanıyı geniş kitlelere yayma girişimlerinde propaganda en çok başvurulan faaliyetlerden bir tanesidir. Goebbels propagandanın devletin haklarından biri olduğunu ve propagandanın kamuoyu oluşturma ve oluşan kamuoyuna yön verme rolü olduğunu söylemektedir. Bu anlamda Goebbels propagandayı, kişinin algı dünyasını değiştirme amaçlı etkinlik olarak tanımlamaktadır. Bu özelliklerinin yanı sıra, medya sadece iktidar ve devlet için ideoloji taşıyıcılığı ve propaganda yapmamakta, aynı zamanda, özel kanalların, kurumların, çıkar gruplarının da yayın organı faaliyetini gerçekleştirmektedir. Çıkar gruplarının sahipliğinde,

bireyleri manipüle etmek, siyasi odaklı çıkarları meşrulaştırmak ve egemen ideolojiyi korumak işlevleri de görür. Tek bir grubun çıkarlarını ve düşüncelerini, toplumun genel kanı ve düşünceleriymiş gibi gösterebilmekte, hegemonyayı tüm toplumun ideolojisiymiş gibi kabul ettirebilmektedir. Schiller, dezenformasyonun, kasıtlı olarak üretilmiş manipülasyon amaçlı mesajlar olduğunu söylemektedir. Bu mesajlarla, öne sürülen düşünceyi toplum onaylıyormuş gibi bir izlenim yaratılmakta, karşı gruplar susturulmaya çalışılmakta ve karar alma ve otorite süreçleri halkta gibi gösterilirken egemen ideoloji yayılmaktadır. Eleştirel yaklaşım içerisinde de, medyanın bu söylemi “ideoloji inşası” olarak adlandırılmaktadır.

Medya ve medyanın ideoloji taşıyıcısı olmasında en önemli rolü haberler üstlenmektedir. Topluma, tek gerçek bilginin haberlerden alınabileceği ve haberlerin her zaman olayları doğru ve olduğu şekilde yansıttığı empoze edilmektedir. Bu anlamda, bağımsız, tarafsız ve doğru bilgi ilettiği söylenen haberler, en yoğun ideoloji taşıyıcıları olarak kullanılmaktadırlar. Herman ve Chomsky, demokratik toplumlarda düşüncelerin baskıdan ziyade yumuşak geçişlerle aktarıldığını ve zihinlere işlendiğini söyler. Rızanın İmalatı adlı çalışmalarında, hükümetin her zaman toplumda “özgür” düşünceye yer verdiği ve tartışmaları desteklediği izlenimini yarattığını belirtirler. Birey, özgür ve demokratik bir ortamdaymış yanılgısı üzerinden manipüle edilmektedir, böylece, kendi rızasını üretmektedir. Haberlerin bağımsız bir ortam oluşturma yansıması da bunu sağlamak amacıyla yaratılmaktadır. Bu anlamda Schiller, “paketlenmiş bilinç”ten bahseder. Bireylerin ve kitlelerin manipülasyonu için beş tane mit olduğunu dile getirir. Buna göre, medya haberler aracılığıyla demokratik ve eşit bir ortam yanılgısı oluşturmakta, bireyleri kapitalist sistemin bir parçası haline getirmekte, egemen ideolojiyi ve hegemonyayı meşrulaştırmaktadır.

Gramsci, hegemonyayı iktidar ve çıkar gruplarının çoğunluk üzerinde ideolojisini ve egemenliğini sürdürme amacıyla rıza üretmesi ve toplaması olarak tanımlamaktadır. Hegemonya ile ilgili asıl sorular, insanların kapitalizme nasıl

onay verdiği ve zora başvurulmadan kitlelerin nasıl yönlendirilebildiği üzerinedir. Gramsci'ye göre kitle iletişim araçları, burjuvazinin gücünü ve egemenliğini sürdürmekte kullandığı araçlardır. Bu araçlar hegemonik araçlardır, işleyişlerinde “egemen ideoloji” doğaldan vardır ve rıza toplamak amacıyla kullanılmaktadırlar. Bu alanda, eşik bekçilerinin büyük rolü vardır. Kurt Lewin eşik bekçiliğini, iletişim kanalındaki haberlerin akışını yöneten kişi ya da gruplar olarak tanımlar. Buna göre haber medyasında eşik bekçileri, hangi haberlerin yayınlanacağını, haberlerin nasıl ve ne şekilde sunulacağını ve gündemde hangi haberlerin yer alacağına karar vermektedirler. Medyada gündem belirleme işlevi, egemen çıkarları doğrultusunda, bazı konulara ışık tutulurken bazı konuların göz ardı edilmesidir. Bireylerin ne hakkında düşünmesi gerektiğinin sınırları çizilerek, medya toplumun eşik bekçiliğini yapar. Kamuoyu gündemi ve medya gündemi birbirine paralel gelişmektedir. Bu anlamda da, iktidar kendi perspektifinden, kendi istediği haberlere yer vermekte, yayınlamakta ve çıkarlarına göre haberleri iletmektedir. Poulantzas, üç ideolojik etkidten bahseder; maskeleye ve yerinden etme, parçalama veya ayırma ve hayali bir birliğin dayatılması. Hall, Poulantzas'ın öne sürdüğü ideolojik işlevlerin, Gramsci'nin hegemonya ve rıza üretimini açıkladığını ve sürecini gösterdiğini söylemektedir.

Bourdieu, medya içeriklerinin belirli durumları ilgisizleştirip, önemsizleştirilebildiğini söyler. Ona göre, medya kesin hükümler içermekte ve vermektedir. Medyanın dil ve söylemi haberlerin sunuş ve iletimi açısından önemli bir rol oynamaktadır. Stuart Hall söylemin, dil vasıtasıyla görünürlük kazanan ve düzenlenen, hazır ve önceden kurulmuş tecrübe edişler kümesi olduğunu söyler. Bu anlamda, söylem, insanların tecrübelerini ve deneyimlerini, yaşayış şekillerini etkilemektedir. Söylem aracılığıyla neyin tecrübe edilebileceği, neyin düşünülebileceği ve konuşulabileceğinin sınırları çizilir. İdeolojiler meşruluğunu söylemler aracılığıyla kazanmaktadır. Daha önce belirtilen dezenformasyon, propaganda gibi medyanın manipülasyon işlemleri söylemler dolayısıyla işlemektedirler. İktidar ve ideolojiler söylem yoluyla bireylere

ulaşırlar. Medya ise söylemi belirlemekte, şekillendirmekte ve egemen ideolojinin çıkarlarına göre kullanmaktadır. Medyada anlamlar üretilmekte, dil ve söylem üzerinden ötekileştirici, dışlayıcı, düşmanlaştırıcı tutumlar oluşturulmakta ve normalize edilmektedir.

Bütün siyasal sistemler, toplumun rızasını almak ve itaati sağlamak üzerine kuruludur. Althusser ve Gramsci'nin teorilerinin de gösterdiği gibi, rıza ve itaat elde etme işlevi ideolojik bir eylemdir. Foucault'ya göre iktidar, öznelere üzerinde mutlak bir etkiye sahiptir. İktidar ve toplum arasındaki güç ilişkisi, liberal demokrasilerde, ideoloji aracılığıyla sağlanmaktadır. İktidarını korumak isteyen egemen sınıf, bunu, baskı ve şiddet uygulamadan ancak ideolojik aygıtlar ve, dolayısıyla, medya üzerinden yapmaktadır. Bu anlamda, Althusser'in Çağırılma Kuramı ideolojik işlevlerde kendini gösterir. Bireyler söylemler aracılığıyla özne konumuna yerleştirilirler. Çağırılma, seslenilmeden daha karmaşık bir süreçtir. Çağırılma, toplumda oluşturulmuş sınıf eşitsizliklerinin, kategorize haline gelmiş toplumsal yapının meşrulaştırılmasını, bireyleri bu hanelere yerleştirerek yapmaktadır. Çağırılma, gündelik pratik içinde özneye dönüşmüş bireylerin de birbirine sürekli uygulamakta olduğu ve devamını getirdiği bir eylemdir. Bireyler, çağırma yoluyla adlandırılmakta ve söylemlerin içine hapsedilmektedirler. Bu da onları, egemen sistemin bir parçası haline getirmekte ve hegemonyayı kabul ettirmekte, kısaca, rıza üretimini pekiştirmektedir. Althusser bunu, basitçe, bir polisin vatandaşa seslenmesiyle örneklendirir. Bu senaryoda, polis birine "hey, sen oradaki!" diye seslenmekte ve seslenilen birey de her ne kadar durumun kontrolünde olmasa, ona seslenen kişiyi tanımasa da, bu seslenilmeye cevap vererek polise dönmektedir. Bu da bireyi özne haline getirmektedir. Birey, bilmediği bir durumu kabul etmekte ve durumun içine kanalize olmaktadır. Medyadaki sesleniş de bu şekilde gerçekleşmektedir, seslenilen izleyiciler durumun içine çekilmekte ve konumlandırılarak, belirli anlatıları kabul etmektedirler. Bir ideolojik aygıt olarak medya, kapitalist sistemin devamlı olarak yeniden üretimini yapmaktadır. Daha önce de bahsedildiği üzere söylem;

medyanın, ideolojinin ve manipölasyonun merkezinde yer alır; ideolojiler söylemler üzerinden kurulur, medya ise söylemler aracılığıyla ideolojileri yayar.

Bu çalışmada ideolojik öznenin medya iletileri ve haber söylemleri yoluyla üretimi örnekler üzerinden desteklenmeye çalışılmıştır. Örneklem olarak, BirGün ve Yeni Akit gazetelerinin İstanbul Sözleşmesi haberleri alınmış ve analiz edilmiştir. BirGün gazetesinin haberleri İstanbul Sözleşmesi’ni destekler ve savunur niteliktedir. Bu görüş farklılığı da, iktidara karşı BirGün’ü muhalif eksene yerleştirmektedir. Bu anlamda, haberler iktidarı hedef gösteren bir üslupla yazılmış, devamlı olarak “biz” tabirine yer verilmiştir. BirGün’ün haberlerindeki kapsayıcı dil, bireylerde Poulantzas ve Hall’ın bahsetmiş olduğu, “hayali bir birliği dayatılması” işlevini gerçekleştirmektedir. Toplum içinde her ne kadar Sözleşme’yi destekleyen gruplar olsa da, bir o kadar da desteklemeyen gruplar bulunmaktadır. BirGün’ün, incelenmiş olan, her haberde üçüncü çoğul kişi eki kullanması toplumsal bir birliğin olduğuna işaret etmektedir. Aynı şekilde BirGün, kadın cinayetleri ile ilgili haberlere de yer vermekte, Sözleşme’yi açıkça desteklerken avukatlar, gazeteciler, bilim insanları gibi “bilir kişi”lerden ve uzmanlardan röportajlar, anekdotlar almaktadır ve istatistik verilere de yer vermektedir. Bu anlamda, haber içerikleri bilir kişiler tarafından “onaylanmakta” ve okuyucu için haberin doğru ve gerçek olduğu gösterilmeye çalışılmaktadır. Haber metinlerinde, açıkça iktidarın işaret ediliyor olması, okuyucuya konu hakkında bir suçlu göstermekte ve kötüleyici bir dilin oluşmasına sebep olmaktadır. BirGün, Sözleşme’nin resmi olarak feshinin ardından da konu hakkında haber yapmaya devam etmekte, Sözleşme’yi ve kadına uygulanan şiddeti gündemde tutmaya çalışmaktadır. Aynı zamanda, gündemi belirleme işlevi olarak, konu üzerine Yeni Akit’e oranla çok daha sık ve fazla habere yer vermiştir. Bununla birlikte BirGün metinlerinde, çarpıcı ve okuyucuyu duygusal olarak etkileyecek haber başlıklarına ve manşetlerine rastlanmaktadır. BirGün gazetesi her ne kadar objektif yayın yapmıyor olsa da bunu tarafsızlık maskesi altında göstermemekte, hükümet karşıtı ideolojisini savunmaktadır. BirGün gazetesi

haberlerinde mevcut iktidar partisi için çoğunlukla “kara, karanlık, gerici, muhafazakarlar” gibi kelimeleri tekrar etmekte, verilen kararların ise keyfi olduğundan bahsetmektedir, bu şekilde de karşı gruplara yönelik düşmanlaştırıcı bir dil de kullanılmaktadır. İstanbul Sözleşmesi adına yapılan eylemler “mücadele” olarak adlandırılmaktadır. Haber başlıkları ve görselleri, haber içeriklerini kanıtlar, destekler ve çarpıcı niteliktedir, okuyucu üzerinde etki yaratacak ve duygu uyandıracak ögelere yer verilmiştir. Son olarak, BirGün gazetesi okurlarına kurulan hayali birlik üzerinden seslenmekte, “bizler” olarak bir grup yaratmakta ve bu grup üzerinden de “hak, özgürlük ve mücadele” altında okurlar çağrılmaktadır.

Yeni Akit Gazetesi haber içeriklerinden de görülebileceği üzere, genel anlamda, hükümeti ve hükümet politikalarını desteklemektedir. Fakat bunu yaparken, söylemleri, iktidarın ve egemen ideolojinin tek gerçek bilgi olduğu üzerinedir. Yeni Akit haberlerinde geçen, Sözleşme hakkında bilgiler ve görüşler doğru bilgilermiş, muhalif kanatların haber içerikleri dezenformasyon içeriyormuş gibi sunulmaktadır. Bu anlamda, Sözleşme maddeleri, Sözleşme’nin amacı ve destek amaçlı yapılan protestolarla ilgili haberler negatif bir perspektiften verilerek, dezenformasyon oluşturulmakta ve bu da, Sözleşme üzerine okuyucuyu etkilemek üzerine uygulanmaktadır. Yaptığı, iktidarın görüşlerini destekleyen, savunan ve karşı gruplara yönelik ötekileştirici, düşmanlaştırıcı bir dil kullanarak iktidarın gücünün yeniden üretimini sağlamakta ve statükoyu meşrulaştırmaktadır. İktidarın görüşlerini toplumun genel kanısı ve görüşüymüş gibi sunmaktadır. Yeni Akit, her haberinde İstanbul Sözleşmesi’nden “ıfsat” projesi ve fesat sözleşme olarak bahsetmektedir, bu da sürekli tekrarlanan bir yapı olarak okuyucunun aklında yer etmesi amaçlanmakta, Sözleşme’nin yıkıcı olduğunun kabul görmesine çalışılmaktadır. Devamlı tekrarlanan bu nefret söylemlerine maruz bırakılan Yeni Akit okuyucusu, doğru veya genel bir bilgiye ulaşamamaktadır. Yeni Akit’in kullanmış olduğu bir başka unsur ise, haberlerde “Müslümanlara” seslenilmesidir. Yeni Akit incelenen bütün haberlerinde sosyal olarak kabul

edilmiş toplumsal yapılar üzerinden haber içeriklerini kurmuş; aile, çocuk, din gibi toplumda genel anlamda önemli ve kutsal kılınan yapıların tehlikede olduğunu belirtmiştir. Bunu yaparken de, dini inançlar üzerinden okuyuculara seslenmektedir. Bununla birlikte, BirGün’de olduğu gibi Yeni Akit’te de “hayali bir birlik” oluşturma durumu vardır. Aynı şekilde, Yeni Akit haber içeriklerinin birkaçında “istatistiksel” bilgiler paylaşmıştır. Paylaşılan istatistiksel bilgiler haberlerin doğruluğuna, ve hatta, bilimsel olarak kanıtlanmış olmasına dikkat çekmektedir. İstatistiksel bilgilerle birlikte, Gramsci’nin “organik aydınları” olarak adlandırabileceğimiz bilir kişilerin yazılarına ve görüşlerine de yer verilmiştir. Yeni Akit gazetesinin haber başlıkları ve manşetleri saldırgan ve suçlayıcı niteliktedir. Bu da okuyucuyu da haberlerle birlikte harekete geçirmek, aynı kızgınlığı ve düşüncüyü paylaşmaya zorlamaktadır. BirGün’ün aksine, Yeni Akit, Sözleşme’nin feshinin ardından (1 Temmuz 2021) konu üzerine yayın yapmayı bırakmıştır. Bu anlamda, gündemini tamamen değiştirmiş, ne Sözleşme’ye ne de hala devam etmekte olan kadına karşı şiddet ve kadın cinayetlerine yer vermemektedir. Yeni Akit’in haber görselleri de inandırıcılık örneği olarak kullanılmış, aynı zamanda, İstanbul Sözleşmesi’ni yeren ve tenkit eder nitelikte görsellere yer verilmiştir. Yeni Akit gazetesi, Sözleşme adına yapılan eylemlerden “provokasyon, düzen bozma ve ahlaksızlık” olarak bahsetmektedir. Bununla birlikte de, Sözleşme’nin aile yapısını bozuyor ve LGBT+’yı meşrulaştırıyor olduğuna devamlı olarak değinilmiştir.

BirGün ve Yeni Akit gazeteleri iki farklı görüşü savunmaktadır. BirGün muhalif/alternatif kesimde yer alırken, Yeni Akit ana akım, iktidar tarafında yayın yapmaktadır. İki gazete de, genel okuyucuya kendi ideolojisini empoze etmekte, okuyucuyu kendi tarafına çekerek ikna etmeye çalışmaktadır. BirGün gazetesi, bir çoğulluk yaratarak, kullandığı “biz” kalıbıyla, dramatik başlıkları ve haber metinlerinde yer verdiği söylemler aracılığıyla okuyucuya seslenmekte; Yeni Akit ise, tarafsızlık ideali, toplumsal değer kalıpları, din ve aile yapısı, doğru ve kanıtlanabilir bilgi yanılması ve okuyucularına “Müslümanlar” diye seslenerek

okuyucuyu ideolojik olarak çağırmaktadır. Bu anlamda, iki gazete de haber içerikleri ve söylemler aracılığıyla okuyucuları konumlandırmakta, bir “birlik” görünüşü altında özneleştirmektedirler. Sonuç olarak, Yeni Akit hegemonyayı kurarken, BirGün ise karşı hegemonya üretmektedir. Fakat iki gazete de okuyucuya kendi görüşünü aşılmaya çalışmaktadır. Haberlerin sunulmuş şekilleri ve metinlerde kullanılan söylemlerle birlikte okuyucular medya karşısında konumlandırılmaktadır. Tekrarlanmakta olan içeriklerle bireylerin zihinlerinde belirli kodlar oluşturulmakta, bireyler söylemler aracılığıyla isimlendirilmekte ve çağrılmakta, bu da okurları medya iletileri karşısında savunmasız bırakmaktadır. İki yayın organı da tarafsız değildir ve objektif yayın yapmamaktadır. Yeni Akit geleneksel toplumsal yasalar çerçevesinde “tek” olan bir kanıyı sunuyormuş gibi görünürken, BirGün tarafsızlık maskesi altına girmese de, iki gazete de kendi ideolojileri çerçevesince medya manipülasyon tekniklerine başvurmaktadır.

Çalışma boyunca bireylerin medya iletileri yoluyla öznelerle dönüştürüldüğü, medya metinlerinin bireylere özneler olarak seslendiği ve medyanın bir ideoloji taşıyıcısı olduğu anlatılmaya ve haber örnekleri üzerinden gösterilmeye çalışılmıştır. Medya 4. güç görevi görmemektedir. Medyanın ideoloji taşıyıcısı konumundan dolayı, medya iletileri ideolojik özneleri oluşturmaktadır. Bu anlamda, medya üzerinden çağrılmanın kullanılması da söylemler aracılığıyla ideolojik manipüle yöntemlerinden biridir. Alınlanan medya içeriğinin bireyi çağırması ve medya, televizyon, haber karşısında özne konumuna koyması, sorgulamayı ortadan kaldırarak, gönderilen iletinin alınmasını, içselleştirilmesini ve doğru kabul edilmesini sağlarken, aynı zamanda, ideolojik olarak örülmüş haber içeriğinin dayattığı yanılsamayı, ideolojiyi, hegemonyayı ve karşı hegemonyayı ve haber söylemiyle birlikte gelen ötekileştirici, kutuplaştırıcı dili de meşrulaştırmaktadır. Sürekli bu şekilde manipülasyona, ideolojiye ve çağrılmaya maruz bırakılan birey, rızasını üretme sürecinde kendisine yabancılaşmaya ve nesneleşmeye başlamaktadır. Yaratılmış gerçeklik içinde kaybolan ve hayatını sürdürmeye çalışan özne, toplumsal yaşamı

doğal görmeye başlamaktadır. Bu açıdan, medya ve haber içerikleri, bireyleri biçimlendirmekte, bombardıman şeklindeki ideolojik içeriklerle birer özne haline getirmektedir. Bunu yaparken, bireylere seslenilmekte, bireyler adlandırılmakta ve kitle iletişim araçlarının karşısına özneler olarak yerleştirilmektedirler.

“İdeoloji, bizzat egemen sınıf üzerinde etkindir ve egemen sınıfı şekillendirmeye, gerçek varlık koşullarına (örneğin: Hukusal özgürlük) uyarlamak için tavırlarını değiştirmeye katkıda bulunur – açıktır ki, (kitlesele temsil sistemi olarak) ideoloji, insanları yetiştirmek, dönüştürmek ve onları kendi varlık koşullarının gereklerine cevap verebilecek hale sokabilmek için her topluma gerekir.” (Althusser, 1986:288)

KAYNAKÇA

- Abdulahakimoğulları, E. (2019) Althusser'in Devletin İdeolojik Aygıtları Bağlamında Fotoğrafın Kullanımı. **Journal of Political Administrative and Local Studies**, 2(1), 27-42.
- Althusser, L. (1970) **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları**. Alp Tümertekin (Çev.). İthaki: İstanbul.
- Althusser, L. (1975) **Felsefede Marksist Olmak**. İsmet Birkan (Çev.) Can: İstanbul.
- Althusser, L., Balibar, E., Macherey, P. & Ranciere, J. (1965) **Kapital'i Okumak**. Işık Ergüden (Çev.). Nora: İstanbul.
- Althusser, L. (1986) **Marx İçin**. Işık Ergüden. (Çev.) İthaki: İstanbul.
- Althusser, L. (1995) **Yeniden-Üretim Üzerine**. A. Işık Ergüden (Çev.). İthaki: İstanbul.
- Althusser, L. (1997) **Lenin ve Felsefe**. Bülent Aksoy, Erol Tulpar, Murat Belge (Çev.). İletişim: İstanbul.
- Althusser, L. (2006) **Felsefi ve Siyasi Yazılar**. (6. Cilt) Yağmur Ceylan Uslu. (Çev.). İthaki: İstanbul.

- Althusser, L. (2016) **Filozof Olmayanlar İçin Felsefeye Giriş.** (4. Baskı) İsmet Birkan (Çev.). Can: İstanbul.
- Altınok, İ. (2020) Kadına Yönelik Şiddetin Medyada Yer Alış Biçimi: Emine Bulut Cinayetlerine Dair Haberlerin Söylem Analizi. **(Yüksek Lisans Tezi).** Üsküdar Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arslan, A. (2006) Medyanın Birey, Toplum ve Kültür Üzerine Etkileri. **Journal of Human Sciences**, 1(1).
- Atalay, G. E. (2018) Dijital Çağda Marshall McLuhan'ı Yeniden Düşünmek: Bir Uzantı ve Ampütasyon Olarak Yeni Medya Teknolojileri. **Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri Dergisi**, 4(6), 27-48.
- Ayazdır, M. (2018) Heidegger'de Özne Problemi. **(Yüksek Lisans Tezi).** Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aydoğdu, H. (2004) Modern Kimlikte Öznenin Ölümü. **Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi**, (10), 115-147.
- Babacan, M. E. (2016) Yeni Medya ve Toplumsal İktidar Bağlamında Özne. **Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 7(1), 519-542.

- Baban, E. (2005) İkna Amaçlı İletişim Kuramları ve Edward Bernays'ın Halkla İlişkiler Uygulamaları. **(Yüksek Lisans Tezi)**. Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bank, B. (2016) Althusser'in Düşüncesinde Toplum ve İdeoloji. **Amme İdaresi Dergisi**, 49(2), 1-38.
- Baştürk, E. (2013) Bir Kavram İki Düşünce: Foucault'dan Agamben'e Biyopolitikanın Dönüşümü. **Alternatif Politika Dergisi**, (5) 3, 242-265.
- Bourdieu, P. (1998) **Televizyon Üzerine**. Alper Bakım (Çev.). SEL: İstanbul.
- Büke, K.K. (2020) Foucault'da Özne Sorunu. **(Doktora Tezi)**. T.C. Maltepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Canetti, E. (1998) **Kitle ve İktidar**. Gülşat Aygen (Çev.). Ayrıntı: İstanbul.
- Çaycı, B. (2016) Medyada Gerçekliğin İnşası ve Toplumsal Denetim. **Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, (25), 84-96. doi: 10.31123/akil.438525

- Çelebi, M. (2013) Michel Foucault'da Bilgi, İktidar ve Özne İlişkisi. **Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**, 5 (1), 512-523.
- Çelik, N.B. (1999) İdeoloji Kuramlarında Özne: Althusser ve Gramsci. **Kültür ve İletişim Dergisi**, 2(2), 101-129.
- Çelik, M. (2008) Egemen İdeolojinin Bir Aracı Olarak Medya ve Eleştirel Farkındalığın Gerekliliği: Medya Okuryazarlığı. **(Doktora Tezi)**. Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çetin, E. (2016) Gündelik Hayatın Tanziminde Medya ve Manipüle Edilmiş Gerçeklik Algısı. **Toplum Bilimleri Dergisi**, 10 (20), 21-32.
- Chomsky, N. & Herman, E.S., (2002) **Rızanın İmalatı Kitle Medyasının Ekonomi Polisiği**. Dr. Ender Abadoğlu (Çev.). BGST: İstanbul.
- Çiçek, A. C. & Uysal, G. (2019) Siyaset, İdeoloji ve Manipülasyon Ekseninde Medya: 16 Nisan 2017 Referandumunun Medyaya Yansıması Üzerine Eleştirel Bir Söylem Analizi. **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 74 (4), 1183-1201.
- Çoban, B. (2007) Althusser: Deliliğin Tutsaklığında Bir Dahi ya da Marx'ı Okumak Uzun Sürer.

- Çoban, S. (2011) Hegemonya Aracı ve İdeolojik Aygıt Olarak Medya. **(Doktora Tezi)**. Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çubukcu Komlu, S. (2019) Gündem Kurma Kuramı Bağlamında Gümüşhane Yerel Basını. **SDÜ İFADE**, 2 (1), 36-67.
- Çüçen, A.K. (2003) Bilgi Kuramına Giriş. **Bilimname II**. 3-12.
- Demirkol, K. (2015) Siyasal İletişim Bağlamında Bir Medya Aracı Olarak Manipülasyon. **(Yüksek Lisans Tezi)**. Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Devran, Y. (2010) **Haber, Söylem, İdeoloji**. Başlık: İstanbul.
- Ellul, J. (2004) **Sözün Düşüşü**. Hüsamettin Arslan (Çev.), Paradigma: İstanbul.
- Erdoğan, İ. (2002) Tekelleşme, Medya ve Medya Pratikleri. **Toplum ve Hekim**, 17(6), 417-424.
- Fay, B. (2001) **Çağdaş Sosyal Bilimler Felsefesi Çokkültürlü Bir Yaklaşım**. İsmail Türkmen (Çev.). Ayrıntı: İstanbul.
- Foucault, M. (2014) **Özne ve İktidar**. Ergüden, I., Akınhay, O. (Çev.). Ayrıntı: İstanbul.

- Güngör, N. (2018) **İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar.** (4. Baskı). Ankara: Siyasal.
- Güngör, S. (2001) Althusser’de İdeoloji Kavramı. **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 6(2), 221-231.
- Gürçınar, P. (2015) Althusser ve Marks’ın İdeoloji Kavramlarının Karşılaştırılması. **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 8(41), 449-457.
- Han, Byung-Chul. (2014) **Psikopolitika Neoliberalizm ve Yeni İktidar Teknikleri.** Haluk Barışcan (Çev.). Metis: İstanbul.
- Hunt, A. & Purvis, T. (2014) Söylem, İdeoloji, Söylem, İdeoloji. Simten Coşar (Çev.). **Moment Dergi**, 1(1), 9-36. doi: 10.17572/mj2014.1.936
- Kahraman, Y. (2018) Kurucu Öğe Olarak Modern Özne Anlayışının Teşekkülü. **Kaygı Dergisi**, 31, 128-144.
- Kartal, G. (2012) Kültür Endüstrisinde Birey, Otorite ve Tahakküm İlişkisi. **(Yüksek Lisans Tezi).** Pamukkale Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

- Kaya, İ. (2020) Temsilci Düşüncenin Hegemonik Unsurları: Şeyleşme, Sömürgecilik ve Kültürelcilik. **Cumhuriyet İlahiyat Dergisi**, 24 (2), 933-949.
- Kayacı, H.B. (2019) Modern Felsefede Özne ve Doğa Problemi. **(Yüksek Lisans Tezi)**. İstanbul Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kazancı, M. (2002) Althusser, İdeoloji ve İletişimin Dayanılmaz Ağırlığı. **Ankara Üniversitesi: SBF Dergisi**, 57(1), 55-87.
- Marcuse, H. (1964) **Tek Boyutlu İnsan**. Seçkin Çağan (Çev.). May: İstanbul.
- Narmanlıoğlu, H. (2016) İnternet Haber Sitelerinde Eşik Bekçiliği. **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 20 (1), 153-168.
- Oçak, Z. (2018) İdeoloji Kavramına Marksist ve Post Marksist Yaklaşımlar: Karl Marx, Antonio Gramsci ve Louis Althusser. **Dördüncü Kuvvet Uluslararası Hakemli Dergi**, 1(2), 56-74. doi: 10.33464/dorduncukuvvet.480148
- Onay, D. (2006) Louis Althusser'de İdeoloji ve Bilinç İlişkisi. **(Yüksek Lisans Tezi)**. Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Osmanoğlu, Ö. (2016) Hegel'den Marcuse'ye Yabancılaşma Olgusu. **Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. 2 (3).65-92. doi:10.32739/uskudarsbd.2.3.23
- Özer, N. P. (2011) Gazete Haberlerinde Manipülasyon: 28 Şubat Örneği. **(Yüksek Lisans Tezi)**. Selçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Öztekin, A. & Öztekin, H. (2020) İktidarın Meşruiyeti ve Rıza Üretimi: Masallardan ve Mitlerden Kitle İletişimine Toplumsal Bilincin İnşası. **Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi**, 30(16), 2911- 2940. doi: 10.26466/opus.758822
- Saygın, T. (2009) Althusser, Yapı ve Yapısal Marksizm. **(Yüksek Lisans Tezi)**. Muğla Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Schiller, H. (1993) **Zihin Yönlendirenler**. Cevdet Cerit (Çev.). Pınar: İstanbul.
- Sine, R. & Toruk, İ (2012) Haber Söylem Üretimindeki İdeolojik Etki: Wikileaks Haberleri. **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırma Dergisi**, (31), 351-378.
- Sucu, İ. (2012) Althusser'in Gözünden İdeoloji ve İdeolojinin Bir Taşıyıcısı Olarak Yeni Medya. **Selçuk İletişim**, 7(3). 30-41.

- Swartz, D. (2011) **Kültür ve İktidar Pierre Bourdieu'nün Sosyolojisi**. Elçin Gen (Çev.). İletişim: İstanbul.
- Swingewood, A. (1996) **Kitle Kültürü Efsanesi**. Aykut Kansu (Çev.). Bilim ve Sanat: Ankara.
- Şimşek, S. (2009) Althusser Düşüncesi Işığında İdeoloji ve Sanat İlişkisi. **(Yüksek Lisans Tezi)**. Kocaeli Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Tatar, D. (2019) Gilles Deleuze'nün Felsefesinde Özne Problemi. **(Yüksek Lisans Tezi)**. Pamukkale Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Varol, E. & Varol, M. (2019) Kavram ve Kuramlarıyla Marshall McLuhan'a Bakış: Günümüzün Egemen Medya Araçları Ekseninde Bir Değerlendirme. **International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)**, 5(1), 137-158.
- Yaylagül, L. (2010) **Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar**. Ankara: Dipnot.
- Yetkin, B. (2016) Siyasal İktidarların Kamuflej Örtüsü: Medya ve Gerçekliğin Yeniden Üretimi. **Gazi Üniversitesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**, 42, 157-172.

Zengin, E. (2018)

Louis Althusser'in Düşüncesinde İdeoloji, Özne ve
Bilinç İlişkisi. **ANASAY Süreli Dergi**, 2(5), 51-70.

